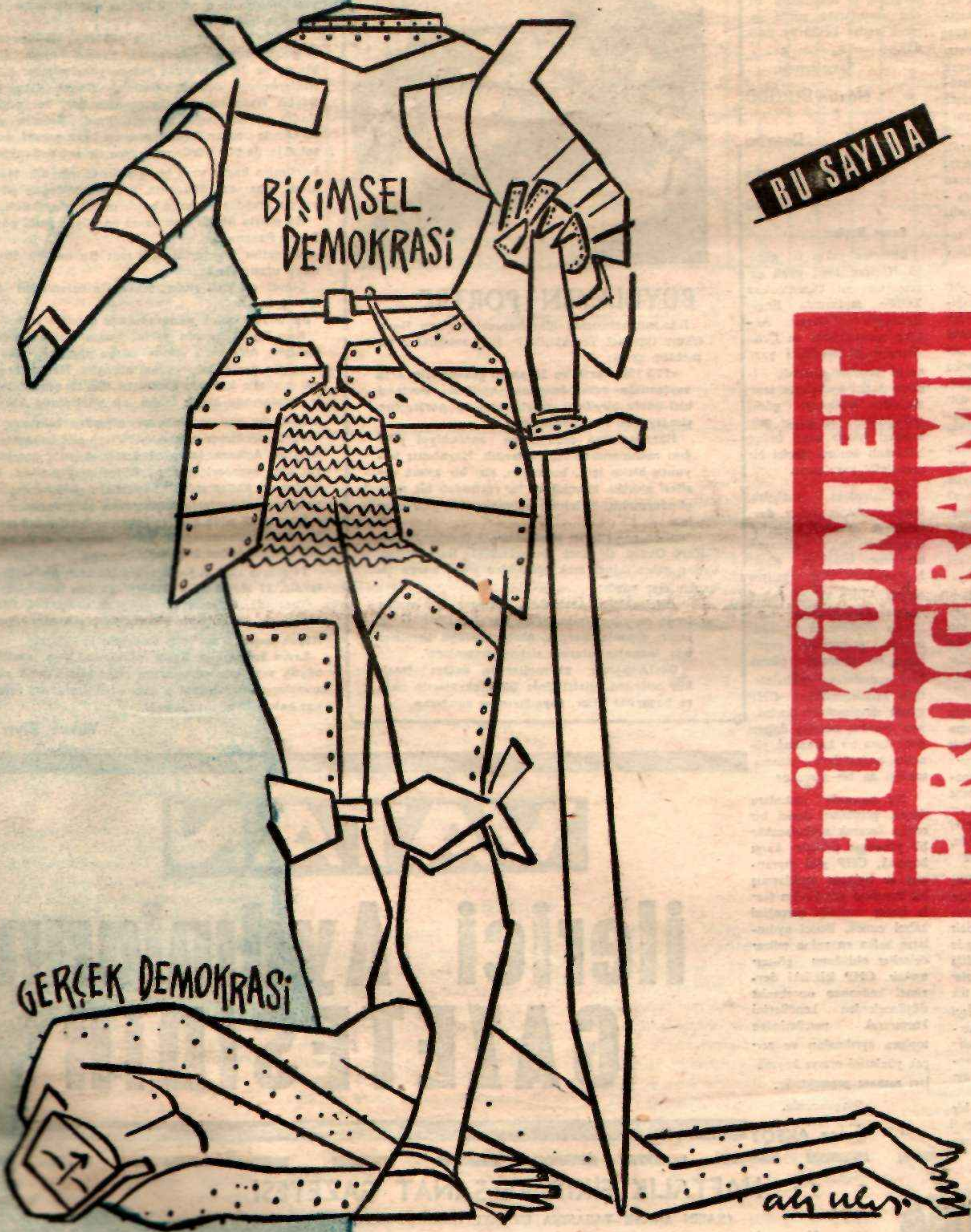
YÖN

HAFTALIK GAZETE

BU SAYIDA

HÜKÜMET PROGRAMI

Yıl : 1 - Sayı . 29 4 Temmuz 1962 100 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖNE

Cihad Baban'a cevap

Sayın Üstadım,

27 Haziran tarihli Ulus'ta çıkan «Kabahat Mahkemede Olmayacaktır» başlıklı yazınızı dikkatle okudum. Açıkça söyleyeyim ki, yazınızı biraz kapalı, neşter vurmaktan çekinen, biraz da haksız tarizlerle dolu buldum. Toplumsal adalete en çok muhtaç bir ülkede sizi de toplumsal adalet sözünden korkanların arasında görmeğe gönlüm razı olmadı. Komünistlerin sızması ihtimalini düşünerek gerçeği deşmek, onun üstüne eğilmek günâh mıdır? Eğer, haklı dâvaların yolcuları yolları üstündeki kötü ihtimallerden çekinselerdi, bugün bir çok buluşların, zaferlerin yanında, insan olarak yeryüzünde kalmamız bile imkânsızlaşırdı.

Karalanmaktan, çelme takılmaktan korkmak bir ülkü yolcusuna yakışmaz.

Komünizmin insan haysiyet ve şerefini hiçe saydığını biliyoruz. Onun Türkiye için ne büyük bir felâket olacağını da anlamıyor değiliz. Ama, böyle bir korku vardır diye halkımızın içinde bulunduğu yokluğu, diz boyu sefaleti görmemezlikten mi gelelim? Onları insanca yaşatma seviyesine getirme konusundaki her çabanın altında mutlaka kötü bir amaç mı arayalım?

Sizin düşüncenize göre, hayal dünyasından gücünü alan bir hayalci, çıplaklığımızı, ilkelliğimizi bir takım destanlarla unutturmağa çalışırken «milliyetçi, vatansever» olacak da, ben gözümüzün içine batan çirkin gerçeğe dokununca şüphe ile bakılacağım ve bu şüphe altında kalışımı siz haklı bulacaksınız.

Kökü dışarda bir rejimin hizmetçisi olmayı aklımızın *kıyısından geçirmediğimiz* halde, sadece Türk ulusunun dertlerile dolup taşmamız nasıl bir suç sayılabilir ve kazara bu yolda mahkemeye düşmemiz sizin gibi yazarlarımıza «iyi oldu, yapmasaydı» dedirtebilir?

Anlıyamadığım nokta, dünyanın hiç bir yerinde sosyalizmin komünizmden ayırt edilemediğine dair düşüncenizdir. İngilterede İşçi Partisi iktidara geldiği zaman sosyalizmi tam olarak uyguladığı halde, tek İngilizin kafasında İşçi Partisinin kendilerini komünizme götüreceği endişesi yer etmemiştir. İskandinav devletleri için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

Bir Yılanlıoğlu'nun, bir Tevetoğlu'nun her gerçeği karaladıkları ve heyecan verici etkisi dışında sıfır olan sözlerle Türkiyeyi yönetmeğe heveslendikleri bir zamanda ne yapalım, susalım mı? Yalan mı milyonlarca insanın hayvanlara denk bir hayat yaşadığı. Sırtlarında yorganları, yırtık pırtık elbiselerile Ankara, İstanbul sokaklarını süsleyen işsizler, Atatürk'ün «Türkiyenin hakiki sahibi ve efendisi» dediği zümre değil mi?

Eğer, bunları dile getirmek, kafalarda bir «acaba» sorusu uyandıracaksa, yurt sevgimiz o acaba'ların bütün sonuçlarına göğüs gerecek kadar köklü ve özlüdür.

Saygılarımla,

Hasan ÜLKÜCÜ

Devrini tamamlamış İnönü

Sayın Baylar,

Birbirine yakın iki görüş 13 Haziran 1962 günü gazetenizin Okuyucu'dan YÖN'e sayfasında Engin Eyüboğlu'nun Bayan Arzık'a mektubunda ve Çetin Altan'ın Milliyet'deki yazısında kendini gösterdi: İnönü ilerici aydınların temsilcisidir, toplumcu görüş sahiplerinin bu şahsa muhalefeti hâtalı olur, İnönü hükûmeti kurarsa ilerici bir muhalefet kurulamaz.

Görüşlerdeki yanlışlık, kendi partisinin halkçı, devrimci ve devletçi ilkelerine özdenlikle bağlı olmayan bir İsmet İnönü'ye gönül bağlamaktan ileri geliyor olmalı. Bize kalırsa İnönü devrini tamamlamış, toplumcu düşüncenin yurdumuzdaki gelişmesini engellemiş bir siyasetçi olarak ileri aydınların muhalefetiyle karşılaşmalıdır. CHP içinde devrimci bir kadronun mevcut olduğu doğrudur. *Ama bu kadronun yönetim kademelerine sızamadığı da bir gerçektir.*

Bu durumda aydınlara düşen, gerçekten ilerici bir cephe kurarak muhafazakâr bir yönetime şiddetle karşı koymak, CHP gibi yıpranmış ve halktan uzaklaşmış bir kuruluşa gereğinden fazla önem verildiği gerçeğini kabul etmek, ilerici aydınların halka en yakın mücadeleciler olduğunu göstermektir. CHP içindeki devrimci kadronun oportunist düşüncelerden kendilerini kurtararak partilerinden topluca ayrılmaları ve *gerçek yönlerini ortaya koymaları* zamanı geçmektedir.

Saygılarımla,

Ömer AKSOY

BÜYÜLEYEN PORTRE

Haziran ortasında idarehanemize Hava Harp Okulu Öğrenci Teşekkülleri Başkanlığından şu mektup geldi:

«23.5.1962 tarih ve 23 sayılı gazetenizin orta sayfasında çıkan kalpaklı Atatürk portresi bizi âdeta büyüledi. Böyle Atatürk portresine şimdiyedek rastlamamıştık.

Hazırlamakta olduğumuz mezuniyet yıllığını manalandırmasını isterdik. Hayatımız boyunca bizim için, bu resim, sizi bir anma vesilesi olurdu. Mümkünse bu resimden bir adet göndermenizi istirham ediyoruz. Saygılarımızla.»

İstenilen resimlerin gönderilmesi üzerine, Hava Harp Okulu Öğrenci Teşekkülleri Başkanlığından gelen ikinci mektupta bize şeref veren şu cümleler vardı:

«Bizim için, Atatürkün hatırası bu resimlerde en yüce ifadesini buldu. Her türlü safsatanın dışında, gerçek Atatürkçülüğü benimsemiş insanlar olarak sizleri selamlarız.

Gösterdiğiniz zahmetlerden dolayı teşekkür ederken, giriştiğiniz ülkü savaşında sizlere başarılar diler, saygılarımızı sunarız.»

Basından

Akbaba

İNÖNÜ'NÜN UTANCI!

SAYIN İnönü üzerinden yıllar geçmiş eski bir duygusunu açıkladı. Bunu kendi kelimeleriyle tekrarlayım.

«— Tek partinin en çalımlı zamanlarında, bedevî hayatı yaşayan komşularımız seçim üstüne seçim yaparken ben odamda utancımdan duvarlara bakamazdım.»

Bu komşuların kimler olduğunu anlamak için haritaya bakmanıza bile lüzum yoktur. Acaba, muhterem İsmet Paşamız kendisini duvarlara bakamayacak kadar utandıran o bedevi komşuların bugünkü durumları karşısında ne düşünüyorlar?.. Hâlâ yüreklerinde ezgin bir utanç duygusu var mı?.. Yoksa büyük İnönümüz o günkü haksız utançlarından mı utanıyorlar bugün?..

İnönünün utanç duyduğu günler, Türkiye'nin altın çağıdır: İmrenilen komşular bedevi hayatı sürerken biz, iç ve dış yapımızla batıya yönelmiştik: Köy Enstitülerimizle, Halkevlerimizle, Sanat Okullarımızla Devlet Tiyatromuzla, Operamızla, her, her şeyimizle... Kadın, yüzünü ışığa açmıştı. Şimdi Taksim anıtının etrafında uçuşan irtica yarasası kara çarşaf, en kuytu sokaklarda bile görünmez olmuştu artık. Şapkamızdan harfimize kadar yeni bir gidişin içindeydik. Medeniyet ailesi arasında itibarımız, her sabah doğan günle artıyordu. Çağdaş anlamla batılı millet oluyorduk...

Bu oluşta Atatürkten sonra en büyük şeref payı elbet İsmet Paşanındır.

Hayretler içindeyim doğrusu: Bu muydu Sayın İnönüyü *utandıran?...*

Şimdi, on yedi yıldır, o utançla özledikleri hayatın içindeyiz...

Bu onyedi yılın panoramasını çizelim mi?..

Köy Enstitülerinin yerini İmam Hatip mektepleri almıştır. Alfabenin yerini elifba almıştır. Köy öğretmeninin yerini köy yobazı almıştır. Halkevlerinin yerin mahalle kahveleri almıştır. Erkek çocukların traşlı kafalarında siyah takke, ak yüzlerinde kara sakal var. Kadın güneşe yinepeçe altından bakıyor.

Tarla sürülmez olmuş, şehirler çift bozanlarla dolmuştur. Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, gecekonduların ateş çemberi içinde... Bütçe açığımızdan buğday açığımıza kadar millî bünyemizin perişan çıplaklığını yabancı yardımlarla kapatmaya çalışıyoruz

Bu onyedi yılda elimize geçen milyarlardan ne kaldı? Nasırlı avuçlarımızdaki borç senetlerinden ve tasarruf bonolarından başaka?...

14 Mayıs 1950 seçimleri, bu utancın getirdiği ilk zaferdir. 27 Mayıs 1960 ihtilâli de son zafer!

Yassıada, Kayseri cezaevi, Adalet Partisi, işlemiyen koalisyon on dörtler, yirmi üçler, yüz kırk yediler...

Hepsi, hepsi o mahçup özleyişin sonuçları...

Sayın İnönümüz Eşsiz İnönümüz! Hiç eksilmeyen büyük saygımla soruyorum size: Nasıl, artık odanızın duvarlarına içinizdeki o eski utancı atarak, rahat rahat bakabiliyor musunuz?...

Yusuf Ziya ORTAÇ

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

YÖN

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAYI TAAHHÜT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

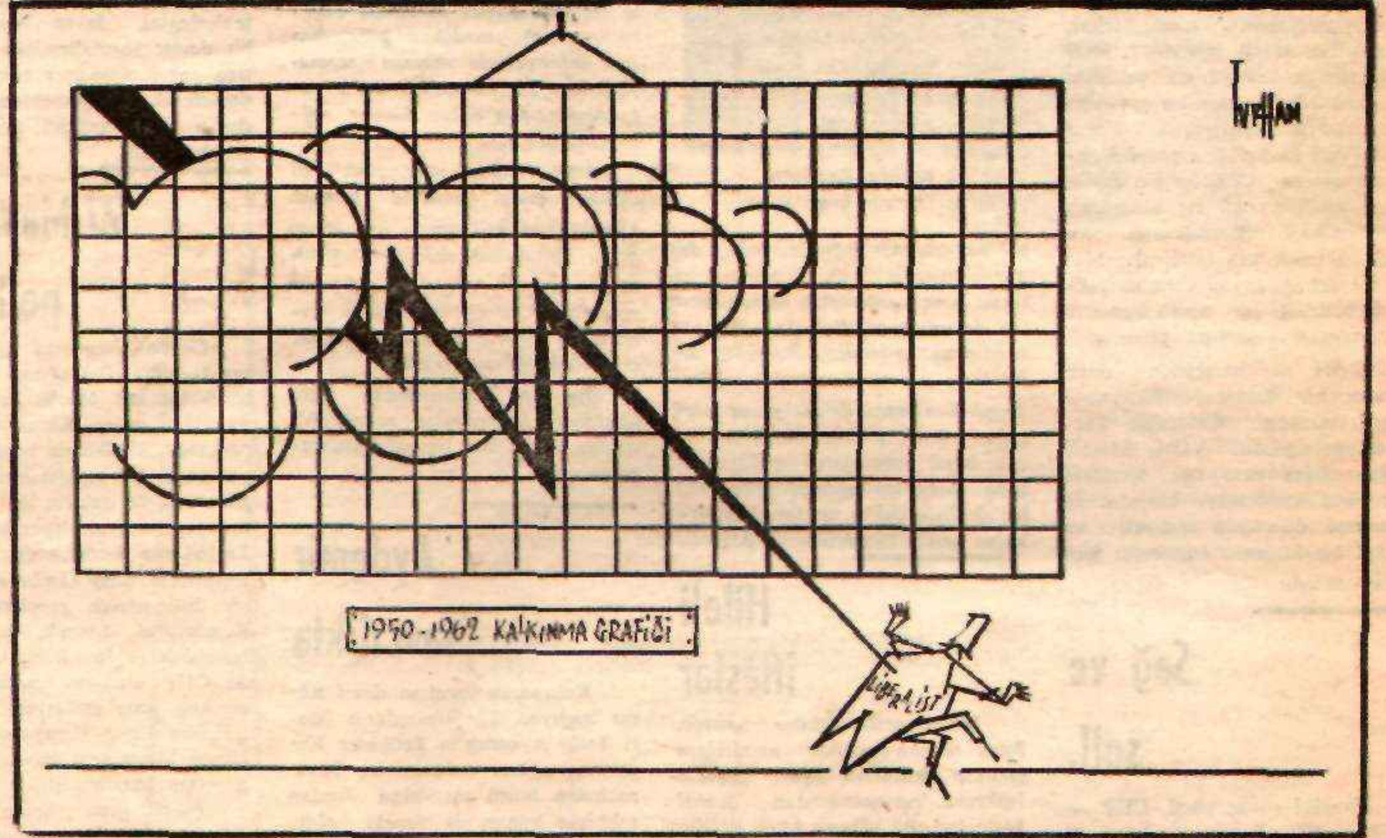
İDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA. ATATÜRK BULVARI 137/8 Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari sokağı 32 Cagaloglu. Posta kutusu: 512 — İstanbul. Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL.

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., Üç aylık 10 T.L.'dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

İLÂN: Beher sütunda santimetresi 25 T.L.'dır. 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIŞ

Hükümet Programı

Korkaklık

Yeni hükûmet programının da, gelmiş geçmiş programlardan pek farkı yok: Renksiz, şahsiyetsiz ve sistemsiz bir doküman.

Bir defa en çok cesarete ihtiyaç olan bir devrede, meselelerin ele alınışında korkak davranılmıştır. Bırakınız, Köy Enstitülerinin açılması, toprak ağalarının tasfiyesi gibi bugünkü devlet adamlarımızın ve rejimin gücünü aşan meseleleri, Hükûmet, söylemek istediklerini bile söylemekten korkmuştur. Meselâ İktidarın başı aylardır geniş çapta vergi kaçakçılığından söz eder, fakat «piyasa kızar» endişesiyle, «Vergi kaçakçılığıyla mücadele edeceğiz» demekten çekinir. Kalkınmanın, «Plân Hedefleri ve Stratejisi» kararındaki esaslar dahilinde yürütüleceği söylenir, programda bu karardan bol bol hoşa gidecek aktarmalar yapılır, fakat kararın ana fikri, «hoşa gitmez» düşüncesiyle, halk efkârından saklanır. Kararın 6. maddesinde yer alan bu ana fikir şudur: «Hızlı kalkınma ancak milletin bazı fedakârlıklara katlanması ile gerçekleştirilebilir. Fedakârlığın ise, esas itibariyle mutlu azınlıktan istenmesi zaruridir.»

Hükûmet, kalkınma plânının temelini teşkil eden bu fikri açıklamak cesaretini gösterememiştir. Bu cesaretsizlik yüzünden, bir hükûmet programında mutlâkâ yer alınası gereken temel tercihler bir kenara itilmiş ve program lüzumsuzluğu ölçüsünde gülünç bir sürü boş lâfla şişirilmiştir. İşte bazı örnekler: «Tarihî değer taşıyan eski eser ve âbidelerimizin gelecek nesillere intikalini sağlamak amacımızdır... Sivil savunmayı yurt savunmasının tamamlayıcısı olarak kabul ediyoruz... Yapı malzemesinin Standart hâle getirilmesi için kurulmuş bulunan Araştırma Enstitüsü çalışmalarını titizlikle tâkip edeceğiz... Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi alanındaki tecrübe dikkatle ve önemle tâkip ettiğimiz bir konudur v.s. v.s.»

Samimiyetsizlik

Programda korkaklık kadar samimiyetsizlik hâkimdir. Meselâ, «Vergilerin verimi arttırılacaktır» deniyor, ondan sonra da vergi verimini geniş çapta arttırdığı tecrübeyle anlaşılmış bulunan Servet beyannameleri geri veriliyor! Eski Maliye Bakanı Şefik İnanın sözleri kulaklardan henüz silinmemiştir: Sayın İnan, Servet beyanı usulünün gelir vergisi tahsilâtını büyük ölçüde yükselttiğini rakamlarla açıklamış ve servet beyannamelerinin geri verilmesinin mahdut sayıda vergi kaçakçısını ilgilendirdiğini söylemişti. Vergi gelirlerini arttırmaya en çok ihtiyaç duyulan bir sırada, Hükûmetin Servet beyannamesi usulünden belirsiz bir süre için vazgeçmesi en hafif tâbirle, hazindir... Başka bir örnek, gecekondu dâvâsıdır. Programda bu dâvânın, sosyal mesken yapmak süretiyle çözüleceği söyleniyor. Halbuki Hükûmet Başkanı, bir konuşmasında, mesken inşaatına fazla para ayrılamıyacağını açıklamıştı. Bu durumda, gecekonduda yaşıyan vatandaşlara sosyal mesken sağlanamıyacaktır. Bunun içindir ki CHP. nin Seçim Beyannamesinde, gecekondu yapacak vatandaşlara arsa tahsis edileceği belirtilmişti. Şimdi muhtemelen arsa tahsisi politikasının şehirlere akını hızlandıracağından korkularak, «Gecekonduculara sosyal mesken sağlıyacağız» denmektedir. Bunun açık Türkçeyle ifadesi, «önümüzdeki devrede gecekondu dâvâsı ile ilgilenmiyeceğiz» şeklindedir.

Diğer bir örnek: Programda, özel teşebbüse tanınan sayısız tâvizlere, denge teşkil etsin diye, «Stratejik yatırımların, uzun süreli gelişme için gerekli yatırımların ve özel teşebbüsün gerçekleştiremediği yatırımların» devlet eliyle yapılacağı belirtilmiştir. Halbuki Ereğli — Çelik örneği ortadadır. Ereğli — Çelik, Stratejik, yâni diğer sektörlerin faaliyetini önemli ölçüde etkileyen bir yatırımdır. Ereğli — Çelik, uzun süreli gelişme için gerekli bir yatırımdır. Ereğli — Çelik özel teşebbüsün gerçekleştiremediği bir yatırımdır. Ama devlet parası ve devletin sağladığı kredilerle yapılan Ereğli — Çelik, CHP. programına ve yukarıdaki tarife aykırı olarak, yerli ve yabancı özel teşebbüse hediye edilmiştir!

Bilgisizlik

Bir çok meselenin ele alınışında, sanki hükûmetin o dâvâlarda hiç bir fikri yokmuş gibi davranılmış, tasarlanan politika hakkında en ufak ipucu verilmemiştir. Hükûmetten teferruata girmesini, hatta nasıl bir çözüm yolu düşündüğünü açıklamasını beklemiyoruz. (Kaldı ki program, «iyi tohumluk, damızlık ve bol gübre kullanacağız» gibi kimsenin aksini iddia edemiyeceği lüzumsuz teferruatla doludur.). İstediğimiz, tasarlanan politikanın az çok hissettirilmesidir. Örnek mi? Yıllardır konuşulan orman dâvâsına bir göz atalım: Dâvâ ormanları korumak, fakat ayni zamanda ormanlık bölgelerde yaşıyan vatandaşların geçimini sağlamak şeklinde özetlenebilir. Bu nasıl olacak? Hükûmet programı: «Orman konusunun önemli bir veçhesi de insan ve orman münasebetlerinin millî menfaatlere uygun şekilde düzenlenmesi ve ormancı *bölgeler halkının geçim ve çalışma durumlarının ıslâhı olacaktır»* demekle yetinmektedir. Bu sözlerden bir mânâ çıkarmak mümkün değildir.

Demiryolu dâvâsını ele alalım: Demiryollarına milyarlarca lira yatırılmıştır. Fakat demiryolları, esas itibariyle, karayolu nakliyatının aşırı ölçüde teşviki yüzünden, bugün perişan haldedir. Demiryollarını kurtarmak bir zarurettir. Bu nasıl yapılacak? Program hiç değilse, kara ve demiryolu nakliyatının koordine edileceğini söyliyebilir değil mi? Fakat, hayır. Programda «Demiryollarımızın ihtiyaçları gözönünde tutulacaktır» denmekle yetinilmektedir. Program, bu önemli konularda bir politika çizmekten kaçınmıştır. Enerji, ziraî mahsül fiyatları, kredi, dış ticaret v.s. gibi başlıca meselelerde de hükûmet politikası meçhuldür.

Mavi boncuk politikası

Programın başka bir özelliği, bir çok halde ric'at yollarını açık tutmak şartıyla, herkese mavi boncuk dağıtma hevesidir. Program, herkesin nabzına göre şerbet vermeye çalışmıştır. Halbuki hükûmet etmek, tercihler yapmak demektir. Tercih yapmak, bazı çıkarlara dokunmak ile mümkündür. Bizim hükûmet ise, artık kimsenin savunmaya cesaret *edemediği, arsa vurguncularına,* tefecilere ve istismarcı mutavassıtlara bile cephe almaktan çekinmiştir. Bu yüzden çizilen politikalar boşlukta kalmaktadır. Şöyle ki, «arsa spekülasyonunu önliyeceğim» diyemiyen bir hükûmetin sosyal mesken politikası kocaman bir yalandan ibarettir. Tefeciyi ve istismarcı mutavassıtı kaldıracağını söyliyemiyen bir idârenin, ziraî mahsülleri değerlendirmekten ve çiftçinin refahını sağlamaktan söz etmesi, aldatmacadan başka bir şey değildir. Aslında, gereken tercihleri yapmadan mavi boncuk dağıtmak, mevcut düzenin, yani mutlu azınlığın korunması ve halk yığınlarının ufak tefek vaatlerle avutulması demektir. Buna fazla şaşmamak lâzım. Mevcut düzenden faydalanan bir iktidar, ancak mevcut düzenin koruyuculuğunu yapabilir. Böyle bir iktidar, istismar düzenine el sürmeden, halk yığınlarına ufak tefek tâvizler vermekle yetinir.

Temel mesele

Hızla kalkınmanın ve sosyal ilerlemenin temel meselesi, bu noktada ortaya çıkıyor: İktidarlar, herşeyden önce, kimlere dayanacaklarını seçmelidirler: İktidar emekçi yığınlara mı yoksa mevcut düzenden faydalananlara mı dayanacaktır? Mevcut düzenden faydalananlara, yâni sermayeye yaslanmak, bugünkü adaletsiz düzeni kabullenmek ve korumak demektir. Böyle bir düzende, her alanda muhtaç bulunduğumuz köklü reformlar, hızlı iktisadî kalkınma, sosyal adalet ve demokrasinin sağlam temelere oturtulması gibi hayatî dâvâlar çözülemez. İlerleme yolu, bugünkü istismar düzeni yıkıldığı takdirde mümkün olacaktır. Bu da iktidarların, köklü reformlardan ve hamlelerden ancak fayda görecek emekçi yığınlara dayanması ile mümkündür. Kalkınma, adalet ve demokrasi yolu, kaybedecek hiç bir şeyi olmıyan emekçi yığınlardan geçmektedir.

Emekçi yığınlara dayanarak, istismar düzeninden faydalananlara karşı açıkça cephe alamadığı için, bugünkü iktidarların Türkiyeyi hızla ilerleme yoluna koyması beklenemez.

Doğan Avcıoğlu

Kadro ve YÖN

Kadro hareketini tanıtmamız üzerine, YÖN'ü Kadro'ya bağlıyan *yazılar çıktı.* **Bunlar ciddi olmıyan yakıştırmalardır.**

Kadro, o zamanın şartlarına göre mevcut iktidar için bir doktrin hazırlama gayretine girişmişti. Kadro, siyasi bağımsızlığına kavuşmuş azgelişmiş memleketleri, otarşik bir düzen içinde iktisadi *bağımsızlığa* kavuşturma yollarını arıyordu. Kadro'nun bu gayretlerini takdirle hatırlıyoruz. Fakat Kadro'nun halkçılık cephesini zayıf buluyoruz. Devletçiliğin emekçiden yana cephesi iyi belirtilmiş değil. «Sınıf mücadelesinin ve sınıf hâkimiyetinin tasfiyesi», Melih Cevdet Anday'ın Cumhuriyet'te de belirttiği gibi, sömürülenlerin susturulması anlamına gelebilir.

YÖN ise, herşeyden önce mevcut bir iktidarın fikriyatını yapmamaktadır. Geleceğin Türkiyesi ile ilgilidir. YÖN, iktisadi bağımsızlığın yanı sıra, içerideki her türlü *sömürmeye karşıdır.* İç sömürme düzeninin tasfiyesi ve halkçı bir idarenin kurulması için savaşmaktadır

Sağ ve sol!.

Evvelki pazar günü, CHP — YTP — CKMP arasında hükümet *kurma konusunda hazırlanan* protokolün Parti Gruplarından geçirilmesi sırasında, bilhassa CHP Grubuda yapılan görüşmelerin üstü kapalı kaldı. İnönü'nün dahi soğuk terler döktüğü bu görüşmeler sırasında Kars Milletvekili Hasan Erdoğan da protokolü kendine göre tenkit etikten sonra, *«Aşırı solculuk, yani komünizm cereyanı çok artmıştır. Gazetelerin çoğu komünizm propagandası yapmakta, komünistler Türkiyede Castrovari bir rejimle reformlar yapmak için çalışmaktadırlar. Meclis kürsüsünde dahi aşırı sol fikirler telkin ediliyor. Normal polis metodları ile bunlar önlenemez»* dedi.

İkinci ortaklığın Başbakanı İnönü çok önemli gördüğü bu tenkit üzerine oturduğu kürsüden, şöyle cevap verdi: *«Bu meselenin aslı var, mübalağası var. Sosyalimiz var, bir de sosyalist maskesi altında çalışanlar var. Sosyalist Parti kurulabilir. Bunların çalışmalarına komünizm faaliyeti denemez. Hükümet Anayasayı ihlâl eden fiillere karşı tedbir alacaktır.»*

Daha sonra ayni konuya değinen Kenan Esengin Paşa ise daha da yaman çıktı. *«Aşırı sağ ve*

Hasan Erdoğan
Bir ağa sözcüsü

Kenan Esengin
CHP'yi de kapatalım...

sol ne demek? Sağı da, solu da yasak etmeli» dedi. Sırasında o turan genç milletvekili İsmail Ertan dayanamadı, Esengin Paşaya sırasından seslendi: *Partimiz de inkılâpçı bir parti olarak soldur. Kendi kendimizi de mi yasak edeceğiz?»* Soru, grubun sinirli havasını hayli yumuşattı, gülüşmeler oldu. Ama bu sözlere gülmeyenler de öyle çoktu ve suratları öylesine asıktı ki görülmeye değerdi.

Hileli iflâslar

Beklenmedik iflâslar artıyor. Buna sebep, özellikle azınlıklara mensup tüccarların, siyasi hayatın istikrara kavuşacağından ümidi kesmeleri. Bu sebeple hileli iflâslar çoğalıyor ve bu kimseler servetlerini dışarıya transfer yollarını buluyorlar. Bütün büyük sermayenin tutumu bu. İflâs etmeyenler de, uzun vâdeli yatırımlardan kaçınıyorlar. Bu durumda hükûmetin özel sektörü canlandırmak için alacağı tedbirlerin, kap—kaç kazançları arttırmaktan başka bir sonuç vermemesinden korkulur. Çıkar yol geniş çapta bir devletçiliğe gitmektedir. Fakat Hükümet, Batılı dostların da teşvikiyle, devletçiliğe en fazla ihtiyacımız olan bir devrede özel teşebbüs şampiyonluğu yapıyor.

Yabancı sermayenin bedeli

Ulusta İffet Aslan, yabancı sermaye konusu üzerinde durarak, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu her türlü garantiyi sağladığı halde, ecnebi şirketlerin hükümetleri vasıtasıyla yeni imtiyazlar istediklerini belirtiyor. İffet Aslan şöyle diyor:

«Hususi anlaşmalarla karşı taraf yabancı sermaye için Türk kanunlarının değil, kendi devletlerinin himayesini temin edecek vasatı yaratmağa çalışmaktadır. Bu gaye ile müracaat edilen usûl Türkiye ile sarmayedar yabancı devlet arasıda, yatırımların teşvik ve himayesine dair bir anlaşma akdetmek ve bu anlaşma muvacehesinde sermayedara her türlü ihtilâf halinde kendi devletine rücu etmek hakkını tanımaktır. Bu tarz anlaşmanın ilk numunesinde, böyle bir ricat halinde, yabancı devletin kendisine intikal eden veya selefi tarafından devrolunan hak ve talepleri sermayedara tanınan şartlara göre kullanmağa yetkili olacağı da tasrih edilmiştir.

Diğer taraftan bu anlaşma muvacehesinde yapılacak yatırımların yerli sermayeden hiç bir şekilde tefrik edilmiyeceği temin edilmiştir. Fakat anlaşmanın diğer bir maddesi yabancı sermayeye ait bir malın işletmenin millileştirilmesi halinde değer bedelinin tamamen ve peşinen veya ödenmesi ve transferi derpiş edilmektedir. Bu husustaki veya diğer hususlardaki ihtilâfların kati hal mercii olarak da iki tarafın birer temsilcisi ve Milletlerarası Adalet Divanı tarafından seçilecek bir başkandan müteşekkil üç kişilik bir hakem heyeti tesis edilmektedir.

Türk kanunları istimlâk ve millileştirme bedellerinin en fazla 10 sene içinde tamamen ödenmesini icab ettirdiğine göre, hususi anlaşmalarla yabancı sermayedarlara bu bakımdan Türk vatandaşlarından üstün haklar sağlanmaktadır.»

İffet Aslanın incelemesi, şu dikkat çekici cümleyle bitiyor: *«Türkiyenin kalkınması için lâzım gelen sermayenin dahilden teminine yarayacak tedbirlerin alınmasına itiraz edenlerin yabancı sermayenin millete neye nail olabileceğini düşünmesi gerekir.»*

Bu ikaz hükümetedir. Zira hükümet, Amerikadan sonra, Almanya ile bu tarz bir anlaşma imzalamıştır.

Aydemir savcılıkta

Kahraman yaratma devri tekrar başlıyor. 22 Şubatçıların lideri Talât Aydemir'in Tedbirler Kanununa aykırı bulunan bir beyanatından ötürü savcılıkça açılan tahkikat bunun ilk örneği oldu. Adliyenin önüne bine yakın insan toplanmıştı. Bunlar arasında üniversite öğrencileri, sivil giyinmiş *Harbiyeliler ve 22* Şubat *emeklileri* vardı.

Kalabalığın büyük tezahüratını önlemek için, arkadaşları Aydemir'i arabaya bindirip, âdetâ zorla kaçırdılar

Ereğli mitingi

İşçiler arasında dayanışma genişliyor. Bu bakımdan Türkiye Yapı — İş Federasyonunun çalışmalarını övmek lâzım. Yapı işçileri, Karadeniz Ereğlisi mitinginin hazırlanmasında öncülük yaptı.

Federasyonun mitinge davet beyannamesinde şöyle deniyordu: *«İşsizlik ve sefaletten istifadeyi hergün biraz daha istismar ederek, köle muamelesini kırbaçlama haline getirenlerin karşısına dikilmek, onlara insanlığımızı ispat etmek için Türkiye Yapı — İş Federasyonu kesin olarak mücadeleye azmetmiş ve yalnız kendi iş kolunda değil, bütün Türk işçisi için, hertürlü felâketlerin kafasına balyoz ineceğini de bilse, yolundan ve kararından dönmiyecektir.*

Artık bu felâketlere birlikte karşı koyacağız. Sömürgecileri bu vatan toprakları içinde islâh edemediğimiz ve sosyal hukuk nizamlarına saygılı kılamadığımız zaman, onun vatanı veya işyeri Türk toprakları olmıyacaktır.»

Görüldüğü gibi Yapı — İş bütün işçilerin meseleleriyle ilgileniyor ve ücret artışlarından çok, insan haysiyeti üzerinde duruyor. Bunlar Türk işçisinin mücadelesinde hayırlı gelişmelerdir. Ne yazık ki Ereğli mitingden İnönün vaadleri üzerine vazgeçildi. Bununla beraber, işçiler, en iyi niyetlerle yapınış da olsa, vaadlerden çok kendi kuvvetlerine güvenmek gerektiğini anlamış bulunuyorlar.

İşçiler ve Devletçilik

İşçilerimizin anladıkları ikinci bir mesele, ücret artışı, iş kanunları, *grev ve kollektif mukavele* haklarının, önemine rağmen, işçiye toplumda lâyık olduğu mevkii vermeye yetmiyeceğidir. Bunun için iktisadi sistemin de değişmesi lâzımdır. Lâstik — İş'in Başbakana gönderdiği muhtırada bu açıkça görülüyor. Lâstik — İş, Başbakandan: «Devletçilik sistemini desteklemesini, fakat yurdumuzda bir devlet kapitalizminin doğmasına engel olmasını» istiyor. Evet, devletçilik, ama emekten yana bir devletçilik. Bugünkü devlet kapitalizmi değil.

27 Mayıs'tan ne kaldı?

Geçen Çarşamba günü ikinci ortaklığında Başbakanı olan İnönü bir ara Meclis koridorunda yanından geçen Kâmuran Uralı çevirerek, «Yahu siz beni korkutuyorsunuz. Şu toplantılarınıza bir gün beni de çağırın da neler konuşuyorsunuz dinleyeyim» dedi. Başbakanın korktuğunu söylediği toplantılar, CHP Grubu içindeki 63 ler diye anılan gençlerin Sanayi Komisyonu odasında yaptığı toplantılardı ve İnönü bu toplantılarda CHP nin son ümidi olması gereken genç milletvekillerinin isteklerini kaale almayarak bir hükümet kurmuş, o hava içinde bir program hazırlamıştı.

İnönü, genç gruptan olduğunu öğrendiği Kâmuran Ural üzerinde bu sondajını yaparken, Grup Başkanvekillerinden İbrahim Öktem de Meclis koridorunun öte kıyı-

İhsan Kabadayı
Restorasyon

sında, 63'ler hareketini dağıtmak için hararetli bir kulis yapmakta. *«Canım İnönü zaten yaşlı, adamcağızı bu yaştan sonra bir de siz üzmeyin»* diye pek acındırıcı bir eda ile onları yatıştırmaktaydı. İhsan Kabadayı ise, yeni hükümet programı konusundaki görüşlerini etrafını çevreleyen arkadaşlarına şöyle anlatıyordu: *«27 Mayıs İhtilâlinin ne kadar tasarrufu varsa hepsini kuşa çevirdik. Siyasi mahkûmlara af. Ağaların geri gönderilmesi, 147'lerin Üniversiteye dönmesi, Yüksek Memurlar hakkındaki takibatın durdurulması, kuyruk diye işlerinden çıkarılanların işe alınması. Nasıl olsa bunları yaptık veya yapacağız. Geriye bir Eminsular kaldı. Bari bunu da karşı partilere kaptırmadan biz ele alalım, şunların Orduya dönmesini sağlayalım da, hiç olmazsa bu işin şerefini de biz üstümüze alalım.»*

27 Mayısın Altındağ Kaymakamı, Konya Milletvekili Kabadayının bu sözleri çevresinde bir hayli başın mânalı mânalı sallanmasına yol açtı.

Morison Şirketi

Ereğli mitinginin temel sebeplerinden biri, İzmir Çiğli Havaalanı *inşaatını yapan* Morison Şirketinin davranışıydı. Bu yabancı şirket hakında Türk — İş'in bildirisinde şu sözler var: «Bir işçi mümessilinin sabahtan akşama kadar güneşin altında bir varilin üstünde oturtulması, işçinin içme suyuna işenmesi, işçinin sendikalara *girmesinin önlenmesi,* sendikal hareketlere katılanların işten çıkarılması, işçilerimize açıklanmasından utanç duyulacak küfürler edilmesi, mâsum işçilerden işe girerken bazıları tarafından vasıta ile para alınması, Karadeniz Ereğlisinde işçilerin kanuni saatlerin *dışında çalıştırılması,* sendikacıları işçilere casus diye teşhir ederek, işçilerin onların üzerine yürütülmesi v.s. v.s...»

Yabancı şirketler bir sömürge memlekette olmadıklarını öğrenmelidirler!

Sosyal uyanışa karşı dikilen T.B.M.M.'nin C.H.P.'li üyesi Mehmet Hazer, C.H.P. Grubundaki hükümet programı müzakereleri sırasında çok *ilginç bir fikir* ortaya attı Mehmet Hazer «İşçileri tutmıyalım. Köylüyü tutalım. Sendikalar zaten başımıza bir sürü iş çıkartıyor» diyordu. İşçilere duyururuz.

Kürtçe sözlük!.

Türkiyedeki Amerikan Yardım Heyetinde Eğitim kısmını idare etmekte olan Mr. William Wrinkle ile yardımcısı Lubkee, bir takım yabancı uzmanların Türkiye gerçeklerinden ne kadar uzak yaşadıklarının yeni bir örneğini verdiler. Hikâye şudur:

Wrinkle ve yardımcısı, uzmanlarımıza bir tavsiyede bulunuyorlar: «Eğitim kalkınması için, önce Doğu illerimizde Kürtçe konuşan vatandaşlara bir Kürt lügâtı ve *alfabesi hazırlamak lâzım.* Doğuda çeşitli bölgelerdeki Kürtçe konuşan vatandaşlara, kürtçenin ortak bir vokabülerini hazırlamak ve tesbit etmek gerekli. Bunun için de kelimeler taranmalı, bunların Türkçe ve İngilizce karşılıkları bulunmalı, böylece Türkiyede Kürtçe konuşanlara mahsus, derli toplu bir hazırlık yapılmalı. Amerikan yardımının *eğitim faslından* bu konuya istendiği kadar para ayrılabilir. Doğu illerine Türk ve Amerikalı araştırıcılar göndermeli, bunların başına da bu işlerde ehil olan bir Amerikalı, Dr. Pierce geçirilmeli.»

Bu proje, Türkiyedeki Amerikalı müşavirlerin de yardımıyla, «Halka Okuma Yazma Öğretme Projesi» namı altında yürütülecekti. Proje, ayni zamanda «Orduda Okuma Yazma Öğretimi» kampanyasında da kullanılacaktı. Fakat ordunun cevabı sert bir hayırdı. Cevap öylesine sert ve dikti ki, Amerikalı müşavirler, projenin uygulanmasından, sadece Silâhlı Kuvvetler bünyesinde değil, tamamen vazgeçmek zorunda kaldılar....

HÜKÜMET

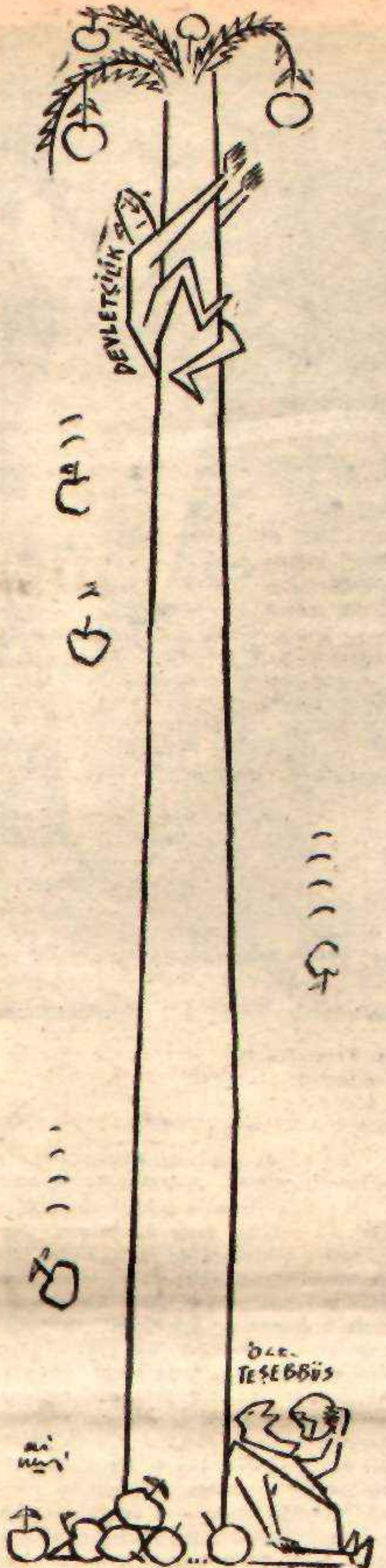
İnönü'nün ikinci koalisyon hükûmetinin proğramı Mecliste okundu. Boş lâflarla dolu proğram hayatlarını emeklerini satarak kazanan insanlara bir şey sağlamamakta, sermayeye tâvizler vermektedir.

Yeni proğram

Yeni Hükûmet proğramı, yüzlerce hükûmet programı gibi, boş ve yuvarlak sözlerden öteye gitmedi Program, lüzumsuz laflarla doludur. İşte bir kaç örnek: «Mevcut yolların bakım ve idâmesine önem vereceğiz.. Ulaştırma hizmetlerinin kalkınma planına uygun olarak geliştirilmesi esastır... Demiryollarımızın ihtiyaçları gözönünde tutulacaktır... Yapı malzemesinin standart hâle getirilmesi için kurulmuş bulunan Araştırma Enstitüsünün çalışmalarını titizlikle takip edeceğiz... Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi alanındaki tecrübe, dikkatle ve önemle tâkip ettiğimiz b i r k o n u d u r ... Sosyal hizmetler sistemli bir şekilde inkişaf ettirilecektir... İşçilerin eğitimine önem verilecektir... Kifayetli ve verimli bir personel sistemi kurmak hususunda kararlıyız... Sivil savunmayı yurt savunmasının tamamlayıcısı olarak kabul ediyoruz... Tarihi değer taşıyan eski eser ve âbidelerimizin gelecek nesillere intikalini sağlamak amacımızdır... Turizm mevzuu üzerinde lâyik olduğu önemle durmak kararındayız v.s. v.s.»

Görüldüğü gibi proğram bir lüzumsuz lâflar antolojisidir. Bununla beraber Dışişleri Bakanının Irana gideceği bile proğramda yer aldığı halde, memurların yüzde 15 zammından hiç söz edilmemiştir Yoksa Hükûmet, kanunen tanınan yüzde 15 zammı bir yıl daha geri bırakmak kararında mıdır? konuda çok dahą sarihti. Öğretmenlere, leğini câzip kılacak tedbirlerin alınması zaruretine inanmaktayız» tarzında yuvarlak bir lâfla yetinilmektedir. Halbuki C.H.P. Seçim beyannamesi bu konuda çok daha sarihti. Öğretmenlere, kitap zammı adı altında bir ödenek verileceğini belirtiyordu. Seçim beyannamesine bu madde, yeni proğramın hazırlanmasında büyük emeği geçen Feyzioğlu tarafından konulmuştu. Anlaşılan Feyzioğlu bu vaadini unutmuştur.. Öğretmenler Federasyonu Başkanı Feyzioğlu, 300 lira aylıkla çalışan 40 bine yakın öğretmenin derdiyle artık ilgilenmemektedir. Sağlık personeli bakımından da «Sağlık personelinin mahrumiyet bölgelerinde istekle çalışmaları için gerekli imkânlar, genel personel rejimi islâhatı içinde, gözönünde bulundurulacaktır» deniyor. Bütçe imkânsızlıkları yüzünden, genel personel rejimi daha çok uzun yıllar düzeltilemiyeceğine göre, proğramdaki cümle, aslında «Sağlık personelinin durumuyla ilgilenmiyeceğiz» demektir. İşçiler bakımından da asgerî ücretler meselesine dokunulmamıştır.

Kısaca, program, hayatlarını emeklerini satarak kazanan insanlara bir şey sağlamamaktadır. Buna karşılık sermayeye çeşitli tâvizler tanınmıştır. Bu tâvizlerin en ilgi çekicisi, servet beyannamelerinin belirsiz bir süre için geri verilmesidir! Halbuki Hükûmet Başkanı İnönü. 3 milyar lira vergi kaçakçılığı olduğunu Servet Beyannamesi usulünün bunu önliyecek bir kontrol vasıtası teşkil ettiğini söylemişti. Buna rağmen; Servet beyannamelerinin geri verilmesi vergi kaçakçısı sermayenin açıkça himaye edilmesi demektir. Emekçiler için bir şey yapılmazken; vergi kaçakçıları korunmaktadır.

«DEVLETÇİLİK ÖZEL TEŞEBBÜSÜN YETİŞEMEDİĞİ ALANLARLA YETİNECEK»

Hükûmet Programı

Proğramda diğer sömürücüler aleyhine de tek satır yoktur; Arsa spekülâtörleri, apartıman tüccarları, tefeciler ve istismarcı mutavassıtlar hakkında hiç bir şey söylenmemektedir.

Hükûmetin girişeceğini söylediği, Vergi reformu, toprak reformu gibi teşebbüsler bu açıdan değerlendirilmelidir. Şöyle ki emekten yana çıkmıyan ve sermayeye çeşitli tâvizler veren bir hükûmet, vergi adaletini sağlıyamaz, Vergi reformu lâfta kalacaktır. Vergiyi yine emekçiler ödiyecektir. Ziraî reform çerçevesi içinde sunulan toprak reformu, toprak ağalarını daha fazla zenginleştirmekten başka işe yaramıyacaktır. Hükûmet, gecekondu ve mesken dâvasına el süremiyecektir. CHP. seçim beyannamesinde, «kendi evini kendi g a y r e t i y l e yapacak vatandaşlara arsa tahsis edileceği yazıldığı halde», bundan korkularak vazgeçilmiştir.

Plân Hedefleri ve stratejisindeki ileri hükümlerin proğramda yer almaması da bunu göstermektedir. Stratejinin sâdece hoşa gidecek lâflarını almakla yetinilmiştir. Bütün bunlara şaşmamak lâzımdır. Hükûmetler, emekçi yığınlara dayanmaktan ürktükleri müddetçe, yuvarlak lâflarla ve aldatmacalarla vakit geçireceklerdir.

1962 Türkiyesinde, Hükûmetlerin başarısının temel şartı, açıkça emekçi yığınlara dayanmaktır. Bunu yapamıyan hükûmetler, başarısızlığa mahkûmdür.

CHP.

İnönü, C H P . Grubu içindeki ayaklanmayı güçlükle, âdeta yalvararak önledi. Aşağıdaki yazı, genç C. H. P. milletvekillerinin ayaklanmasını hiç bir yerde çıkmayan taraflarıyla anlatmaktadır.

63'lerin mücadelesi

Kürsüdeki hâtip Sırrı Hocaoğlu: *«Biz halkın yanında yer alacağız. Feyzioğlu arkadaşımız ise, Vatikanın beyaz kuğuları kadar mâsum tanıdığı özel teşebbüsün yanında yer alabilir»* diyordu. Bu sözler, piyasaya her türlü tâvizi veren aşırı özel teşebbüsçü Hükûmet programının C.H.P. Grubunda yarattığı tepkinin sonucudur. Gerçekten partinin programına sâdık kalmasını ve devletçilikten âslâ vazgeçmemesini istiyen 63'ler gruptaki hükûmet programı müzakereleri sırasında, görüşlerini açıkça ortaya koydular ve muhafazakâr tutumlu hükûmetin karşısına dikildiler.

Sırrı Hocaoğlu
«Devletçi değil miyiz?»

İlk sözü, güzel bir konuşma yapan Suphi Baykam aldı. Köy Enstitüleri ve Halkevlerinin derhal açılmasını isteyen C.H.P. İstanbul milletvekili, devletçilik ilkesinden tâviz verilmesine şiddetle çattı. Turhan Kut ise, «Bu programla C.H.P., devletçiliği terke rıza göstermiştir» dedi ve devletçiliğin zaruretini savundu.

Turan Şahin, verilen tâvizler yüzünden, düne kadar C.H.P yi tutan aydınların partiden soğuduğunu anlattı. Toprak reformununun yıllardır nasıl sabote edildiğini belirterek, *«Toprak, çalışanların olmalı»* dedi. Mütevazi Rüştü Özal da ayni istikâmette konuştu.

Böylece C.H.P. Grubundaki devletçi, devrimci ve halkçı cephenin mücadelesi başlamış oldu.

Birinci sınıf Devlet Bakanlığından üçüncü sınıf Başbakan Yardımcılığına düşen Feyzioğlu'nun talihsiz bir çıkışı mücadeleyi daha da şiddetlendirdi. Grubun havasını iyi teşhis edemiyen Feyzioğlu, özel teşebbüs şampiyonu ve sosyalizm aleyhtarı olarak ortaya çıktı. Feyzioğlu: «Burada devletçilik ve sosyalizm tartışması yapılıyor. C.H.P. hiç bir zaman sosyalist olmamıştır. 1954 programı çerçevesinde devletçiyiz. Özel teşebbüse büyük yer vereceğiz. Bu parti de, art niyetli çarpık fikirler tutmıyacak. Bu parti sosyalist yapılamaz. Devlet fabrikaları özel teşebbüse satılabilir. Bu, devletçilikten vazgeçmek mânasına gelmez. C.H.P programı satışa cevaz verir» dedi. Feyzioğlu, C.H.P

Başbakan İnönü, iki CHP'li bakanı ile: Ecevit ve Çelikbaş
Hem turşu, hem perhiz!...

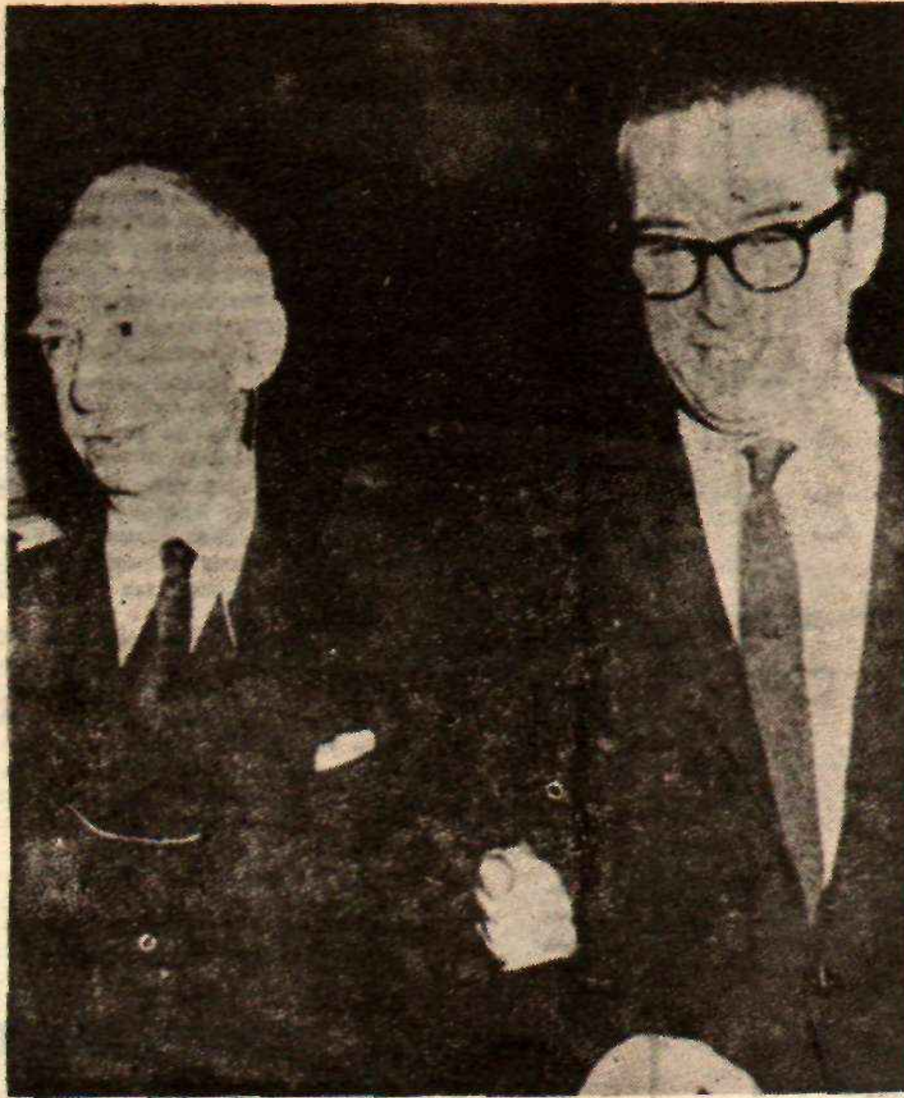
nin devletçilikten tâviz vermediğini ileri sürdü ve «özel teşebbüsün gerçekleştiremediği yatırımların, stratejik yatırımların ve uzun süreli gelişme için gerekli yatırımların» devlet eliyle yapılacağını söyledi. Halbuki Ereğli — Çelik, özel teşebbüsün başaramıyacağı, uzun vâdeli gelişme için zarurî stratejik bir yatırımdır. Fakat devlet parasıyla ve devletin sağladığı kredilerle gerçekleştirilen bu yatırım, 1954 C.H.P. programına tamamen aykırı olarak, özel teşebbüse peşkeş çekilmiştir.

Tâviz verilmediğini söyleyen Feyzioğluna bu durum, Şükrü Koç tarafından hatırlatıldı, fakat Şükrü Koç'un sorusu cevapsız kaldı. Feyzioğlu, «Bunu, Sanayi Bakanı arkadaşım cevaplandıracak» diyordu! Devlet fabrikalarının satılmasını devletçiliğe aykırı görmiyen Feyzioğlunun devletçiliği başka türlü olması beklenemezdi.

Bu özel teşebbüsçü devletçilik, pazar günkü grup toplantısında sert tenkitlere yol açtı. Özellikle Sırrı Hocaoğlu, Feyzioğlunun devletçilik anlayışına şiddetle çatan bir konuşma yaptı.

Patenti Menderes'te

Hatay milletvekili Hocaoğlu, özel teşebbüsün iç yüzünü anlatarak konuşmasına başladı: *«Kalkınma hamlelerimizde öncelik tanınan özel teşebbüsün mahiyetini ve geçmişini bir kaç kelimeyle anlatmak zorundayım. Özel teşebbüsün bütün varlığı 8 milyar civarında. Bu imkânlara da devletin azamî yardımıyla ve türlü karanlık yollardan geçerek ulaşmıştır. Vatandaştan 1/3 değerine alınan ürünlerin ihracıyla elde edilen dövizler, dolar 2.80 üzerinden özel teşebbüs emrine verilmiş, fakat özel teşebbüs, bu 1/3 fiyatına elde ettiği dövizlerle de yetinmemiş, ayrıca yüz milyonları aşan sahte fatura tanzimi suretiyle, döviz kaçakçılığı yapmıştır. Bu yoldan kurulan tesislerin ürünlerine yüzde 35 resmî kazanç sağlandığı halde, emtialar karaborsaya sürülmüş. Bu da yetmemiş, Sayın Genel Başkanımızın da belirttiği gibi, özel teşebbüs her yıl 3 milyara yakın vergi kaçakçılığı yapmıştır.*

İnönü ve yardımcısı Feyzioğlu
Her nabza göre şerbet

Bu güne gelince, özel teşebbüs, 50 milyar lira varlıklı devlet teşebbüslerinin sömürülmesi konusunda organize olarak çalışmaktadır. Sadece Sümerbank, kendisi sermaye darlığından kıvranırken, yüksek faizlerle bulduğu paraları, politik tesirler altında 53 özel teşebbüse, iştirak yoluyla peşkeş çekmiştir. Bütün devlet teşebbüsleri, bu suretle özel sektöre sermaye yatırmaya zorlanmıştır. Sermaye iştirakleri yoluyla devletin nasıl sömürüldüğünü gösteren bir örnek vereceğim: Seyhan Barajının işletilmesi bir anonim şirketin tekeline verilmiştir. Bu şirkete Etibank büyük sermaye yatırmıştır. Gelgelelim, idaresi özel şahıslar elinde bulunan şirket, umumi heyetini toplıyarak, Etibank'ı hissedar bile saymamıştır! Böylece, işletmeden sağlanan büyük kazanç, senelerce özel ortaklar arasında paylaşılmıştır. Ancak 27 Mayıs, bu sömürücülüğe son verebilmiştir. İşte özel teşebbüse yatırılan sermaye iştirakleri, devleti bu ve buna benzer usullerle, mütemadiyen soymaktadır. Bunun içindir ki biz ancak millî menfaatlere zarar vermiyecek şekilde ve diğer vatandaşlarla eşit olarak, özel teşebbüsün himayesine taraftarız. Bunun dışında bir himaye

Türk Aydınları Uyanınız!...

Yazının başlığını utanarak koyuyorum. Fakat, hakikat maalesef böyle demeği elzem kılıyor. Memleketimizde, okur yazar ve diplomalı olduğu için ister istemez aydın dediğimiz o kadar çok kimse var ki, artık bu uykucu başları sarsmak gerek. Bu zavallı adamların pek çoğu, pencereden içeri giren hırsızdan korunmak için gözlerini sıkıca yumup yorganı başına çeker ve kendi kendini «kâbus görüyorum yahu» diye aldatan adamların ruh haletini taşıyor. Kendilerini uyaranları da tersliyor, ağızlarına pelesenk ettikleri tâbirle *«komünist pezevenk»* diye çamura bulamağa uğraşıyorlar. Oysa, artık hırsız camı kesmiş, içeri girmiştir. Elinde saldırmasıyla dolaşıyor evi. Yakaladığını temizleyecek. Aydın geçinen uykucular saldırmayı kalplerinin üstünde görünce belki uyanacaklar, ama bir çığlık atacak vakit kalacak mı o zaman! Edgar Allan Poe'nun «Kızıl ölüm» hikâyesini bilir misiniz, bilmezseniz okuyun ve düşünün. Çünkü aydın geçinen uykucuların pek çoğu, bu hikâyenin kahramanı olan prensin şatosuna davetli asilzadelere benziyorlar. Atalar «korkulu rüya görmektense uyanık durmak hayırlıdır» sözünü *bunlar için söylemiş*. Oysa bunlar, çırılçıplak hakikati kâbus zannedip afyonkeş gibi yaşıyorlar ve bunu da «hayatı yaşamak» zannediyorlar.

Hakikati söylemek gerekirse, bizim okullarımızda aydın yetişmesi «tesadüf» veya «şahsi gayret» sayesinde olur. Öğretmenler görevlerini yapamaz. Ama kabahat onlarda değil. Bir kere, zavallıları maddi sıkıntı ile bunaltmışız. Bir polis memuru peygamberin meşhur sözüyle «kutsal insan» ilân ettiği öğretmeni mağara adamının kız kaçırdığı gibi sürükleyerek otomobile atar ve akıl hastahanesine götürür, bir emniyet âmiri yürüyüş yapan öğretmenleri copla dövdürür. Zinde kuvvetleri yetiştiren bir Lâmia öğretmen, soyadı ZORLU olan bir külhanbeyi tarafından dövülür, iftiraya kurban edilir ve apaçık haksız olarak altı yıl hapse mahkûm edilir. Köylere gönderilen kız öğretmenlere tecavüz edilir. yedeksubay öğretmene silâh çekilir, dövülür ve devlet teşkilâtı bunları korumak şöyle dursun, bir de onlar ezerler. Sonra, gel de öğretmenden verimli iş bekle! Gençlik kötü yetişiyor, çünkü öğretmene böyle şeyler yapılan bir ülkede gençlik iyi yetişemez. Gene de cevherini gösterir ve 28 Nisan âbideleri yaratır, yaratır ama, ardından gelen 27 Mayısda hiç bir fikrî hazırlığı olmadığı için hedefine ulaştıramaz. Sonra da herkeste bir yeis, bir küskünlük! 27 Mayıs, bir millete tarihin verdiği en müsait fırsattı. Bu fırsatı korkak aydınlar heba ettiler. O derece hazırlıksız, o derece teşkilât hissinden mahrumuz ki, bir sürü kıymetli zamanı boş münakaşalarla kurban ettik.

En büyük suçumuz, kendimizi fazla beğenmiş olmak. Kopya çekememenin ahlâka mugayir hale geldiği okullardan diploma almakla fazla öğünülmez. Gerçi, kopya çekenlere de eskisi kadar kızmıyorum, çünkü eğitim sistemimiz kopyacılığı teşvik ediyor, fakat hiç olmazsa fazla beğenmesek kendimizi! Kültürümüz ölüdür ekseriya! Bu kanıya nereden mi varıyorum? Şuradan: Kültür, bilgilerden örülmüş bir canlı organizma âhengi gösterir ve ona sahip kişinin *her davranışında kendini belirtir*. Böyle bir kimse, bütün hayatı bir açıdan görür ve hayatının her safhasını bu genel görüşün bir türevi olan prensiplere göre yaşar. Kültürlü insan, topluma, kendine ve düşünceye karşı sorumlu olduğunu idrak eden insandır. Kültürlü insan, fikirleri doğmalar, vahiyler halinde vazetmez, bilimsel gözlem ve deneme sonucunda bulunmuş kavramları akıl prensiplerine göre bir muhakeme mekanizmasında yerleştirerek yeni bileşik kavramlara, fikirlere ulaşır. Kültürlü *insan, bilimsel tartışma ahlâkına* sahip insandır. Kültürlü insan, kendi kendisini soğukkanlılıkla ve insafsızca tenkit edebilen, fakat asla yeis ve ümitsizliğe düşmeyen insandır. Kültürlü insan, çok şey bilen insan değil, bilgileri arasında münasebet kuran ve onları değerlendiren bir düşün faaliyeti yapmış, bir hayat görüşünü, kendi bilgilerini analiz ederek ve sonra yeni bir sentez yaparak meydana getirmiş insandır. Kültürlü insan, tabiatın, dolayısıyla toplumun bir rüknü olduğuna inanmış olduğunu davranışlarıyla ispat eden insandır. Bilhassa bu son kanıya, maalesef, aydın geçinen nazeninlerimiz hiç iştirak etmiyorlar. «Nemelâzım» ve *«bana ne âlemden*, ben işime bakarım» gibi sözler bu kimselerin alâmet-i farikasıdır. Yukarda bahsettiğim şekilde kültürü tanımlayan kaç aydın varsa *beri gelsinler! Çağumuz, kültürlü olmağı* çok bilmişlik sanırız Oysa kültürlü olmak, hâdiseler karşısında derhal işlemeğe, ölçüp biçmeğe, münasebetler aramağa, s e b e p l e r i n sebeplerini aramağa, sonuçların, sonuçların en sonunu tahmine kalkışmağa amade bir zihniyete sahip olmak demektir. Aydın geçinenlerimiz «küllü cahilün cesurun» zihniyetini taşırlar hâlâ, bu da onların kafalarından çıkardıkları sarığı nereye sakladıklarını gösterir. Bir yılan tarafından sokulan doktorun, zehirin tesirini ölünceye kadar dikkatle not etmesi, bir tecrübe pilotunun tam gazla pike yaparak uçağın çeşitli sürat ka*demelerindeki karakteristliğini telsizle* aşağıya, taburun üstü toprağa çakılana kadar bildirmesi, cahillikten gelme bir cesaret midir? Maalesef okullarımız hâlâ şark kafalı okumuşlar (aydın diyemiyorum) yetiştiriyor. Bunların en büyük ziyanı gençliğe oldu bugüne kadar! Çünkü, sinema, mecmua ve kitaplar vasıtasıyla garp kafası ve terbiyesine iyi kötü şahit olan gençlerimiz, bu sarıkları beyinlerinde saklı aydınımsı mahlûklar yüzünden manen öksüz ve yalnız bırakılmışlardır. Ne ana babalarına, ne öğretmenlerine, ne büyüklerine, güvenleri, hürmetleri var. Haklıdırlar, çünkü genç kalbi sahtekârlığı asla affetmez. Büyüklerin sahte ahlâkı, sahte kültürü, sahte nezaketi onları iğrendirmektedir. Belki size aşırı gelir, ama, en kötü, yoldan çıkmış, terbiyesiz gençlerimiz bile eski devrin gençliğinden iyidir, *emin olunuz. Hiç olmazsa samimidir dav*ranışında, samimi olmağa alışmıştır ve ikna edilerek müspet şeyler öğretildiği takdirde «gerçek aydın» olmak şansı vardır. Eski kuşağın aydın geçinenleri ise «cehl-i mürekkep» denilen tiplerdir. Hem bilmez, hem de bilmediğini bilmez! üstelik de müthiş korkaktırlar.

Fakat, artık Türkiyenin durumu, fayrap edilmiş bir kazanın manometre ibresinin kırmızı çizgiyi göstermesine benziyor. Ya vanalar açılıp islim makinalara gidecek, veya kazan patlıyacak her şeyi uçuracak. Kazanın altındaki ateş, emniyet süpabını kifayetsiz bırakacak kadar şiddetlenmiştir.

Yılmaz İdil

Suphi Baykam
Gericiliğe karşı...

sistemi kabul etmiyoruz. Meşru bir himayeye evet, soygunculuğa ise hayır.

Feyzioğlu arkadaşım dünkü konuşmasında, devlet teşebbüslerinin özel sektöre devredilmesinde devletçiliğe aykırı taraf bulunmadığına, kendisinin de bu inançta olduğunu beyan ederek sözlerini bitirmişti. *Feyzioğlu arkadaşıma hemen* haber vereyim ki, bu anlayışın patenti kendisine ait değildir. Menderes ve onun partisi daha 1946 dan itibaren devletçiliği bu yolda anladığını ilân etmiş bu görüşün şampiyonluğunu yapmıştır. İşbaşına gelince de, Ceyhandaki Çırçır fabrikasını satmışlardır. Fakat devletçilik anlayışındaki bu perişan görüş, «her mahallede 15 milyoner yaratık» diyen bir kalkınma felsefesine götürmüştür. Menderes, bu eskimiş fikirleriyle, memlekette mutlu bir azınlığın kalkınmasını sağlamıştır. İşte biz, dün olduğu gibi bugün de, yarın da böyle bir kalkınma anlayışının karşısındayız. *Bizim kalkınma felsefemiz*, işçiyi, köylüyü, küçük esnafı, memur ve askeri içine alan büyük halk yığınlarının hayat standardını yükseltmeyi hedef tutan bir kalkınma felsefesidir. Bunun içindir ki halkın menfaatleri ile özel teşebbüsün menfaatleri temin edilemeyip çatışma olursa, biz halkın yanında yer alacağız. Feyzioğlu arkadaşımız ise, Vatikanın beyaz kuğuları kadar mâsum tanıdığı özel teşebbüsün yanında yer alabilir.

C.H.P.'nin halkçılık, devletçilik ve devrimcilik prensipleri, bir arada toplumculuk ifade eder. Burada ismin önemi yok. Meselâ Hitler, sosyalistim diyordu. Ama çalışan sınıfların aleyhine hareket etti. Peron ise şahsî idare kurdu. Buna rağmen Peron'un çalışan halk yığınlarına sağladığı imkânlar büyük oldu. Binaenaleyh biz isme değil, muhtevaya önem veriyoruz. C.H.P., ilkeleri itibarıyle, sosyalist bir partidir.»

27 Mayıstan ne kaldı?

C.H.P.'nin genç Aydın milletvekili Şükrü Koç da, ilgiyle dinlenen bir konuşma yaparak, hükûmet programını ve devletçilik anlayışını şiddetle tenkit etti: *«Program, son derece zayıf, C.H.P. program ve ilkelerini uygulamaktan uzak, telifçi, kaypak kelimelerden kurulu bir metin olarak karşımızdadır. Hükümetin iktidar felsefesi ve icra metodları, hükümete dahil bir küçük partinin, Y.T.P. nin görüşlerini ifade etmektedir.*

Atatürk devrimlerini ve 27 Mayısı koruma bahsinde, hükümet bir kaç klâsik ve yuvarlak cümle kullanmıştır. Özellikle, 27 Mayıs devriminden önce tahrip edilen Atatürkçü kurumların ve kanunların ihyası, haksızlıkların giderilmesi, müstebirlere karşı savaşırken ezilenlerin haklarının iadesi gibi konular program da yer dahi almamıştır. 42 sayı kanunla emekliye sevkedilen subaylardan başka, 27 Mayıs devrinin bütün tasarruflarının tâdil edildiği veya edileceği beyan olunmuştur. 106, 113, 114 ve 193 sayılı kanunlar şimdiden işlemez hâle getirilmiştir. Hükümet lâfzan 27 Mayısı koruyacağını beyan ederken, fiilen bu devrim tasfiyesine rıza göstermiş gibidir.

Memleketimizin bekası ve rejimin devamı bakımından en âcil sosyal ve ekonomik meselelerin çözülmesi konusunda da gerçekçi bir hareket ve kararlılık izine rastlamıyoruz. Hükümet kalkınmanın ve normal ekonomik hayatın esası saydığı özel teşebbüs metodu ile 5 yıllık plânın gerçekleştirilebileceğine inanıyor mu? 50 milyarlık devlet teşebbüslerine ikinci plânda bir kalkınma görevi verince, onsekizinci yüzyıl iktisadî anlayışının kalıntılarıyla büyük işsizlik, i k t i s a d î gerilik ve sosyal ihtiyaçların karşılanamayışı gibi meseleler nasıl çözülecektir? Devletçilik— özel teşebbüs tartışması, C.H.P. programının dışında cereyan ettirilmektedir. Biz özel teşebbüsün himayesini kabul ederiz. Ancak soyguncu, istismarcı özel teşebbüs eliyle, milletin sömürülmesine seyirci kalamayız. Feyzioğlu, kendi görüşlerini savunmak için programımızın ve Devlet Plânlama Teşkilâtının raporlarının bazı kısımlarını okumak suretiyle, meseleyi dürüst ve objektif tartışma plânının dışına itmiştir. Feyzioğlu, okuduğu pasajlara da aykırı düşen Ereğli — Çelik tesislerinin durumuna ne diyecektir? Bu temel sanayi kolunda, C.H.P. programına ve strateji dokümanına aykırı olarak, devlet parasıyla özel teşebbüs kurulması nasıl izah olunabilir?»

Şükrü Koç
Feyzioğlunun ilâcı

Abdurrahman Altuğ da ayni istikâmette bir konuşma yaptı: *Ekonomik ve sosyal yönüyle program çok zayıftır. Oyalayıcı sözlerle doludur. Küçük esnaf ve sanatkârlar, büyük işadamlarının lehine olarak ezilmektedir. Servet beyannamelerinin iadesini anlamak mümkün değildir. Toprak reformu gene atlatılmıştır.»*

Feyzioğlu'nun bocalaması

C.H.P. grubunda, partinin halkçılık ve devletçilik ilkelerinin gerçekleştirilmesi yolunda yapılan bu sert çıkışlar karşısında üçüncü dereceli Başbakan Yardımcısı Feyzioğlu üslûbunu değiştirdi ve tâvizkâr bir konuşma yaptı. Feyzioğlu, «Hocaoğlu arkadaşımızla prensip ayrılığımız yok. Biz de soyguncu özel teşebbüse karşıyız. Biz de devletçiyiz. Şükrü Koç arkadaşımızın konuşmasından da çok istifade ettik» diyerek başladı ve sözlerine şöyle devam etti: *«İlerici bir devletçilik tatbikatı programda yer almıştır.* Soyguncu özel teşebbüsü *desteklemiyoruz. Servet beyanlarının* iadesine ben şahsen karşıyım. Elbette hırsız ve soyguncu müteşebbis vardır. Hükümet programında (Vergi kaçakçısı vardır) diyemiyeceğimiz için (Vergilerin verimini arttıracak tedbirleri alacağız) dedik. Devlet teşebbüslerinin satılmasını, C.H.P. olarak düşünmüyoruz. Başka memleketlerde, meselâ Japonyada bunun tatbikatı var» Japonyada bunun tatbikatı vardı, fakat Japonya devletçi değildi. C.H.P. ise devletçiydi. Feyzioğlu, bunu unutmuştu! Unutkanlığını, bir gün önceki konuşmasından çok farklı tâvizkâr bir konuşma yaparak telâfiye çalıştı. Feyzioğlu, koridorda da genç milletvekilleriyle, «Solumuzda hiç bir parti yok. Solumuza kimseyi geçirmiyeceğiz» şeklinde konuştu. Bununla beraber, herkesin nabızına göre şerbet vermeye çalışan Feyzioğlu, 14'lere ve 22 Şubatçılara çatmaktan kendini alamadı. Feyzioğlu: *27 Mayıs hiçbir zaman sosyalist bir nizamı getirmek için yapılmamıştır. Bunu 14'ler ile 22 Şubatçılar böyle izah etmektedir. Yanlıştır.» dedi.*

Rüştü Özm
Mütevazi, ama azimli..

İnönü'nün konuşması

Feyzioğludan sonra kürsüye [illegible] İnönü de yatıştırıcı bir konuşma [illegible]

Halkçılık ve C.H.P.

CHP.'li 63'ler ne istiyor? 63'lerden Aydın milletvekili Şükrü Koç, genç CHP. milletvekillerinin isteklerini YÖN için yazdı:

15 Ekim seçimlerinden bu yana, sık sık tehlikeye düşürülen çok Partili parlmeter rejimin kurtuluşu için ???nde kuvvetler, CHP nin iktidarında görev almasını istemişlerdir. Hattâ son karma hükûmetin kurulabilmesi için CHP Milletvekillerinin muhalefetine rağmen parti liderleri zorlanmıştır. Demek ki bugünkü düzenin devamı için CHP nin varlığı şart sayılmaktadır. Partinin üst kademelerinde bulunan politikacıların büyük kısmı da «CHP siz demokratik düzen yürümez» sloganını hem yaratmakta, hem de yaymaktadırlar.

Partinin genç ve ülkücü. ilerici kadrolarını kanaati. «üst kattaki» lerden ayrılmaktadır. 63 ler adıyla, zaman zaman Meclis içi faaliyetlerde bir araya toplanan grup iki önemli fikir üzerinde anlaşmaya çalışmaktadır:

1 — *Demokratik düzen*, hiç şüphe yok. toplumları yönetmenin en iyi yoludur. «Halk içinde, halkla beraber halk için idare» etmenin klâsik anlamında. Türkiye bakımından büyük gerçek payı vardır. Ancak. «Demokrasi bir hedef. bir amaç» değildir. Olsa olsa, demokrasi ile «toplumların refah, saadet ve huzur içinde yaşamaları mümkündür». Bu anlamda demokrasi bir vasıta. bir yol olmak gerekir. Amaç, hedef 30 milyon Türkün, yalnız 1789 Beyannamesinde belirtilen ve asırlardır kâğıt üzerinde kalan siyasî ve hukuki hürriyetlere kavuşturulması değildir. Amaç ve hedef Türk milletini ekonomik ve sosyal hayat yönünden bulunduğu seviye ve durumdan kurtarmak, batılı uygar milletlere yetişmektir.

***Genç CHP liler için* önemli olan vasıta değil, hedeftir.**

2 *Çok partili parlamanter düzenin yaşatılması için CHP nin iktidarda görev alması kaçınılmaz bir zaruretse, partinin bu zarurete göre çalışabilir bir duruma gelmesi şarttır.* Bundan maksat şudur: CHP nin ve rejimin devamlılığı, sosyal ekonomik ihtiyaçların giderilmesine *bağlıdır*. Bu ihtiyaçların kıvrandırdığı büyük halk yığınlarına *eğilmeye bağlıdır.*

«Üst kattakiler» le Genç milletvekillerinin *ayrıldığı* önemli mesele bu iki maddede toplanabilir. Gençler *reformlarda acaleci, amaçta heyecanlıdır*. çoğu memleketin son 10 yılda politika hayatına attığı, halkın içinden gelen ve geleneksel aile particiliğinin dışında, kendilerini topluma kabul ettirerek seçilip gelen genç kanat amatör bir politika ruhu içindedirler. Denilebilir ki CHP, 40 yıllık tarihinde ilk defa olarak, halka dayanarak. Meclise bu kadar çok sayıda milletvekili *getirmiştir*.

Bu gerçeğin çeşitli nedenleri olmak gerekir. *Seçim sistemi, D.P. nin başarısının* halk yığınlarına dayandığının kabulü *(maalesef D.P. Halka dayandığı* halde halkçı olamamış, zümre çıkarlarını savunmuştur) ve belkide halk çocuklarının geniş sayıda öğretim ve eğitim görecek toplumu kaderi üzerinde söz sahibi olmak isteyişi, ilk akla gelen sebeplerdendir.

Şimdiye kadarki oluşumda, özellikle *tek partili son yıllarda C.H.P. kanalı* ile politika hayatına atılanlar ya liderlerin hoşuna giden *devlet* memurları, ya da şehir ve kasabalarda yaşıyan bir kısım varlıklı eski eşrafın temsilcilerinden ibaret kalmıştı. Bu yüzden 1945 den sonra CHP gittikçe halktan uzaklaşan, çok kere. küçük burjuva ile büyük sermayedar ve ağaların partisi olmaya doğru gelişmiştir. Bir de Milli Kurtuluş Savaşının önderliğini benimsemiş bir kısım vatandaşlar bu partiye sıkıca sahip *çıkmışlardır*.

Devrim yıllarında yetişmiş gençler, pek *tabiî olarak politik kanaatları* yönünden, çok partili hayata girildikten *sonra, CHPnin programı ve Atatürk'e* bağlılık duygusu sebebiyle bu partiye gönül vermişlerdir. D.P. iktidarının halk oylarını alıp da, halk yararından çok yeni bir «yağlı tabaka» yaratma politikası, aydınlara, memurlara, fakir halk yığınlarına, ilk defa olarak, ciddi şekilde CHP saflarında siyaset plânında mücadele lüzumu fikrini yeşertmiştir.

Aslında halkçılık ilkesi, aydınların kafasında doğmuş ve aydınlar tarafından bilinen bir fikir olmaktan ileriye gidememişti. Demokratik düzende «oy» *vermenin anlamıdır ki yığınlar*, «kendisinin de hesaba katılması» „gerektiğine inandırmıştır. D.P. ekonomik tutumundaki pervasızlığı ve «ben 100 kazanıyorum, bunun zekâtı *olan 5 ni* oy sahibine vermem lâzım» şeklinde özetlenebilen. savurma ve dağıtma usulü, oy sahibi olan halkı oyalamaktan başka bir şeye yaramamıştır. Gerçek yurtsever, milliyetçi aydınların CHP ye girerek politikaya katılmaları D.P. nin bu tutumuna bir tepki teşkil etmiştir. Halk yığınları da, kendi ekonomik ve sosyal çaresizliklerinin umudu olarak CHP desteklemiştir.

***CHP gerçekten* halka yönelebilecek midir? Bu sorunun cevabı önümüzdeki aylardaki «icraat» ile *ortaya* çıkacaktır. Genç kanat —ki halen meclis içinde azınlıktadır— *fikirler* üzerinde anlaşmaya vardıkça ve kendi dâvalarını yaydıkça daha da güçlenecektir. Ve CHP nin halkçı bir politika güdüp gütmeyeceğini anlamak için, halen Meclise sevkedilmek üzere olan, toprak reformu, grev toplu sözleşme, ziraî kazançların vergilendirmesi, gelir vergisi. Köy Enstitüleri, sendikalar, Devlet Plânlama Teşkilâtının getireceği vergi kanunları gibi tasarılar karşısında alacağı vaziyeti tespit *etmek* gerektir. Ancak şunu da belirtmek gerektir ki CHP nin geleceği, halk yığınlarına *eğilip* eğilememesiyle yakından ilgilidir. Bunun sınavı da yakındır.**

M. Şükrü Koç

mam.» diyordu.

İnönü, özetle şunları söyledi: «Program memleketin büyük iç ve dış meseleleri üzerinde fikir beyan ettikten sonra, geniş yeri iktisadî konulara ayırmıştır. Bunda prensip münakaşasından ziyade iş yapmayı esas aldık. Her taraflı şikâyetler artmıştır. Malî muvazenesizliği gidermek ve bütçenin kolaylıkla işlemesi ilk koalisyonda halledildi. Amerika 1,5 milyar lira yardım etti. Bütçe saat gibi işlerken sıkıntıların devamı koalisyon krizlerindendir. İnsafsızca propagandalar ve C.H.P. aleyhtarlığı yatırımlarda ve piyasada sıkıntılar yarattı.

Bu programda geleceğe ait esas kararımızı, esas programımızı gözönünde tuttuk. 5 yıllık plânı yürüteceğiz. Diğer partiler bunu kabul etti. Yüzde 7 hızı ve bunun şartlarını sağlıyacağız. Bu şartları millete anlatmak, cesaretle ifade etmek lâzımdır. Bunu yapacağız. Hızdan ve esastan fedakârlık etmeden, bazı kısımlarda uysal davranılacaktır. Anlaşmaların amelî neticelerini bekleyiniz, zor olan da budur.

İlk koalisyon teşkilinde söylediklerimiz çok daha umumî idi. Şimdi daha sarihiz. Siyasî affı programa koymayın dediniz. Uzun boylu düşündükten sonra bunu açıkça halk oyuna bildirmeyi uygun bulduk.»

İnönü bundan sonra genç milletvekillerinin gönlünü yapmaya çalıştı. Zira İnönü, genç milletvekillerinin topluca kırmızı oy vermesinden korkuyordu. Böylece Hükûmetin güven oyu alması bile tehlikeye düşebilirdi. Bu sebeple İnönü gençleri övücü sözler söyledi: «Prensip üzerindeki münakaşalar feyiz vericidir. Tartışma istikbal bakımından da faydalıdır. C.H.P. içinde tenkitler vardır. Bu tenkitler bize canlılık verir. Genç arkadaşlarım, yetişme ve ilerlemede, eski ile yeni arasında bir çatışma ve yıkma olmaksızın ilerleme sağlanması bakımından doğru ve ilmî bir yoldadır.»

İnönü, C.H.P. aleyhtarı faaliyeti ve Batılı dostların endişelerini de hatırlatarak, gençleri uslu durmaya zorladı: «Siyasî hayatımızdaki ve bakanların seçimindeki tartışmaları, muarızlarımız yıkıcı şekilde izah etmişlerdir. Gruptaki arkadaşlarım bu yıkıcı hareketlere seyirci kalamaz. Sonra dış âlem de Türkiyede istikrar sağlanabilecek mi diyor. Yabancılar tekrar 22 — 23 Şubat olacak mı diye soruyorlar. NATO Hükûmetleri, kuracağımız hükûmetin istikrar getirip getirmiyeceğini bilmek istiyor. Memleketin istikrarı, bu istikrara inanmaya bağlıdır.»

İnönü daha üç defa söz alarak genç milletvekillerini uslu durmaya çağırdı. Onlara âdetâ yalvardı. Liderin bu yalvarışları tesirini gösterdi. Nitekim programa kırmızı oy vereceklerden bir çoğu beyaz oy kullandılar. Buna rağmen, 170 milletvekilinden 58'i oya katılmadı, 29 milletvekili ise kırmızı oy kullandı. 2 de çekimser vardı. Bu, C.H.P. içinde önemli bir kımıldanışın başladığının açık delilidir. C.H.P. grubu huzursuzdur. C.H.P. milletvekilleri programa elbetteki beyaz oy vereceklerdir. İnönü: «Ben muharebeden bir kaç gün önce, bütün kumandanlarımı toplar, onlara hasta olmak filân yok derdim. Siz de oylama günü tam mevcutla geleceksiniz. 170 beyaz oy istiyorum» diyordu.

İnönü istediği beyaz oyu alacaktır. Fakat mesele bununla bitmiyecektir. C.H.P. grubunda ilk defa olarak, huzursuzluk, şahıs çekişmelerinin ve çeşitli rekabetlerin ötesinde, bir fikir etrafında toplanmaktadır: Genç C.H.P. milletvekilleri, partinin her geçen gün kuvvetini kaybettiğini, zinde kuvvetlerin C.H.P. den soğuduğunu görüyorlar. Bunun sebebi, C.H.P. nin gittikçe artan tâvizkâr politikasında arıyorlar. Kurtuluş yolunu ise, partinin devletçilik, halkçılık ve devrimcilik gibi temel ilkelerine sımsıkı sarılmasında buluyorlar. Genişliyen iktisadî ve sosyal buhranın ancak böyle önlenebileceğine inanıyorlar. 63'ler, tâvizci idarecilerin ve İnönünün karşısına bu yüzden dikilmişlerdir. Halbuki hükûmet ise, gittikçe daha muhafazakâr ve daha tâvizkâr bir politikaya sürüklenmektedir. Genç milletvekillerinin ikazı, görünüşe göre C.H.P. liderlerini uyarmamıştır. Liderler, her ne pahasına olursa olsun, koalisyonu yaşatmak endişesi içindedir. Bu tutum, C.H.P. grubunda şimdilik önlenen buhranın, bütün şiddetiyle açığa çıkmasına yol açacaktır.

Hükûmetin muhafazakâr tutumu, bugünü kurtarsa da yarını kurtaramaz. Bugünü kurtarma endişesi, yarını tehlikeye atmaktadır.

Cihad Baban'a cevap

Cihad Baban
Fikir namusu varsa...

CHP. organı Ulusta, tehditkâr edâsı ve mantıksızlığı bakımından Burhan Belgenin dehşetengiz başyazılarını hatırlatan bir yazı çıktı. Yazının başlığı: «Kabahat mahkemede olmıyacaktır», imza: Cihat Baban...

Fikir hürriyetinin ve demokrasinin şampiyonluğunu, kimseye vermek istemiyenlerin aslında fikir hürriyetine tahammül edemediklerini, ancak bir mutlu azınlık demokrasisini arzuladıklarını gösteren, bu mantıktan yoksun, alaturka yazıyı, okuyucularımıza ibretle okunacak bir vesika olarak sunuyoruz:

KABAHAT MAHKEMEDE OLMAYACAKTIR

İkinci Dünya Savaşı içinde bütün memleketlerdeki komünistler, Alman faşizmine karşı demokratik kuvvetlerle el ele verdikten sonra, Almanya'da, Fransada, İtalyada ve Kuzey Avrupa memleketlerinde, hattâ komşumuz Yunanistanda bile kolaylıkla iktidarın kapısına kadar geldiler. Thorez, İkinci Dünya Savaşından sonra kurulan de Gaulle Hükûmetinde bakan bile oldu. Cuba'da Battista, faşist idaresini tesis ettiği zaman, komünistlerden kendi hükûmetine bakan almıştı. O tarihte komünistler, Castro'nun karşısında idiler. Okuduğumuz bir tetkik yazısına göre, Avrupada İkinci Dünya Savaşından sonra, sosyalist partiler, harekete geçmemiş olsaydılar, Avrupayı komünizmin pençesinden kurtarmak mümkün olmıyacaktı. Sosyalist partiler, aşırı sola kayacak milyonlarca oyu tesbit ederek, komünist partilerini tecrid ettiler, bu suretle de Avrupadaki hürriyet hayatına hizmet etmiş oldular. Eğer Lord Attlee'nin işçileri İngilterede, demokrasinin, zaferi için mücadele etmemiş olsaydılar, eğer Fransada öğretmen kılıklı sarışın Guy Mollet demokrasi namına komünistlerin karşısına dikilmemiş olsaydı eğer Almanyada Schuamacher ve onun takipçileri Ollen Laure'ler, Carlo Schmidt'ler sola temayüllerini hürriyet ve demokrasi içinde geliştirmenin yolunu aramamış olsaydılar, eğer İtalyada Saragat ve hattâ Nenni ortaya çıkmamış olsaydı, Avrupa devletleri çoktan orak ve çekicin hâkimiyeti altına düşmüş olurlardı.

Bu sözlerimiz Türkiyedeki sosyalistlerimizi sevindirecektir. Onlar da Türkiyede sosyal cereyanlara yeşil ışık tutulmasını, komünist temayülleri önlemek bakımından faydalı gördüklerini söylemektedirler. Onlar da bizim gibi Fransa, İtalya, Almanya misalini gözlerimizin önüne sermektedirler.

Sayın Gürsel, Millî Birlik Komitesi devrinde, Türkiyede bir sosyalist partisinin kurulmasının mümkün olacağını söylemişti. O zaman eski milletvekillerinden Alâattin Tiridoğlu kendisini böyle bir dâvaya atmıştı. Tiridoğlu beslediği sosyalist temayüllere rağmen bu dâvadan elini çekti.

Ona, Bunu niçin yaptın veya niçin bundan vazgeçtin?» diye sorduğumuz zaman alacağımız cevabı biz size söyleyelim.

«— Sosyalizm ile komünizmin sınırını aşamadığı için komünizme doğru sürüklenen bir cereyanın rüzgârını ensemde hissettim.» diyecektir.

Türkiyede bugün için sosyalizmi, Avrupadaki benzerleri gibi bir ictimaî sigorta, bir nefes lombozu telâkki etmeğe imkân yoktur. Çünkü, Türkiyede komünist partiler kanun dışıdır. Türkiyedeki komünist faaliyet yeraltı faaliyetidir. Böyle olunca, gizli komünist, sırtındaki kızıl gömleği, sosyalistin kırmızı kıyafeti içinde gizlemeğe çalışacaktır. Huruşçef'in bilhassa sosyal demokratlardan nefret ettiğini hep biliyoruz. Ona göre, sosyal demokratlar, kapitalistlerin uşaklarıdır. Bu fikrini, kendisini ziyarete gelen İtalyan Ticaret Bakanının yüzüne ve onun sosyal demokrat olduğunu bile bile beş on gün evvel Kremlin'de onun şerefine verdiği bir ziyafette açıkça ifade etmiştir. Fakat, komünistlerin genel olarak sosyalistlere kızmalarının sebebi, yukarda da söylediğimiz gibi, kendi cephelerine iltihak edecek kitleleri demokrasi bayrağı altında tesbit etmiş olmalarından ileri gelmektedir.

Türkiyede, komünist partisinin faaliyeti serbest olsaydı, sosyalistlerimiz rahat nefes almak imkânını belki bulacaklardı. Fakat şimdi komünistler serbestçe faaliyet gösteremedikleri için kendilerini sosyalist olarak göstererek gizli faaliyetlerine bir açık meydan bulmuşlardır. İyi niyetlerle, sosyal adalet prensiplerini tahakkuk ettirmek isteyen bu insanların bir gün kendileri bile hissetmeden, asıl mihverlerinden çok uzaklara sürüklendiklerini görürlerse şaşmamalarını kendilerine tavsiye edeceğiz. Sosyalist hareketlere katılanlar arasında komünistlikten mahkûm olanlar vardır. Ve bunlar şimdi gerisin geriye gitmiş insan pozunda siret ve suratlarını saklar görünerek faaliyetlerine hız vermişlerdir.

Bu satırları, zaman zaman, insanı şaşırtan ve acaba mı? dedirten neşriyat üzerine kaleme aldığımızı, sayın sosyalistlermiz ve bazı dergilerin güdücüleri anlamış olacaklardır. Eğer cidden yalnız sosyal adalet prensiplerini, doktrinlerinin asaleti içinde savunmak istiyorlarsa, gözle görünmeyen komünist tesirlerine maruz kalmağa başladıklarını kendilerine dostça haber vermek isteriz. Demokratik nizamı inkâra kalkan, sosyalizmi ne Türkiyede, ne de başka memleketlerde komünizmden ayırmağa imkân olmadığı için, kendilerini kanun dışı temayüllerden ayırdetmek imkânını bir gün Türk mahkemeleri bulamazlarsa, hiç şüphe yok, kabahat Türk mahkemelerinin olmıyacaktır.

CİHAD BABAN

★

İşte kısaca cevabımız:

1. Cihat Baban, Avrupayı komünizmden sosyalistler kurtardı, diyor. Fakat Türkiyede komünizm yasak olduğu için, sosyalizme böyle bir şans tanımıyor. Türkiyenin komünist olmasını istemediğimize göre, Babanın tezinin mantıkî sonucu, Türkiyede komünist partisinin faaliyetini serbest bırakmak olmıyacak mıdır? Madem ki komünizmin panzehiri sosyalizm, sosyalizm ise komünist partileri olmadığı için Türkiyede bu görevini yerine getiremez. O halde komünist faaliyetler serbest bırakılmalı ki, sosyalizm Türkiyeyi komünizmden kurtarabilsin! Batıda komünizmi önliyen en iyi çare sosyalizm olduğuna göre, Türkiyede komünist partisi yok diye, sosyalizmden vazgeçmek Türkiyede komünizmin gelişmesini istemek değil midir? Cihat Baban bunu mu istiyor? Geçelim...

2. Komünistler sızar diye sosyalizmden vazgeçmek, pire için yorgan yakmak demektir. Hem komünistler C.H.P. ye veya A.P. ye sızmazlar mı? C.H.P. ye veya A.P. ye sızmak daha akıllıca bir davranış değil mi?

3. Cihat Baban, sosyalist hareketlere katılanlar arasında, komünistlerin bulunduğunu söylüyor. Yön bakımından onu, bu iddiasını isbata dâvet ederiz. Yuvarlak lâflarla çamur atma ve sindirme devri geride kaldı. Toplumun zinde kuvvetleri, bu oyunlara artık kanmıyor. Hem sonra esas olan yazılanlardır: Yön'de çıkan hangi yazı istifhamlar uyandırmıştır? Cihat Baban, fikir ve kalem namusu varsa, açıklasın... «Gözle görünmeyen komünist tesirlerini» gözler önüne sersin.

4. Alâattin Tiridoğlunu biz de Cihat Baban kadar tanırız. Tiridoglu, Yön idarecilerine, ısrarla, «Bizden geçti. Siz, derhal bir sosyalist partisi kurmakla, memlekete en büyük hizmeti yapacaksınız» diyerek, sosyalizmin komünistlerin âleti haline geleceğine inanmadığını ortaya koymuştur.

5. «Demokratik nizamı inkâra kalkan sosyalizmi komünizmden ayırmaya imkân yoktur» iddiası da, bilimsel bakımdan yanlıştır. Sosyalizm, en basit şekliyle, (devletçilik ★ halkçılık ★ devrimcilik = sosyalizm) şeklinde özetlenebilir. Atatürk devri sosyalize yaklaşan bir gidişti ve Cihat Baban'ın anladığı mânâda demokratik nizamdan uzaktı. Bu durumda, Atatürk devrini, komünist idareden ayırmaya imkân olmadığı söylenebilir mi? Sosyalizme yönelen ve Cihat Babanın anladığı mânâda demokratik nizamı reddeden Nâsır idaresi komünist midir?
Türkiyede, her ikisini kolayca ayırabilecek Cihat Babandan daha bilgili ve fikir hürriyetine inanmış ciddî hâkimlerin bulunduğundan şüphe etmiyoruz. kaldı ki YÖN, fikir hürriyetinin ve gerçek demokrasinin savunucusudur. Cihat Baban ve benzerleri ise bir mutlu azınlık demokrasisini savunmaktadır.

Soruyoruz Cihat Babana: Komünistler sızar bahanesiyle, fikir hürriyetine inanan bir insan sosyalist cereyanı, iftiralarla, tehditlerle susturmaya kalkışır mı? Hâkimlere akıl hocalığı yapar mı? «Kabahat mahkemede olmıyacaktır» tarzında bir cins jurnalcılığa girişir mi? Fakat hürriyetine inanmıyan bir insan demokrasiye inanır mı? Böyle bir insanın demokratik nizamdan söz etmeğe hakkı var mıdır?

Toprak derebeylerine ve benzeri sömürücülere ses çıkartmayan, fakat sosyalizme iftira ve tehdit yağdırmayı vazife bilen bir Cihat Babanın samimiyetine ve demokrasi aşkına kim inanır ki?

Nimet Arzık

haftanın portresi

Kollektif Portre: Kabine

" Üstün adam kimseye lâzım değil. Mesele sağlam kuruluşlarda. Üstün adam karıştırıcıdır, üstün adam üzücüdür, ezicidir ,,

Gömleği boncuk mavisiydi, ensesi çiğ kırmızı. Kocaman bir «çıkın» mendiliyle arada bir o çiğ kırmızı enseyi kuruluyordu. Hava her «direnmeyi» imkânsız kılacak kadar sıcaktı, otobüsün loşça içinde de, güneşli dışında da..

Ayrık bacaklarının üstünde 26 Haziranın Hürriyeti (gazete) çadırbezi gibi yayılıydı. Hürriyetin bir başında «çaresiz» bir İsmet Paşa vardı. Orta irilikte puntolu «İkinci koalisyon kabinesi kuruldu» manşetinin üstündeydi İsmet Paşa... Yamacında pul büyüklüğünde resimlerde, yeni hükûmet üyelerinin, on sene evvelki resimleri sunuluyordu «efkârı umumiyeye». Kiminin gözü inikti, kiminin mahçup ifadesi vardı kimi son derece güleçti... (En güleçleri hayatta en «kasık» olanlarıydı: Çelikbaş'la, Feridun Cemal Erkin...)

Adam, çıkın mendiliyle tekrar kurulandı, pul büyüklüğündeki resimlere tekrar baktı «tutmaz» gözlerle, kucağında gerili «Hürriyeti» fiskeledi ve kafa salladı:

— «İş yok»...

İyimserlik üstatları gene yolunacaklar, bu sokak adamının verdiği satır gibi hükme:

— «Efendim zaten biz hiç bir zaman pozitif olamıyoruz. Doğuştan negativiz. Bir şans vermeli bunlara, bir şans şans, şans»...

Sayın üstatlar, bir şans verilecekse, onu şuna buna değil, aç ve acılı millete vermeli, dimi?...

Pul büyüklüğündeki başların çoğunu tanıyordum ezelden beri... CHP lilerin üstünde duruyorum. «Ezeli» başlar onlarınkiydi...

YTP bu koalisyona ancak ve ancak yüksek düşüncelerle katılmıştı, amma ve lâkin, o yüksekliklerin yanında bir de «politika» vardı: Yeni Türkiye Partisi büyümek umudundaydı. Umut gerçekleşeceğe benziyordu (eğer tam tersi çıkmazsa birden bire)... «Af» ı çıkarmak isteyen parti diye benimsenecekti memlekette... (CHP artık dünyanın bütün «rahimliklerinin» içinde yüzse, 500 af yerine 5 milyon af çıkarsa, benimsenemezdi «af» ı çıkaran parti diye)... Sonra bir takım tayinlerde de gözetilecekti YTP liler...

CKMP de koalisyona ancak ve ancak yüksek düşüncelerle katılmıştı amma ve lâkin, kaynar eski liderleri Bölükbaşı partiyi daha fazla parçalamaması kaygusu da başbaş gitmişti yüksek düşüncelerle. Bi'de bir takım tayinlerde CKMP. liler de gözetilecekti...

Alicanın muntazam duru yüzüne şöyle bir göz attım. Alicana «bağışlanan» Aybarın düzgün profilini tarttım, 147 lerden Hasan Dinçer'in «bitkin» hatlarında «düşüncesizliğimi» gezdirdim, döndüm dolaştım, gene CHP lilerin üstünde durdum... Sallantılı sallantılı Ne varsa onlarda vardı, ne yoksa onlarda yoktu...

Başbakan neden bu «başları» seçmişti?... Feyzioğlu ve Ecevit hariç, öbür «seçimlere» ermedi aklım...

«İş yok» diyenle ahbap olmuştuk, o uzun bir monologa girişmişti...

«Maliyeye neden Ferit Melen?... Evet Anayasa dışardan da bakan alınmasına cevaz veriyordu... Yalnız, cevaz veren maddenin «yazılmamış» bölümü önemliydi. Muazzam adamları, parlak adamları, kuvvetli ilimli bilimli adamları, kullanabilmek imkânını vermek için bir hükûmet başına, sıkıştırılmıştı bu madde anayasanın kanatsız kanadına... Öyle değil miydi?.

Ferit Melende, 600 kişilik meclisin diğer üyelerinden hiçbirinde bulunmıyan, bu özellik, bu «tek» lik, bu üstünlük, bu eşitsizlik neydi ki? Öğrenmek istiyordu... (Ben de öğrenmek isterim). Öbürleri susarlarsa bile, altmışüçler söylesin!...).

Belki vardı bir üstünlüğü, Her halde bu fırtınalı zamanda «çok sıra bekledi» diye seçmemişti onu İnönü... (Çok sıra bekledi diye hiç seçer mi?...)

Adam susmuştu ben düşünüyordum:

Bir zamanların otuzbeşlerinden ve bakanlığın «kendisi için bir kayb» olduğuna samimeytle inandığımız Kurutluoğlu, «partizan değil» havasını yarattığı'çin mi Adliyeden İç İşlerine kaydırılmıştı sadece?..

Bekata bir haftalık bakanlığa doyamadığı için mi (lâtife ediyorum tabil, ciddi mi konuşayım durup dururken) tekrar koltuğa oturtulmuştu?...

Çelikbaş, «Paşaya da vefasız derler, en çok hücuma uğrayanı, ortada bırakmadı gördünüz mü» densin diye mi tekrar oturtulmuştu kalktığına?...

Ya Hatipoğlu?... Tarım Bakanlığı CHP'ye düşseydi, Tarım Bakanı olmıyacak mıydı?... Millî Eğitim işi, sadece kabinede Orhan Öztrak'ı takviye mi idi?...

Vefa duygusu, vefasız olunmadığını ispat kaygusu, uzun zaman «sıra bekliyeni» tatmin, Parti Genel Merkezini yatıştırma, Parti İdâre Heyetini okşama, bu kadar günlük parti politikası ile «hissizleşmiş» yalnız parti içi kombinezonlarına elverişli görünen bir zihniyetten ne beklenirdi? Çok mu beklenirdi?..

(Burda ufak bir parantez açacağım, bazı şiddetle entelektüel hanımlardan gene mektup alacağım muhakkak: «Efendim böyle ciddi meseleler, bu hafiflikle ele alınır mı?...» Hafifliğin özde değil sözde olmasına biraz alışılsın... Bol bol ciddiyet, ancak cenaze törenlerinde gördüm bizde... O kofun kofu, müstebit aile reisi kaş çatıklığına da herşey derim ciddiyet demem... İnsan ister istemez, «sahtenin» önünde hırçınlaşıyor...

Öldürücü sıcakta yol alırken yanımdakinin dizlerindeki resimde Feyzioğluna takıldım. Bir de bir Turhan Feyzioğlu meselesi var... Geçer akçalardan biri bunaklıktır bizde: Ondan yoktu.. O... Yaşından genç göründüğü için «bitkin» politikacıların sinir sisteminde tahribat yapıyordu... Çok az zamanda «İnönünden hemencik sonra gelen adam» haline geldiğinden fosillerin gücünü üzüyordu...

Yakında kendi partisinin içinde de Feyzioğlu bir «Feyzioğlu meselesi»... YTP nin Alicanı için de bir mesele olacaktı... «Mesele» olabilecek adamları tutmalı bir nebze... Harcanmasını istemem Turhan Beyin...

Kabinenin yaş ortamı 50-60 arasındaydı... Keşke devlet mekanizmamız o kadar o kadar sağlam kurulmuş olsa da, orta ve ortanın altında adamlarla bile aksamasa... Üstün adam kimseye lâzım değil, mesele sağlam kuruluşlarda. Üstün adam karıştırıcıdır, üstün adam üzücüdür, üstün adam ezicidir.., cidir...

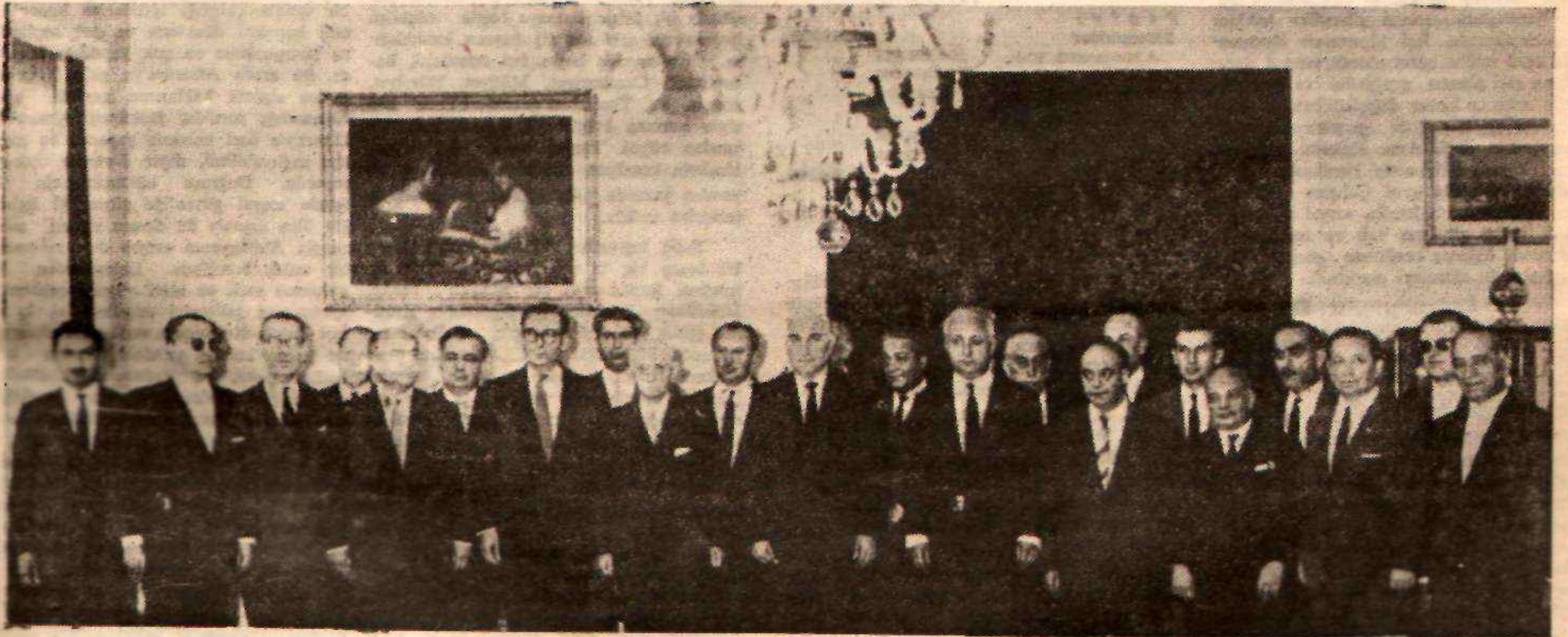
CHP'nin «eskileri» bundan iyi kabine kurulamıyacağı inancındadırlar. Hepsi denenmiş adamlarmış bunların (hem de nasıl)... Muhtelif elaplardan geçmiş... Cevat Dursunoğlunun sözleridir bu sözler...

Sokak adamının «İş yok» diye mahkûm ettiği kabine ne kadar sürer dersiniz?... Ona soramadım. Bence... Allah kısmet ederse 29 ekime kadar sürer... Yeni gelenlerin de feragatlarına, cesaretlerine, fedakârlıklarına, hayranım, «Üç günlük beylik beyliktir» diye, ağır bir yüke sırtlarını uzatmadılar her halde...

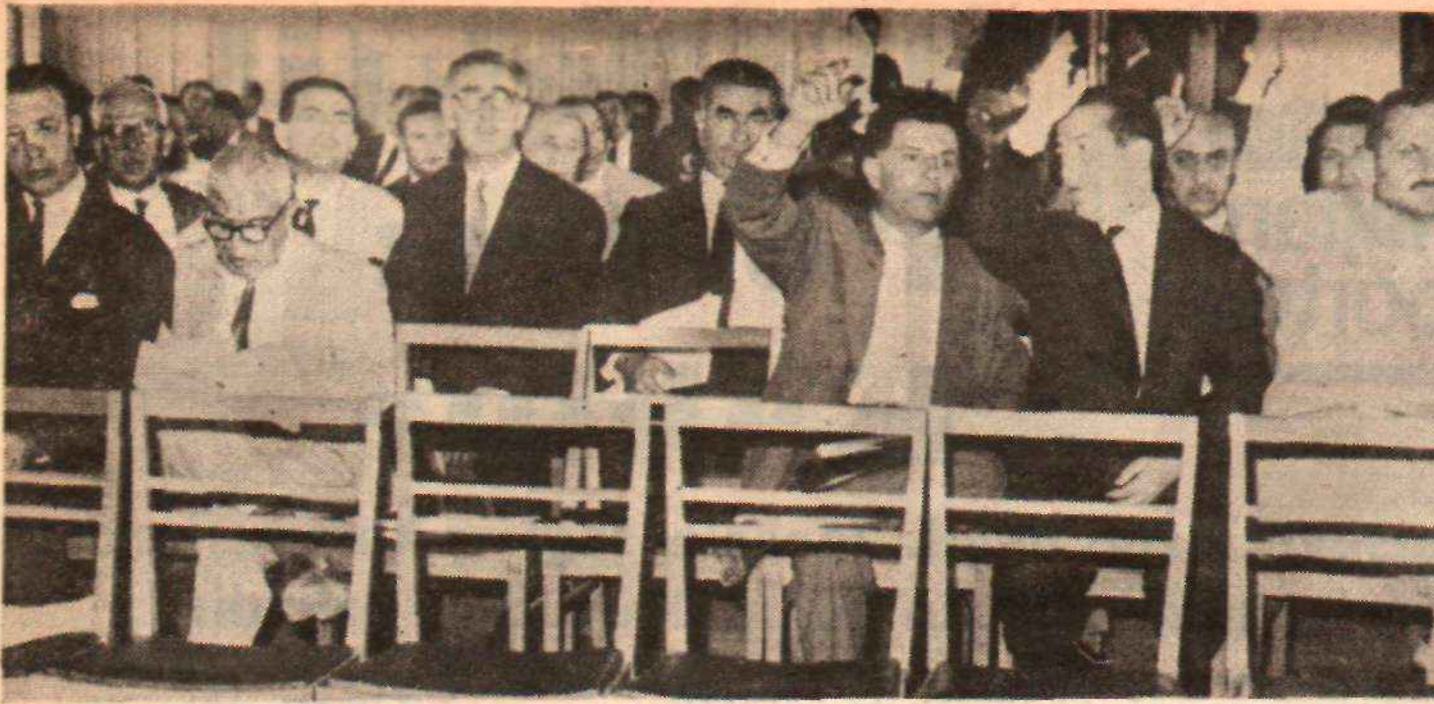
29 Ekimde, Adalet Partisinin «üstün yaygara» koparacağını biliyorlar, şartları biliyorlar, imkânsızlıkları biliyorlar, kendilerinde bilmem amma, çok şeylerde «iş yok» olduğunu biliyorlar...

Tanrı hepimize kolaylık versin... Artık ne şekilde takdir buyurursa...

Not: «Tahriklere müsaade edilmiyecektir» falan demeğe başlandı. Bu stili, unutur gibi olmuştuk... Bu biraz «lûgatlıca» asarız keseriz mi demek?.. Araya 27 Mayıs girdi ve çıkmadı. Artık ne kimse kimseyi asabilir, ne kimse kimseyi kesebilir... Biz de bu nu unutturmıyacağız...

— İkinci koalisyon hükûmeti üyeleri Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı Gürsel ile birlikte... «Hükmetinden sual olunuz...»

İşçi Sigortaları Kurumu Genel Kurulundan görünüş

Dertler ortaya döküldü

"Yalınayak Birleşmeye Koşalım,,

İşçi Sigortaları Genel Kur ul toplantısı, işçi dâvâlarının enine boyuna tartışılmasına yol açtı. YÖN, basına intikal etmiyen bu tartışmaları tam bir şekilde yayınlamaktadır:

İşçi Sigortaları Genel Kurulu toplantısı geçen hafta bir defa daha işçilerle işverenleri karşı karşıya getirdi. 84 işçi ve 84 işveren temsilcisinin katıldığı bu toplantılarda, basında pek az bir kısmı yer alan, önemli görüşmeler olmuştur. Bu yılın geçen yıllardan farkı dilek ve tenkitler de alışılmışın ötesinde gerçekçi bir anlam taşımasıydı. Bu farklılık işçi dostu genç bir bakanın büyük bir ilgiyle toplantıyı baştan sona izlemesi ve tenkitlerin mutlaka tarafından dikkate alınacağına güvenden gelmekteydi. Açılış konuşmasını 25 Haziran 1962 günü istifa etmiş bir hükümetin bakanı olarak Bülent Ecevit yaptı. Konuşmasında anayasamızın «sosyal hukuk devleti» kavramını uygulamada bütün yurttaşlara «sosyal güvenlik» hakkını gerçekleştirmede, İşçi Sigortaları Kurumunun öncü rolüne işaret ederek «sosyal sigortaların etki alanını genişletici ve faaliyetlerini arttırıcı kanun değişikliklerinin önümüzdeki bir kaç ayda gerçekleşebileceğini umuyorum» dedi. Ama sözlerini bitirirken «yeni karma hükümetin kurulmak üzere bulunduğu henüz yeni Çalışma Bakanının belli olmadığı bugün, sosyal güvenlikle ilgili ileriye ait bazı vait ve taahhütlerde bulunmak hakkını kendimde görmüyorum» cümlesini de eklemeyi unutmadı.

Olmayan arsalar, ödenmeyen primler

Bakanın konuşmasından sonra Genel Kurul toplantısı boyunca işçilerin acı acı tenkit ettikleri çalışma raporu ve 1961 yılı bilânçosu okundu. Sosyal güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuş ve Çalışma Bakanının gelecek yakın günlerde sahasının genişleyeceğini umduğu İşçi Sigortaları Kurumunun yıllar boyu sorumsuz idareciler, siyasî baskılar, küçük Amerika hevesleri uğruna nasıl gayesinden uzaklaştırıldığını bilânço gayet güzel açıklamaktadır:

AKTİF:		
I. Mütedavil Kıymetler		1.413.401.502
A. Kasa ve Bankalar	506.614.169	
B. Tahvil ve Tasarruf Bonoları	562.856.317	
C. Levazım Deposu	29.164.302	
D. Borçlu hesaplar	311.966.713	
(İşveren borçları	167.755.377)	
II. Sabit Kıymetler		500.752.145
A. Arsalar	155.105.373	
B. Binalar	149.578.928	
C. Tesisat	2.991.004	
D. Yapılmakta olan işler	159.046.289	
E. Demirbaşlar	30.743.722	
F. Nakil Vasıtaları	3.286.826	
	1.914.153.648	
PASİF:		
I. Karşılıklar		1.850.908.952
A. Matematik Kar.	290.401.122	
B. Askıda işler kar.	24.667.650	
C. Olağanüstü Kar.	1.041.606	
D. Malûliyet, iht. ve ölüm sig. kar.	1.504.412.824	
E. Diğer Karşılıklar	30.385.749	
II. Alacaklı hesaplar		63.244.695
(İşveren alacakları	11.336.955)	
	1.914.153.648	

Bilânçoyu bir sürü muhasebe tâbirinden kurtarıp tahlil ederek göreceğimiz manzara hiç de iç açıcı değildir. Aktifde görülen ilk hesap kasa ve bankalar denilen hazır varlıklardır. Yüksek Mürakabe Heyeti Raporunda da belirtildiği gibi 506.619.169 T. L. olarak büyük yekûn tutan bir meblağın hemen 2/3 sine yakın bir kısmı 25 yıl gibi çok uzun vadelerle bankalara yatırılmıştır. Bu durumda sözü edilen yatırımlar seyyaliyetini kaybetmekte, kurumun gelir kaynakları azalmakta, rantı daha elverişli sahalar ortaya çıktığında buralara gerektiği kadar yatırım yapılamamaktadır. Enflâsyon politikası şampiyonlarının mantar gibi türeyen bankaları işçinin alınterinden kesilen primlerle beslemiş olduğu gerçeği, düşük ücretiyle ağır vergi yüküyle sömürdükleri yetmiyormuş gibi bir de tek dayanağı olan sigortasına bile nasıl el uzattığını gösterir.

Borçlu hesaplar içindeki 167.755.377 T. L. tutarındaki işveren borçları işçiden kesilen sigorta primlerinin İşçi Sigortaları Kurumu yerine işverenin cebine aktarıldığını böylece işçiye daha düşük ücret ödeme yolunun gayet güzel bulunduğunu gösteriyor. Bunu sert bir dille tenkit eden işçi temsilcileri kurumun bu borçları tahsil ederken % 10 faizle tahsil ettiğini, oysa piyasada bu kadar büyük yıkıma bunca yıl (zira yıldan yıla kabaran rakamlar olarak her bilânçoda yer almaktadır.) değil % 10, % 100 bile faiz verilebileceğini böylece kendisine Türkiye sermaye piyasasının çok altında bir faizle sermaye temin edebilen işverenlerin zekâsına (!) hayran kaldıklarını belirttiler. Bir başka işçi temsilcisi, Babıâli'deki Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Akşam ve Yenisabah gazeteleri hariç hepsinin kuruma borçlu olduğunu ekledi. Bir yandan büyük Turana nasıl gidileceğini, kimlerin komünist olduğunu tefrika et, bir yandan yanında çalıştırdıklarının paralarını ceblerine indir!...

Sabit kıymetler faslında arsalar isimli bir hesap var ki tam 155.105.373 T. L. tutuyor. Bunun ayrı bir hikâyesi vardır. İstimlâkler devrinde İşçi Sigortaları Kurumu çiftlik gibi kullanılmıştır. Çalışma raporunda 37.246.813,66 T.L. İstanbul ve Ankara Belediyelerinden alınacak arsalar için bu belediyelerle yapılan protokol gereğince ödenmiş fakat adı geçen belediyeler protokol esaslarına riayet etmediklerinden kanun yoluna başvurulmuştur» denmektedir. *Rapordaki protokol esasına riayet edilmemiştir dediği arsalar yoktur. Yani ne İstanbulda ve ne de yeryüzünde bu* arsalar yoktur. İşçi temsilcileri İstanbul İmar Müdürlüğüne müracaatla ada numarası, parsel numarası metre karesi kağıda yazılı arsaları sormuşlar. İstanbulun bütün haritaları didik didik edildiği halde, maalesef bu arsalar bulunamamıştır... Galata Kulesini ya da tramvayı saf Anadoluluya satan dolandırıcıyı polis yakalıyor, boy boy resmini basıyor ama «saf» İşçi Sigortaları müesseselerini dolandıranlar!... Arsa hikâyesine dair tenkitlere cevap veren yeni Genel Müdür, İstanbul Belediyesiyle müzakere halinde olduklarını; eğer müzakereler sonuçlanmazsa mahkemeye başvurulacağını söyledi. Çalışma Bakanı ise işçilere bundan böyle hiçbir kimsenin ve siyasî hiçbir baskının, olmayan arsaları kuruma satamayacağına dair teminat verdi!

Bilânçonun pasifinde görülen bir 11.336.955 T.L. işveren alacağı hesabı var. İşverenler acaba kuruma ne hayırlı iş gördüler de bu kadar para alıyorlar demeyin. Bu, iş kanunundaki bir boşluktan çok enteresan bir şekilde istifade etmek canbazlığından başka birşey değildir. Şöyle ki: iş kanunu şumulüne giren işveren bir müddet sonra iş yerini bölmek, işçi sayısını azaltmak gibi bazı usullerle iş kanununu şumul sahasından çıkar. Gene kanuna göre ödediği sigorta primlerini de geri alır...

Tenkitler, tenkitler

İşçi temsilcileri gerek mevzuat gerek tatbikat bakımından İşçi Sigortaları Kurumunu tenkit ettikleri gibi genel işçi meselelerine de sık sık temas ettiler. Gazeteciler sendikasından temsilci *Sedat Ağralısen — ben kavgası içinde bocalayıp duran parlamentonun sosyal haklarla ilgili kanunları çıkaracağına inanmadığını söylediği zaman şiddetle alkışlandı.*

Türkiye Tarım İşçileri Sendikası Başkanı Lâtif Şah tarım kazançlarından vergi alınmasına dair kanun çıktığı halde tatbikatının geri bırakıldığını oysaki tarım işçilerinden gelir vergisi alındığını bunun büyük bir haksızlık olduğunu, tarım işçisinin iş kanunu dışında kaldığı için her türlü sosyal güvenlikten mahrum olduğunu bu adaletsizliğin süratle kaldırılarak tarım işçilerinin de diğer işçi kardeşleriyle aynı haklara sahip olması gerektiğini söyledi.

Delegelerin en çok üzerinde durdukları konular, iş kanunu ve işle ilgili diğer kanunlarda göze çarpan eksiklik ve sakatlıklar, sağlık işleri, iş kazaları ve meslek hastalıkları, işçi meskenleri, konuları olmuştur.

Mevzuatla ilgili tenkitler:

Yaş haddinin en az 55 e indirilmesi, sağlık yardımlarının «en çok 2 yıl içinde 18 ay devam eder» kaydının kaldırılması, sigortalıların emekliliklerinde hizmet esasının kabulü ile bu sürenin erkeklerde asgari 25, kadınlarda ve yer altında çalışanlarda 20 yıl olarak tesbiti, halen cari 120 liralık aylık asgari haddin 250 liraya yükseltilmesi, malûliyet sigortası ile ilgili olarak, çalışma gücünün 2/3 yerine 1/2 nisbetinde eksilmesine itibar edilmesi, doğum yardımının 50 liradan 200 liraya iblağı, sigortalıların çocuklarının okutulması amacıyla ve tahsil sonunda sigortaca istihdam edilmek üzere 100 kişilik burs tefriki, ihtiyarlık gelirinin hiçbir şart aramadan %50 olarak tesbiti, sosyal sigorta tatbikatının bir işçinin çalıştığı işyerlerine kadar teşmili konuları dileklerin en çok toplandığı ve tartışmaların en çok yapıldığı konulardı. Bu arada Almanya'ya giden işçilerin neden sigorta haklarının garanti altına alınmadığı soruldu. Hükûmet Alman hükûmetiyle özel anlaşma yaparak bu garantiyi sağlıyabilirdi, diğer devletler öyle yapıyordu. Doğrusu hükûmetimizin ülke içinde sosyal güvenliğe gösterdiği ilgisizliğin ülke dışında da devam etmesi sadece zengin Almanyanın arayıp da bulamadığı bir saflık örneğiydi. Delegelerden biri, kurumun malî ve idarî yönden muhtar olmamasının gelişmeyi engellediğini, İş ve İşçi Bulma Kurumuna verilmekte olan yüzde yarım kurum gelirinin bundan böyle verilmemesini, bu yardımı diğer ülkelerde olduğu gibi devletin yapması gerektiğini, tüberkülozlu hastaların evlerinde tedavileri temayülünden şiddetle kaçınılmasını (Bu yol işçinin nerede, hangi şartlar içinde oturduğunu bilmemektir. Hasta, bir odada yaşıyor 5 kişi arasına bırakılırsa en azından hasta sayısı 6 olur) ileri sürdü. Bir de 1957 sel felâketinden sonra ortaya çıkan Varlık Mahallesi meselesi vardı. Sel felâketzedelerine bu mahalleden verilen evler için kurum kira almamaktadır, halbuki bu evlerde oturtulanlar evleri kiraya vermektedir. Kurum yıllardır buna göz yumar.

da farkında bile değildir. Tam bir basıruklluk örneği.

Mesken ya da gece kondu

Sigortalı işçileri mesken sahibi yapmak gayesiyle «malûliyet, ihtiyarlık ve ölüm» sigortalarından istifade edilmekte, işçilerin kurdukları kooperatiflere % 4 faiz ve 20 sene vâde ile kredi verilmektedir. 1960 sonuna kadar yapılan işçi meskeni adedi 13.401 ve kredi tutarı 268.687.339 liradır. 62 sonuna kadar bu tutar 400 milyona yaklaşacaktır. Yapılan mesken adedi ile verilen kredi tutarı karşılaştırıldığında ortada bir lüks ve israfın olduğu, daha da derinden bir araştırma yapıldığında lüksün yanında suiistimallerin de yer aldığı görülecektir. Bu 400 milyondan henüz 4 milyonu tahsil edilmemiştir. Halbuki inşaatın tümü en çok 10 yıllık bir iştir. Kooperatifler parayı topluyor kuruma vermiyor. Bunun nasıl olabildiği oldukça açık: Yapılan tahsilât Emlâk ve Kredi Bankası tarafından global olarak bildirildiğinden, kuruma hangi kooperatif veya hangi ortaktan ne miktar tahsil edildiği bilinmemekte, bu yüzden taksit tahsilâtı iyi takip edilememektedir. Bankanın aracılığının kaldırılması hem bu bakımdan hem işçilere daha ucuz kredi sağlanması bakımından gereklidir (% 4 faiz içinde % 1 lik kısım Bankaya aittir) lüks inşaat konusu daha da önemli. Kurum sigortalı işçilere şahıs başına 100 m^2 ye kadar mesken inşaatı için ençok 40.000 lira kredi vermektedir. Mütehassısların fikirlerine göre 100 m^2 sahasındaki mesken Batı Avrupa ülkeleri ölçüsüne göre orta sınıf yaşama seviyesinin üstünde lüks derecede sayılmakta, ihtiyacın 50 — 60 m^2 lik bir saha olduğu kabul edilmektedir.

Azamî inşaat sahası ve kredi hacminin makul hadlere indirilmesi ve mevzuattaki ufak tefek pürüzlerin giderilmesi suretiyle, daha fazla sayıda sigortalı işçinin daha ucuza ihtiyacını karşılamak mümkün olacaktır. Yoksa, gecekondu problemi toprak reformundan bile daha ötelerde bir tarihte halledilebilecektir.

225 sigortalıya 1 yatak

Hastahanelerde yatak mevcudu ihtiyacı karşılamamaktadır. Halen 225 sigortalıya 1 yatak düşmektedir. Yatak sayısının az olması tedavinin daha ziyade ayakta yapılmasına, hastalığın uzamasına, hastanın kontrolsüz kalmasına, hastalık masraflarının artmasına yol açmaktadır.

Hastaların tedavi maksadıyle belli vilâyetlere akın etmelerini, dolayısıyle yapılan fuzulî masrafları önlemek amacıyla bölgeler ihdas edilerek buralarda iklim ve bölge özelliklerine uygun modern fakat lüks olmayan sağlık tesisleri, etüd ve yetiştirme merkezleri kurulması şarttır.

Üzerinde önemle durulması gereken noktalardan biri de personel meselesidir. Dondurulmuş kadrolar içinde sıkışıp kalmış ücret komedisi kurum içersinde de oynanmaktadır. Sağlık tesislerinde çalışan avukatlardan ve mütehassıs hekimlerden bazılarının 700 — 800 lira gibi bir aylık aldıkları, bunlardan çoğunun yazıhane ve muayenehaneleri olmadığı tesbit edilmiştir. 20 yıllık öğrenim ve bunca tecrübenin karşılığı... *Buyrun beyim, güle güle kullanın!*

İş kazaları

İstatistiklere dayanılarak yapılan açıklamalara göre iş kazası Türkiye'de her sene büyük bir hızla artmaktadır. 1960 da 63.014 iken 1961 de 68.742 iş kazası tesbit edilmiştir. Bu artışta işyeri adedinin, işçi ve çalışırlan gün sayısının fazlalaşmasının etkisi olmakla beraber, esas faktörler başkadır. Murakabe heyeti raporuna göre bu faktörlerin başlıcaları şöylece sıralanabilir:

— Ötedenberi devlet ve özel sektörde, işyerlerine alınan işçinin bir tasnife ve bunlardan ilk işe girenlerin bir kursa tâbi tutulmadan işyerlerine verilmesi, bundan dolayı işçinin çalışacağı işyerinin özelliklerini öğrenmemesi dolayısıyle sık sık kaza geçirmesi.

— Bir işyerinden diğerine geçişlerde, hastalık veya herhangi sebepten meydana gelen iş fasılaları sırasında kaybedilen çalışma gücü ve bilgisinin takviye edilmeden, yeni işin özellikleri öğretilmeden işçinin işyerine sevkedilmesi,

— İşçilerin çoğunun «Allah Kerim» manevî garantisine (çaresizlikten doğan bir aldatmaca) kendini kaptırması, bu zihniyetin giderilmesi için gereken yayın ve eğitim faaliyetlerinin çok az olması.

— *İşveren tarafından işyerlerinde alınması* mutlak emniyet tedbirlerinin malî mülâhazalar ve ihmaller neticesi alınmamış olması.

Şüphesiz bu sebeplerin içinde en önemlisi, sonuncusudur. Gerçekten işyerlerinin büyük çoğunluğu en ilkel emniyet araçlarından yoksundur. Alabildiği kadar büyük istismar hırsı, işçiyi işyerinin bir âleti, meselâ makinesi, meselâ ham maddesi gibi gören kafalar işçinin sağlığı konusunda en ufak bir masrafa yanaşmamaktadırlar. Kontrollerin çok yetersiz oluşu bu tatbikatı kolaylaştırmaktadır. Bir çok işveren kazalar sonucu vuku bulan görünür ve görünmez zararların sigortalı, kurum ve memleketi olduğu kadar kendi uzun vâdeli *menfaatini de müteessir edeceğini* düşünecek kadar bile ileriyi görememektedirler. Kapitalizmin ilk safhasında görülen en çabuk tarafından büyük kazanç sağlama çabası genel işveren politikasıdır bizde.

Lâtif Şah
Mücadeleci tarım işçisi

İş kazalarının en çok hangi iş kollarında ve hangi hallerde görüldüğünün incelenmesi nelere öncelik verilmesi gerektiğinin tesbitine yardım edecektir: İş kazaları en çok kömür sanayiinde (% 18), inşaatta (% 17), dokuma sanayiinde (% 11), ulaştırma cihazları imâl eden iş kollarında (% 8) olmuştur. Kazaya uğrayanların % 26 sı 3 ay — 1 yıl arasında kıdemi olanlardır. Kazaların % 24 ü birinci iş saati içinde olmuştur.

Tarım işçileri neler dediler?

Komisyon çalışmalarının en ilginç olanı Tarım işçileri komisyonunun faaliyetleri ve hazırladığı rapordur.

Tarım komisyonu konu üzerine eğildiğinde, tarım alanının türlü yönleriyle toplumumuzun en vahim ve acil dertlerinin toplandığı bir saha olduğunda birleşmiştir.

Köklerini ülkenin gerçek ihtiyaçlarına tam olarak cevap verebilecek bir «Toprak Reformu» fikir ve hareketinde bulacak olan bir sosyal güvenlik sistemi, anayasamızın ta baştan kaydettiği «sosyal devlet» ülküsünü gerçekleştirmiş olacaktır.

Türkiye'de sağlam bir sosyal yapı ve arzulanan gelişme ancak toprak kanununun vakit geçirilmeden vatansever kişiler tarafından ele alınması, çağdaş insanlık ve uygar toplumlara yakışacak şekilde hukukî ve fiilî çözüm tarzına kavuşturmakla mümkün olacaktır.

Bu noktada anlaşan komisyon üyeleri sadece şu rakamların bile neden ilk ele alınacak konunun bu olduğunu göstermeğe yeteceğini ilâve etmektedir:

Türkiye'de köylerde yaşayan % 70 nüfusun % 85 i tarımla uğraşmakta ve bu nisbet 9 milyonu geçmektedir. Bunun da yaklaşık bir rakamla 7 milyonu toprak işçisi durumundadır.

Plânlama dairesinin yayınlarına göre bir çiftçi ailesinin yıllık ortalama geliri 950 TL. dır. Bir çiftçi ailesi 5 kişi olarak kabul edilirse adam başına yıllık gelir 190 TL. tutmaktadır. İnanılmaz bir rakam ama gerçek.

Bu tarım işçisi iş ve ücret şartları yönünden tam anlamıyla feci durumdadır. Bir sosyal sigortadan, çalışma hayatını tanzim eden kanunlardan yoksundur.

Bugün tarım işçisi «gün ışır, iş başı *yapar, lâmba yanar iş paydos eder»* ölçüsü ile çalıştırılmaktadır.

Tarım işçisinin iş hayatında ikametgâhı, işveren durumunda olanların «barınak» tâbir ettikleri hasır üstüdür.

Bu gerçeklerin ışığı altında, komisyon toplantıları süresince birçok teklifler yapılmıştır.

Ziraî kazançlar vergisi üzerinde yapılan tartışmalarda, İşçi Partisi Ankara İl Başkanı Muammer Daysal, Türkiye'de herkesin vergi vermesi gerektiğini, vergi vermenin vatandaşlık görevi olduğunu ileri sürdükten sonra, ziraat işçisinin de vergi vermesini, ancak iş kanununa dahil olduk*tan sonra vermesini teklif etmiştir.*

Komisyondaki üç tarım işçileri sendikacısından biri olan Lâtif Şah, teşkilâtsız olan tarım sektöründen bile komisyona 3 sendikanın katıldığını görünce kollarını açmış, *«arkadaşlar bu işin başka yolu yok, yalın ayak başı kabak birleşelim, hemen birleşelim,»* diyerek belki de günün en yapıcı konuşmasını yapmıştır.

Komisyon üyeleri toprak reformu üzerinde konunun önem ve ciddiyetine uygun olarak uzun uzun tartıştılar. Tarım Komisyonu *Başkanı S. B. F. Medenî Hukuk* ve Toprak Hukuku Profesörü, Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Genel Müdürü Dr. Kemal Fikret Arık *çiftçiyi* topraklandırma kanununun çok kifayetsiz olduğunu, hazırlanmakta olan kanunu, incelemediğini, fakat gazetelerde çıkan kısımlarıyla bunun da topraksız köylüyü toprağa kavuşturmayacağına inandığını söyledi. Toprak reformunun toprağı pulvarizatörle serper gibi dağıtmak olmadığını, köyün ünite olarak ele alınması gerektiğini ve bu ünitelerin kooperatifler şeklinde birleştirilmesinin, köy sayısının azaltılmasının şart olduğunu izah etti. Toprak Reformu Kanununun tarım işçilerinin sosyal güvenliğini garantiye alması gerektiğini komisyon üyeleri işçiler ayrı ayrı dile getirdiler. Ziraat ve sanayi bünye farklarından dolayı ayrı *mevzuatla düzenlenmelidir.* Mesele sadece toprak dağıtmak değildir. Dağıtılan toprağın en iyi şekilde işlenmesini sağlayacak araçların temin edilmesi şarttır. Bu işi devlet tarafından desteklenen kooperatiflerin aracılığı ile halletmek mümkündür. Bu yapılmazsa şimdiye kadar olduğu gibi köylü işliyemediği toprakları getirir, gene ağaya teslim eder.

Komisyon Raporunda yer alan diğer önemli teklifler şunlardır:

— Kendi kaderine bırakılmış olan *çiftçinin tabiî âfetlere diğer bütün sektör*lerde çalışanlardan daha fazla maruz kalması sebebiyle çiftçinin mecburî ziraî sigorta sistemine bağlanması ve bu suretle mahsulle birlikte çalıştıranla çalışanın güvenliğinin sağlanması gereklidir.

— Tarım işçilerinin verimli bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere, genel ve meslekî eğitim kurumlarının yenilenmesi *ve kurulması şarttır.*

— Ziraî gelir vergisi kanununun bir an önce tatbikine geçilmesi ve o ana kadar vaktile *tarım işçisine tanınmış olan vergi* muafiyetlerinin yeniden tanınması uygundur.

Gani Ağanın gafı

Komisyon çalışmalarının en ilgi çekici olaylarından biri Gani Girici adındaki Çukurova tarım işveren sendikası temsilcisinin bir işçi temsilcisi ile yaptığı münakaşa olmuştur. Gani Girici *«yiğidi öldüreceğiz hakkını vereceğiz»* demiş, işçi temsilcisi Sabri Tığlı, *«biz yiğidi öldürmeden hakkını vermek niyetindeyiz»* deyince münakaşa *sürüp gitmiş, bir ara iyice şaşıran Gani* Ağa Devlet *«toprak dağıtımında halkı kandırdı»* demeğe kadar gitmiştir. Halkı kimin kandırdığı kendisine *hatırlatılınca* da salonu terketmiştir.

Son konuşmalar

İşçi Sigortaları Kurumu Genel Müdürü, toplantıların başından sonuna kadar yapılan tenkitleri büyük bir dikkatle izlemiş, son gün bunları tek tek ele alarak cevaplandırmıştır. Doğruya doğru demesini bilen müdür yerinde tenkitleri kabul ederek, Kurumun faaliyetleri hakkında genel bir bilgi de vermiştir. İşverenlerin prim kaçırmaları meselesine değinerek, *«bugünkü mevzuat karşısında bu kaçakçılığı yapabiliyorlar, yarın tek işçiye ineceğiz, o zaman ne yapacaklar bakalım»* demiş ve işçi temsilcileri tarafından şiddetle alkışlanmıştır.

Sosyal gâyesi olmayan yatırımların 2 yıldır geri bırakıldığını, sağlık tesislerine öncelik tanındığını, tek işçiye varmak için *sağlık tesislerinin tamamlanması gerektiği*ni ve buna çalışıldığını, gelirlerin Ocaktan itibaren çekle ödeneceğini, veremlilerin sanatoryumlarda tedavi edileceğini sözlerine eklemiştir. Almanyadaki işçiler için müzakerelerin devam ettiği haberini de vermiştir.

Grev Kanunu çıkacak, söz veriyorum!»

Çalışma Bakanı Bülent Ecevit, samimi ve açık bir konuşma yaparak şimdiyedek alışa geldiğimiz bakan tiplerinden farklı olduğunu yeniden gösterdi. Parlamento *çatışmalarının işçi dâvalarını çözmeyi* engellediğini, bununla beraber sosyal sigortalarla ilgili mevzuat çalışmalarının son bulmakta olduğunu söyleyerek, «mevzuat değişiklikleri için bir danışma kurulu 3 işçi ve 3 işveren temsilcisi olarak Temmuz sonunda Ankara'da toplanacaktır. Kanun gelecek çalışma yılı içinde çıkacaktır. 18. Genel Kurulda grev, toplu sözleşme maddeleri artık gündemde yer almıyacaktır. Memleketin büyük çoğunluğu perişan haldedir. Tarım işçilerinin sosyal hakları ve güvenliği teminat altına alınacaktır. Ancak, benim de bazı isteklerim var. Devlete bırakılan sorumlulukların sanki yabancı bir kuvvete bırakılmış gibi kabul edilmemesi şarttır. *Devletin sahibi sizsiniz.* Bundan böyle hiç kimse mevcut olmayan arsaları almaya zorlanamıyacaktır. Plânlama dizeni içinde yatırımlar yapılacak, plân siyasî istismara son verecektir.» demiştir.

Bakanını ezilen sınıfın yanında gören Türk işçisi memnundur. Fakat iş bir Bülent Ecevitle bitmemektedir. Anayasa emrettiği için Grev ve Toplu Sözleşme Kanunları çıkacaktır. Fakat nasıl bir grev kanunu. Grev kanununun da Cavit Oral Ağanın Toprak Reformu tasarısına benzememesi için, işçiler sâdece ve sâdece kendilerine güvenmeli, birleşme yoluyla kuvvetlenmelidir.

Hazırlayanlar:
Gülseren Cankoçak
ve Uğur Cankoçak

İnönü, işçilere «Grev kanununu çıkaracağım. Hepinizin dudağındakini biliyorum. O zaman bana yaptığını gör dedirtmeyin» dedi ve «Orta yoldan gitmeyi» tavsiye etti Fakat orta yol mümkün mü?

Başbakan İnönü, işçilerle bir arada
«Selâmet yolu ortada!...»

İşçi hareketleri

Sina Pamukçu

(Türk — İş Araştırma ve Eğitim Müdürü)

On bine yakın yapı işçisinin sendika başkanı düşünüyordu Düşünüyordu ama sonu gelmiyordu... İşçiler, işsizdiler... Açtılar... Sefalet içindeydiler... İnsana yakışır işlem görmüyorlardı... Onlara karşı ö d e v i n i ne dereceye kadar yerine getirebilmişti?.. Ağzında ağızlığı, kırlaşmış saçları, iri yapısı ile yanında oturan, mavi gözlerini uzaklara uzaklara dikmiş yabancı sendikacıya baktı. Umutsuz değildi, umutlu da sayılmazdı.

Son olaylar gözlerinin önünden bir sinema şeridi gibi geçti. İzmir Çiğli Havaalanındaki Amerikan ortaklığının işçilere yaptığı kötü işlemler, işçilerin Kennedy'ye çektiği telgrafla basına da yansıyınca hemen İzmire gelmişlerdi Kanun, insan hakları v.b. şeyleri Türk işçileri için lüks olarak kabul eden işveren... Havaalanından dışarı atılış... İşçilerin toplantısı... Basının ilgilenişi... Basın toplantıları v.b... Derken *olayın unutuluşu... Sonuç: Aynı ortaklığa,* «taltif» edilmek üzere Ereğli Demir-Çelik Ortaklığı liman yapım işinin verilmesi. Arkadan işsizlerin yürüyüşü.. Bir sürü heyecan. Millet Meclisinde toplantılar, önergeler, söylevler... Basında geniş yankı, övgü... Derken bunun da unutulması... Sonuç: İşsizlerin sayısının artması. Daha arkadan bittiğinde 9 bine yakın işçinin çalışacağı Ereğli Demir-Çelik kuruluşunu ziyaret. Aynı korkunç ilgisizlik işçiye karşı, aynı sefalet, aynı insan onuruna saygısızlık... İşverenin ve kamu katlarının anlayışsızlık ve kötü isteklerini hiç çekinmeden her davranışları ile belli etmeleri...

Ağızlığına yeni bir sigara takarak yakan yabancı sendikacıya seslendi (tercüman yoluyla): «Ereğli de ne oldu? İyice anlatsana bir». Olanları bilmek istiyordu... Uluslararası demokratik *bir işçi federasyonunun Türkiyedeki* bu iyi niyet elçisi üstüne hayli dedikodu aktarmışlardı...

Adam acı acı güldü. Sonra tercüme edilmek üzere değil de sanki kendi kendine anlatıyormuş gibi konuştu: «Biliyorsun bundan önce işçilerin korkunç durumlarının resimlerini çektirmiş, fakat fotoğraçıdan alamamıştık. Bu kez yanımıza fotoğraf makinemizi alarak gittik. Kapıda bizi bıyıklı biri karşıladı. Fotoğraf çekmek istediğimizi söyleyince ce içeri buyur etti. Ne olduysa bundan sonra oldu. Bıyıklı adam beni göstererek bağırıp çağırmaya başladı. Ranzalardan atlayan işçiler üzerimize doğru gelmeye başladılar. Gürültüden tercümanı duyamıyordum. Türkçe olarak «Kardeşler», «Kardeşlerim» dediysem de pek duyulmadı... Sonra polisin gelmesi... Geceyi karakolda geçirme... Ertesi sabah savcının serbest bırakması. Bu kadar işte.»

İşveren *eski taktiklerden birini* kullanmış ve sendikacılara işçiyi düşman etmişti.

«Ha, dedi yabancı, bir de işçiler, çekilen resimdekilerin karakola götürülerek dövdürdüklerini ve bazılarının işlerine son verildiğini, bunlara sendikacıların sebep olduğunu söylemişler.»

Gerçek mücadele başlamıştı ve bu sürecekti. Tarım işçisinin ayda 15 lira aldığından yakınan sendikacıya, suya sabuna dokunmak istemiyen Hükûmet Başkanı aynen şöyle diyordu: «Ortamı, orta yolu bulalım. Benim başlıca aradığım, işveren - işçi münasebetlerinin dostça olmasıdır.»

Tarih göstermiştir ki, işverenlerin insafı, sermayenin bayrağı yoktur. Ya sendikalar iyice güçlenir, gereken baskıyı yapar onlara, ya da işçi sömürülür, bir limon posası gibi bir yana atılır. Kendi kendimizi aldatmıyalım. Bugüne kadar olan budur. Sendikalar bir yandan güçlenirken, hükûmetin davranışı da büyük rol oynıyacaktır işlerin düzelmesinde. Hükûmet, işverenin elinde oyuncak olur da, bilerek ya da bilmeyerek işçinin sömürülmesine katılırsa, o zaman çok kötü sonuçlar ortaya çıkabilir. Ama ne olursa olsun gerçek mücadele başlamıştır ve sürecektir.

★

Ereğlide 1 Temmuzda yapılacak mitinge bir sendika başkanı ve arkadaşları böyle karar vermişlerdi.

....

Ama yapılamadı.

....

Bunun işçi hareketine yitirdiği şeyler arasında üç önemli noktayı unutamayız:

1 — Bu gibi davranışlar, hareketin kararsızlık içinde olduğu şüphesini uyandırır.

2 — Ereğlide miting yapılsaydı, oradaki işçiler arasında yaratacağı birlik *ruhu kolay kolay silinemezdi.* Hükûmetin programındaki «vaatler» bu birliği yaratamaz. Ve bu fırsat da bir daha kolay kolay elde edilemez.

3 — Mitingten vazgeçildiğini bilmeyen gazeteciler de boş yere Ereğliye gitmiş oldular.

YENİ HÜKÛMET İÇİN NELER DEDİLER...

Üçlü koalisyon, Atatürk ilkelerini uygulamak konusunda tam bir anlaşmaya varabilir. Hatta bu anlaşmayı imzalayan sayın liderler davranışlarında pek samimi de olabilirler Ama yine de bu işin yürütülebileceğine biz ihtimal veremiyoruz. Arkamızda on yedi yılın acı tecrübeleri var. O tecrübeleri yakından izliyen bir insan bugünkü ortamda böyle bir değişikliğe inanabilmek için uyumuş ve tatlı bir rüyaya dalmış olmalıdır

Cumhuriyet - Nadir Nadi

Uyuşmazlıkların gerçek sebepleri henüz bertaraf edilmemiştir. Evvelki yorumlarımızda da belirttiğimiz gibi C.H.P. ile diğer partiler arasında iktisadi davranışlar bakımından temelli farklar vardır. Şimdi buhranı gidermek için bu farkları telif ve tâviz yoluyla yumuşatmak konusunda alınacak tedbirlerin tesiri geçici kalmaya mahkûm*dur*

Milliyet - Durum

«Yeni Hükûmet umut verici değil. Bu. üç partinin kontenjanından hükûmete giren üyeler için de doğru bir yargı... Hükûmetin yaş ortalaması 54, şimdiye kadar Cumhuriyet hükûmetlerinin en yaşlısı. Bu kadar yaşlı ve geri fikirli bir hükûmet, yeni bir düşünce alışkanlığı isteyen köklü reformları gerçekleştiremez.»

Öncü - Başyazı

Yeni hükûmette zayıflık yarışması yapılırsa C.H.P. iki rakibini geride bırakacak bir marifet göstermemiştir.

Dünya - F. R. Atay

Sonuç şudur ki, her üç partinin de seçtiği Bakanlar, şahsiyetleri itibariyle, birbirlerinden üstün değildirler. Öyle bakanlıklara öyle kişiler getirmişlerdir ki, insan pek aktif olunmaması gereken böyle bir dönemde, böyle bir karma hükûmetin olumlu bir iş görebileceğine, ihtimal dahi veremiyor.

Dünya - Hayri Alpar

«İş başına henüz gelmiş ve programını bile okumamış bir hükûmet için, başarı kazanamıyacak demek zordur. Amma başarı kazanacak diye bir peşin hükme varmak ta büsbütün zordur.»

Cumhuriyet - Ecvet Güresin

... Türkiyemizin büyük çoğunluğu bu durumda. Gerilik, fakirlik içinde, yaşamakla ölüm arasında.. Bu büyük çoğunluğa çevrilmeyen hükûmetler başı ve ortakları kim olursa olsun yaşamak gücünü bulamaz.

Öncü - Müşerref Hekimoğlu

...Yeni tutum, yeni fikir, yeni çözüm yolları gerekiyor şimdi. Partizanlıktan uzak idareyi kurduk, servet beyanını da tatlıya bağladık, af kanununu makûl bir şekilde çıkardık diye kendilerini bir iş yaptık sanacaklarsa kendileri ile birlikte rejimi de götüreceklerdir gibi gelir bana.

Türkiye eski Türkiye değil artık.

Hür Vatan - Turan Güneş

Bu iş yürür dostlar... Adamakıllı yürür...

Cumhuriyet - İlhan Selçuk

«Türkiye mutlu bir geleceğe yönelmiştir» diyen değil, «Türkiye karanlığa yönelmiştir ama ben onun yönünü değiştireceğim» diyen ve bunun gerektireceği cesareti sonuna kadar gösterebilen hükûmet...

Bu iş yalanla olmaz!»

Hür Vatan - Özcan Ergüder

Millet, aman bir cankurtaran simidi diye kabineyi beklerken, falanca partinin içindeki klikler suyun üstüne çıkarsa, bırakınız boğulalım.

Hür Vatan - Orhan Birgit

Memleketteki kravatlıların en döküntülerile kalkınma yarışına girmeye çalışıyoruz. Bunlarda bir memleketi kalkındıracak kadar güç ve irade olsa önce kendi kişiliklerini kalkındırırlardı.

Milliyet - Çetin Altan

Atatürk devrimleri üzerine kurulmuş demokrasimizin ikinci koalisyon kabinesinde iki zevceli bir vekil bulunmaktadır Evet evet yanlış okumadınız İki zevceli bir vekil... Kabulü güç olan, 1928 den beri ilk defa, medenî kanunumuzu âfiyetle çiğniyen bir efendinin hükûmette yerleşmiş bulunmasıdır.

Yeni Sabah - Fısıltı

Aslında büyük sorumluluklar yüklenmeye ve büyük riskler, yahut alınteri istiyen çetin dâvalara girmeye elverişli olmayan bir koalisyon nizamı içinde bu iş hükûmeti nasıl tahakkuk ettirilebilir? Bu suali cevaplandırmak zordur.

Vatan - S. Süreyya Aydemir

Perşembenn gelişi Çarşambadan bellidir. İkinci koalisyonun âkıbeti de kurulduğu sıralardan belli oluyor.

Bizzat İnönü: Koalisyonu istiyerek mi kurduğumu zannediyorsunuz?» demiş.

Zafer - Vâ-Nû

Doğrusunu isterseniz... İkinci koalisyon hükûmetinin başarı kazanacağından ümitvar idim. Ümidimi tam mânası ile yitirmemiş olsam bile... Bu kabine ile memleketin dâvaları nasıl halledilecek diye düşünüyor ve ne yalan söyliyeyim, biraz da endişe duyuyorum... Türkiye büyük meseleleri olan bir memleket Bu meseleler bugün su üstüne çıkmış olmasına rağmen... Dünün ve evvelki günün meseleleri. Bunların bir an evvel halledilmesi için limite gelmiş bulunuyoruz. Peki kimler halledecekler bu meseleleri? Dünün ve evvelki günün adamları ile... Olur mu?

Akşam - Esin Talû

öhhööö

Altta kalanın...

Üçlü Koalisyon partilerinin imzaladıkları protokolden bir hikmet:

«Rejim, Atatürk Devrimleri üzerine kurulmuştur.»

Doğru!.. Üzerine kurulduğu içindir ki *sesi soluğu çıkmıyor devrimlerin*..

Koalisyon kıyılarında

(Samih Rifat gibi)

Yaslı gittim şen geldim
Uyan artık ben geldim
Bana bir karış yer ver
Nisbi seçimden geldim

Kalkın artık ey yurdum
Dağlara ordu kurdum
Ağaları beyleri
Meclislere doldurdum

Kurtuldu koalisyon
Açıldı liberasyon
Ben ustamı unutmam
Enflasyon da enflasyon

Koalisyon pek zordur
Tetik bas, önü yardır
Sen ye iç, keyfine bak
Üç ay sürse de kârdır...

Çay ve dere

Bir beyanatından ötürü, 22 Şubatçı Aydemir hakkında Tedbirler Kanunu gereğince tahkikat açılmış.

Hıh, çayı geçip derede boğulmak diye buna derler işte!...

Allahlık demokrasi

Sokaklardan, caddelerden geçemiyorsunuz. *Gelinler*, *çocuklar*, *erkekler*, sağlamlar, sakatlar...

— Allah rızası için... Üç gündür açım...

— Allah rızası için... İki gündür açım...

— Allah rızası için... İş arıyorum, açım...

— Bana bir ekmek alın... Allah rızası için...

Bizim demokrasi, ağaları, beyleri gözetmekten caddelere bakmağa fırsat bulamıyor ki...

Seyreyle oyunu...

Yeni Milli Eğitim Bakanı Hatiboğlu, tiyatroyu pek severmiş. Bölge tiyatroları açılmasından yanaymış.

Eh, buna sevindik doğrusu... Ama, öyle sanıyoruz ki, yeni Bakan'ın tiyatroya gitmeye, bölge tiyatrolarıyla uğraşmaya pek vakti olmıyacak. Çünkü M i l l î E ğ i t i m d e şimdiye kadar çok güzel oyunlar oynandı. Bundan sonra daha güzellerinin oynanacağına senet verebiliriz.

Hırsız - polis

Esenboğa'da, Saraçlar çiftliğindeki tuğla ocaklarında çalışan 200 işçi üç aydır ücretlerini alamıyorlarmış. Patron bey, işçilerin paralarıyla Ankaranın lüks bir otelinde yaşıyormuş. 30 işçi Ankaraya gelip patron beyi otelde sıkıştırınca, beyefendi soluğu karakolda *almış*.

Ne düzendir anlıyamadık? Biri para çalar, polisten kaçar; biri para çalar, polise sığınır...

Bu işlerin düzelebilmesi için, galiba, «hırsızlık» ın yeni bir tanımını yapmak zorunda kalacağız!...

Hüseyin Korkmazgil

Bakanlar ve iş adamları

Hilmi Özgen

YÖN'de Halim Köylü'nün anlatıklarına bakılırsa 29 yıllık müfettişlik oyunu da k o l a y değil hani. Eğrisi, doğrusu epeyce olay geçmiş başından. Tek parti devri, demokratik savaş devri, soyut demokrasi devri ve en sonunda koalisyon denemeleri...

Geçmiş yılların tozlu raflarından anılarımı indireyim dedim. Toz duman *arasında sıra, sıra bakanlar. Güler yüzlü* bakanlar, asık suratlı bakanlar, sarhoş bakanlar, derviş bakanlar, aktif bakanlar, pasif bakanlar... Ne ise bunlar bir yana, gelelim önemli anılara:

Tüccar eli sıkmayan Bakan

Yıl 1945. Soyut demokrasi denemelerine yeni başlanmış. Saraçoğlu kabinesine Ticaret Bakanı dayanmıyor. *Pırıl pırıl çarktan çıkma adam*, üç ayda kir pas içinde bir kenara atılıyor. İşte o hengâmede bir de müfettiş deneyelim demiş Koca Paşa. C.S.S. adlı bir genci getirdiler Bakanlığa. Maliyede Genel Müdürlük yapmış, enerjik, atak ve namuslu bir adam. Gelgelelim «Suples» i yok onun da. Taşralı bir müfettiş vardı o tarihte. Fransızca bilmezdi. Sonra Avrupaya bir yıl için staja gitti. Türkçesini de unutup döndü. Temiz yürekli, *mert bir dosttu. Üşenmemiş lûgata bakmış*: «Yumuşaklık. kaypaklık» diye yazıyormuş lûgat. «Neresi yumuşak olacak bir Bakanın» diye sordu bana. Yüzüne baktım bu dostun. «Her yanı aslanım, her yanı pamuk gibi olacak» diye cevaplayınca espirinin tadına varamayıp yalancıktan sırttı bu dost...

İşte bu C.S.S. de verem aşısı gibi ya tutar, ya tutmaz, bir deneyelim dediler. Ama Allah için namuslu bir bakandı. İki yıl dört ay «Payidar» oldu Bakanlıkta. Bir gün Özel Kalemde bekliyordum Patronu. Büyük tüccarlar doluverdiler odaya. «İstanbul Manifaturacılar Birliği temsilcileri» diye kendini tanıttı bir dazlak adam. Özel Kalem Müdürü hal hatır etti, ziyaret sebeplerini sordu. «Bakanı göreceğiz» dedi en yüksek seslisi. «İşlerimiz var halledilecek». «Beyefendiye arzedeyim» dedi Müdür ve girdi içeriye. Az sonra çıktı dışarı. Ellerini uğuşturarak:

— Meşgullermiş, ziyaret sebeplerini not edin... dediler.

— Şahsan görüşmemiz lâzım. İthalât işleri. Parti işleri... diye gürledi daha kaşalotu. Tekrar içeri girdi adamcağız, yüzgeri döndü üzülerek:

— Dış Ticaret Dairesiyle görüşmenizi tavsiye ediyorlar... dedi ezile, büzüle.

En anzavurları öne atıldı:

— Dairesi halledemiyor, Bakanın şahsan emir vermesi lâzımmış...

Tekrar girdi çıktı zavallı:

— *Meşgullermiş*, kabul *edemiyecekler*... dedi bir kere daha. Hepsi birden Demir Perde Heyeti gibi ayaklandılar ve zavallı Özel Kalem Müdürüne yiyecekmiş gibi bakarak:

— O halde biz Başbakana gidiyoruz, kendisine söyleyin, şikâyet edeceğiz... *deyip çıktılar dışarı. İki yıl dört* ay muammer oldu bu Sayın Bakan. Pek olumlu işler yapamadı Bakanlığı sırasında. Ama bir lâf etti ki gider ayak, yaldızlanıp duvarlara asılacak esaslı bir *lâf*:

«İki buçuk yıl oturduğum şu Bakanlık sandalyasından bir tüccar eli sıkmadan ayrılıyorum» dedi ve gitti.

Sürgünde bir bakan

Yıl 1947. Bu da eski Maliye Müfettişlerinden. Çelebi, güleryüzlü, ehli keyif bir Bakan. Adı M.N.G.... Atıf İnan 6 Eylül de devalüasyon kararlarında tutmuş yükünü. Devletin namusunu temizlesin diye getirmişler bu çelebi adamı. Hem Bakanlığın namusu kurtulacak, hem de Sayın selefinin işleri fazla eşelenmiyecek. Onun için hem çelebi, hem namuslu bir adam. Atıf İnan'ın işleri en güvenilir müfettişlere özel talimatla tahkik ettiriliyor. Halim Köylü ise yine birinin kuyruğuna basmış o sıralarda. Etliye sütlüye karıştırılmadan oturtuluyor İstanbulda. İşte o günlerde bu çelebi bakan şeref verdiler İstanbula. Tüccar Birliğinde toplantılar, Birlikte öğle yemekleri, akşamları kadeh tokuşturmalar, dert dinlemeler, evleme, develeme derken işler bitti. Üç gün, beş gün, on gün. Adamcağız bir türlü dönemiyor Ankaraya. Bir gün Bölge Müdürünün adasında tesadüfen öğrendim işin iç yüzünü. Ankarayı «canlı hayvan ihracatçıları» basmış o günlerde. Bakan kaçmış, gelmiş İstanbula. Onlar Ankaradan ayrılmadan Bakan dönemezmiş meğer... Adamcağız her gün Bölge Ticaret Müdürlüğüne geliyor. Müdürün odasından Ankaraya telefon açılıp ihracatçıların temasları hakkında bilgi alınıyor. Üç gün sonra Ankaraya dönüleceği bildiriliyor ve üç gün sonra yine aynı telefon. Telefonun öbür ucundaki ses:

— Gitmediler efendim, Başbakanı tekrar görmüşler, sizi bekliyorlar, görmeden dönmiyeceklermiş...

— O halde Bakanın işleri daha uzayacakmış dersiniz... deyip kapatıyor telefonu. Haydi yine Boğaz gezintisi, Beykoz Kundura Fabrikasını ziyaret, Emirgânda çay sefası, Nedim'den, Fuzuli'den edebiyat matineleri... Üç gün sonra yine Ankaraya telefon. Bu sefer kaşları çatılıyor Sayın Bakanın:

— Ne, buraya mı geliyorlarmış, akşamki ekspresle mi? O halde ben şimdi İzmire hareket ediyorum. Başbakana arzedersiniz. Önemli işler çıkarsa beni *İzmirde bulursunuz...*

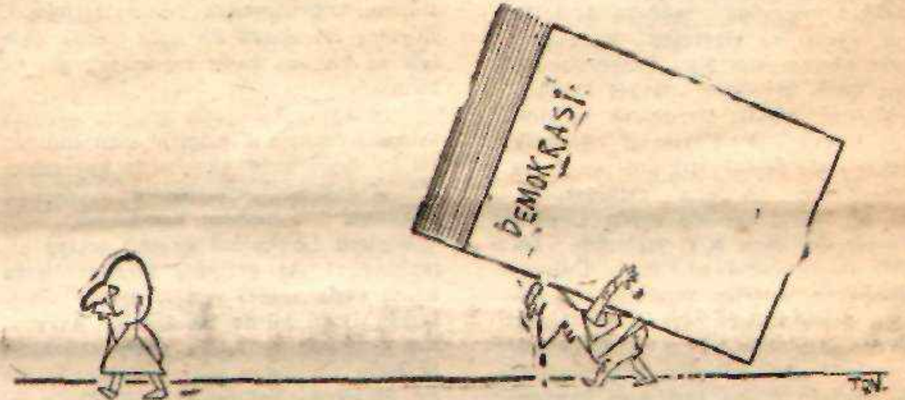
Ha babam, otele adam salındı, Sayın Bakanın valizleri getirtildi. İzmire direk vapurun günü de değilmiş. Bandırma postasında bir yer ayırtıldı. Yallah İzmire Sayın Bakan.. Hikâyenin ötesi önemli değil. Ama bu kaçak Bakan da o kritik devirde «saklanbaç» oynıyarak altı ay Bakanlıkta payidar olup ayrıldı.

Baltası kesmeyen Bakan

Üçüncüsü Demokrasi devrinin hikâyesi. Bakanımız bu sefer Ticaret değil Ziraat... Şair, edip, derviş, hossohbet *ve hovarda. Fakat hepsinin üstünde* «Ağa» bir zat. O da vaktiyle müfettişlik yapmış, o günlerde müfettiş düşmanı. Ama yüreği temiz. Hiç olmazsa yaptıklarının yanlış olduğunu biliyor. Bir gün etrafındakilere «Eski Maliye Müfettişi kişiliğim gelip otursa şu masaya, ipe *çeker şimdiki şahsiyetimi...» diye* dö-küvermiş içini.

Bu Bakan da bakmış ki bir ceviz kütüğü söylentisi dolaşır ortalıkta. Stratejik madde. İhracı Bakanlığın müsaadesine bağlı. Bir sürü asalaklar yapışmışlar ceviz kütüklerine. Sel suyundan herkes bir kütük kapmaya çalışıyor o günlerde. Bakan çakmış dalgayı. Bir gün Zirai Donatıma çıktı. Topladı ilgi-lileri:

«— Bırakmıyacağım milletin kütüklerini bu açık göz adamlara. Donatım ihraç etsin şu kütükleri. Biraz para kazanır, durumunuzu düzeltirsiniz...»

diye verdi emrini, *çekti gitti. Gel gelelim* bizler anlamayız kütük işinden. Bereket eski bir arkadaş bilirmiş bu işleri. Düştü önümüze. Aman efendim sen misin kütüklere el koyan? Her gün beş on tüccar, beş on kodaman milletvekili ile Donatım Kurumunda. Ne teklifler, ne teklifler! En sonunda birisi yaptı en kârlı teklifi:

«— Siz ihraç lisansını alın, malı ben toplayıp ihraç edeyim. İşin sonunda size helâlından 5 milyon lira kâr hissesi bırakayım...» demez mi? Düşündük, taşındık. Aklımız yattı. Doğru Bakana. Bir de ne görelim. Özel Kalem odası kütükçü dolu. Kara şalvarlı tercümanlarla gelmiş Musevi vatandaşlar, Kilisli ortaklariyle fiskoslaşan Rum vatandaşlar. Bakanın yanından bir heyet çıkıp, bir heyet giriyor. Bizlere ancak akşam sıra gelebildi. Sayın Bakat bütün umut ve cesaretini yitirip yığılmış masasına:

«— Ne yaparsanız yapın Allah aşkına, kurtarın beni şu kütükçülerden...» deyip attı başından bu işi...

Bu hikâyeler anlatmakla tükenmez. Halim Köylü'nün geçen sayılarda çıkan «Dış Ticaret Dolabı» yazısından etkilenerek biz de eşeledik anılarımızı. Sırası geldikçe şahitli, şuhutlu misalleriyle anlatacağız bu anıları. Ama korkarım ki mideleri bulanacak sayın okuyucularımın...

AZ GELİŞMİŞ ÜLKELERDE DEVLET...

Bizdeki özel teşebbüsçüler kalkınmanın tek çaresini kendi tuttukları yolda göredursunlar, Batı dünyasının en değerli bilginleri, az gelişmiş ülkelerin gelişebilmesi içi tek çıkar tutumun devletçilik olduğunu söylüyorlar. Aslında Atlantik-ötesi liberal düşünce tarzını Batı Almanyada yaymak için kurulan Hür Berlin Üniversitesinde tertiplenen konferanslarda bile, bu fikir sık sık ileri sürülüyor. Araştırma yapmak üzere Almanyada bulunan Siyasal Bilgiler Fakültesi doçentlerinden Dr. NERMİN ABADAN tarafından YÖN için hazırlanan aşağıdaki yazı, çok önemli bir özel eğitim programının Türkiye ile ilgili sayılabilecek bir konusunu ele almakta ve Batıdakilerden farklı yollarla kalkınmak zorunda olan memleketlerde devletin rolü üzerinde durulmaktadır.

Konferanslar serisi şeklinde düzenlenmiş bulunan özel programa yalnız Alman bilim adamları değil, Avrupa ve Amerikanın kalburüstü siyasi bilimcileri de katıldılar. Birleşik Amerikanın Chicago Üniversitesinden Sigmund Neumann «Demokrasinin ana kataloğu: Değişen toplum ortasında modern devletin özü, yapısı ve stratejisi» konusunu, Batı Almanyanın Kiel Üniversitesinden Boris Meissner «Sovyet Demokrasisi» ni A.B.D. Darmouth kolejinden Henry W Ehrmann «Birleşik Amerikada demokratik müesseselerin geçirdikleri değişim safhaları» nı, bu yıl Türkiyeye de gelen Londra Üniversitesinden R.T. Mckenzie «İngiliz Demokrasisi» ni, Paris Üniversitesinden Maurice Duverger «Fransada demokrasinin evrimi» ni, Berlin Üniversitesinden Prof. Richard Löwenthal «Az gelişmiş memleketlerde devlete düşen vazifeler» konusunu, Bern Üniversitesinden Prof. Hans Huber «Yüzyılımızın ortasında İsviçre demokrasisi» ni, Bonn Üniversitesinden Karl Dietrich Bracher «Almanyada İkinci demokrasinin bünyesi ve problemleri» ni ele aldılar. Son derece önemli ve ilginç yorumlar, düşünceler ihtiva eden bu zengin fikir ziyafetinin bütününü aksettirme güçlüğü karşısında, Türk okuyucularını en çok ilgilendireceğini sandığım Löwenthal'in «Az gelişmiş ülkelerde devlet kudretinin rolü» konusundaki konferansı seçmeği uygun gördüm:

Nermin Abadan

Prof. Löwenthal az gelişmiş memleketlerin durumunu incelerken, bu milletlerin yetersiz öğretim seviyesinde bulunmaları, teknik ve ilmi buluşlarla başa çıkamamaları veya sömürgeci politikanın istismarı yüzünden her türlü ilerici gelişime kavuşamamaları nevinden beylik kliselerle yetinmemektedir. Löwenthal işi daha basit bir çerçeveden ele almak için, elverişsiz iklim ve coğrafi şartlara da başvurmamaktadır. Konferansçı, bu geriliğin sebeplerini kültür tarihinde araştırmayı daha uygun bulmaktadır.

Löwenthal, her şeyden önce, bugünkü az gelişmiş memleketlerden Çin, Hindistan, Meksika ve Peru gibi bir kısmının eskiden çok ileri ve Avrupadan daha üstün medeniyetler meydana getirmiş olduklarına işaret etti. Nasıl oldu da, o zamanların bu yüksek medeniyetleri Avrupa'daki emsalleri gibi gelişemediler?

Löwenthal bu sorunun cevabını Alman sosyologu Max Weber'in eserlerinde buluyor. Ekonomik gelişmeyi mümkün kılan şehirli orta sınıflar yalnız Avrupada varlık gösterdiler. Yine sadece Batıda, ilmin temel şartı olan kesin ve rasyonel düşünceyi mümkün kılan, mistik ve büyülerle çevrilmemiş olan dini görüşler yaygındı. Avrupada kabileye bağlı olmayan dinler, kabile ve kastların parçalanmasını ve millet fikrinin gelişmesini kolaylaştırdılar. Böylece Avrupada ilk defa hukuk devleti ve kanuna bağlı memurluk gelişebildi.

Nihayet, Avrupada gelişen çalışma ve mülk edinme dileklerini sınırlandırdı. Başka değerlerin ekonomik gayretlere tâbi olarak sıralanışı modern uygarlığa bugünkü dinamizmini kazandırdı.

Böylece Löwenthal şu tezi ortaya atmaktadır: **Az gelişmiş memleketlerin ortak vasfı, menfi şartlar içinde olmalarıdır, yani bütün bu ülkeler Avrupanın geçmişte ve halen sahip oldukları şeylerin çoğundan yoksundurlar.** Bütün bu ülkelerde kalkınma ve ilerleme azmi, gelenek olarak **içten** değil, önceleri Avrupanın sömürgeciliği, daha sonraları da komünizmin etkisiyle **dışardan gelmiştir.**

Sömürge ülkelerine giren Avrupalı, oradaki ekonomiyi kökünden değiştirmiştir. O vakte kadar günlük ihtiyacını karşılayacak ölçüde çalışan köylü nüfus, bu tarihten itibaren daha fazla çalışmaya başladı. Trampa sistemi yerine eşya ve para ekonomisi geçti.

Bu değişimi pek çokları yadırgamağa başladı. Din ve görenek şeklindeki gelenekler parçalandı. Herkesten önce kendi geleneklerini inkâr ve buna karşılık batı düşüncesine yer verme **zorunluğunu idrâk etmiş olan aydınlar, muazzam bir işbaşarma, bir ihtiyaçları giderme arzusu ile** çırpınmaktadırlar. Avrupada uzun yüzyılların mahsulü olarak ortaya çıkan durumlar, az gelişmiş ülkelerden bir kuşakta başarılmak isteniyor. Fakat bu emele ulaşılamadı. Böylece, Löwenthal'in deyimi ile, bu ülkelerde bir «külkedisi kompleksi» meydana geldi. Çarlar zamanındaki Ruslar tarafından da, Batı Avrupa'ya karşı beslenilen bu ruh haleti şöyle özetlenebilir: Batı'nın yeni fikir ve düşüncelerinden nefret ediliyor, çünkü kendi bildikleri eski dünya bununla yıkılıyor, ama yine de o fikirlerin hasreti çekiliyor, çünkü onlara muhtaç kalınıyor.

Az gelişmiş memleketlerin nispeten cılız sayılan aydınlar tabakası kaçırılan fırsatları telâfi etme imkânına sahip değildir. Bu ülkelerde **devlet Avrupa'da burjuvazinin yüklenmiş olduğu rolü oynamak zorundadır.** Devlet, «kültürel ihtilâl» yolu ile, bâtıl inançlara karşı öğretim, öğrenim ve çalışma disiplini lehine bitmez tükenmez bir mücadele açmalıdır. **Devlet bizzat yapacağı yatırımlar ve yöneltici hamleler ile önce ekonomiyi yaratmalıdır:**

Devlet, kendi teşebbüs kabiliyeti ile başlangıçta sun'i gözükebilecek bir gelişim ve kalkınma dinamizmi aşılamalıdır. **Böylece az gelişmiş memleketlerde politika yapmak, bir kader değiştirme meselesi haline gelmelidir.** Siyasi bir cereyan, batıda dinin yaptıklarını telâfi etmelidir. Endüstriler kurulacaksa, yollar, kanalisazyon, okullar inşa edilecekse, bütün bu işler devlete düşmektedir. Yatırımların plânlanması kaçınılmaz bir suret haline gelmektedir. **Liberal piyasadan geniş ölçüde yatırımlar beklemeğe imkân yoktur.**

Bütün bu mülâhazalar, en sonunda, istenilen bu ilerlemeyi sağlıyacak en mükemmel devlet şekli hangisidir, sorusuna dayanmaktadır. Şekli bakımdan eşit olan devlet sistemleri tatbikatta değişik sonuçlar verebilirler. Aristokrasi, Japonya'da olduğu gibi, modernleşmeye âmil olabilir veya bir memleketi Suudi Arabistan gibi felce uğratabilir. Parlamanter hükûmet şekli, gerçek bir demokratik deneme veya kamufle edilmiş bir oligarsi haline gelebilir.

Löwenthal'e göre, az gelişmiş ülkeler daimi bir çelişmezlik içinde bulunmaktadırlar. **Kalkınmayı sürüklendiren her hamle hürriyet bahasına yapılmaktadır, her hürriyet hamlesi kalkınmayı yavaşlatmaktadır.**

Löwenthal bu karşılaştırma ve kıyaslamalardan sonra az gelişmiş ülkelerin **kalkınma reçetesini bir telif denemesinde aramakta ve Atatürk'ün başardığı devletcilik tecrübesini örnek olarak göstermektedir. Ona göre, az gelişmiş ülkelerde devletçilik bir yaşama ve gelişme zarureti olarak kendini duyurmaktadır, fakat işletmecilik bakımından özel teşebbüsün edinilmiş tecrübelerinden devletçilikte faydalanmak da şarttır.**

VEFİK PİRİNÇCIOĞLUNUN AÇIKLAMASI

C.H.P. Diyarbakır Milletvekili Vefik Pirinççioğludan aşağıdaki mektubu aldık, cevap hakkımız mahfuz kalmak üzere yayınlıyoruz:

YÖN dergisi
Yazı İşleri Müdürlüğüne
A N K A R A

23 Mayıs 962 tarihli ve 23 sayılı derginizin sekizinci ve dokuzuncu sayfalarını işgal eden ve sekizinci sayfanın ortasında (Diyarbakırda mütegallibe) başlığı ile intişar eden yazı, haksız, mesnetsiz ve yanlış bir ihbarın neticesi olduğu için muhterem derginizi de yanlışlığa sevketmiş bulunmaktadır. Aşağıdaki açıklamayı neşrederek, bu hatayı düzelteceğinizden ve bundan memnuniyet duyacağınızdan emin bulunuyoruz.

1 — Karaveri denilen yer bir köy değildir. Molla Ali köyüne bağlı bir mezraadır. Bu mezraa tapu ile aile mülkümüzdür. Bu arazinin içinde hazine arazisi yoktur. Nitekim, bu mezraamıza fuzûlen müdahale edildiği zaman avukatımız resmi makamlara başvurmuş ve oradan da şu neticeyi almıştır: Birer sureti ilişik olarak sunulan 5917 sayılı kanuna göre verilmiş 4/3/962 tarih ve 961/4 sayılı, 5/5/962 tarih ve 961/7 sayılı karar: Dâvacılar, yani bizler, bu tecavüz edilen yerlerin kendi tapuları içinde bulunduğunu iddia etmişler ve buna mukabil bu araziye tecavüz edenler de buranın Hazineye ait olduğu iddiasında bulunmuşlardır. Mahalline gönderilen memurların yapmış oldukları tapunun arazi üzerinde tatbiki şeklindeki tahkikatta ihbar konusu arazinin tapu içinde olduğu tesbit edilmiştir. Bu sebeple evrak Vilâyet Toprak Tevzi Komisyonuna gönderilmiş ve bu komisyondan karar gelinceye kadar mezraa Molla Ali köyünün Muhtarına, yani Karaveri arazisinin tâbi bulunduğu köy muhtarına yediemin sıfatiyle tevdi edilmiştir. Şunu da arzetmek isteriz ki alınmış meni müdahale kararına rağmen mütecavizler halen işgal ettikleri mahalden çıkarılmış değillerdir.

2 — Bir nokta üzerinde daha muhterem derginizin dikkat nazarını çekmek isteriz. Bu neviden bir müdahale Yenice köyünde de olmuş ve bizler, ihtilâflı olduğu arazinin sahibi bulunduğumuzu mahkeme huzurunda ispat ederek bir sureti ilişik olarak sunulan 962/34 sayı ve 17/1/962 tarihli ilâmı almış bulunuyoruz.

3 — Haksız iktisaplara biz de sizin kadar muhalifiz. Fakat meşru ve tapulu arazinin önüne gelen tarafından işgal edilmesinin âmme intizamını ihlâl edeceğini kabul buyurmanız lâzımdır. Toprak reformuna ait tasarı hazırlanmıştır. Topraksız köylünün toprak ihtiyacını karşılamayı istihdaf eden böyle bir reforma yürekten taraftar bulunduğumumuzu bilhassa bilmenizi rica ederim. Esasen malik olduğumuz arazinin, hissemiz itibariyle, kanunun kabul ettiği haddin altında bulunduğuna da işaret etmek isterim. Manzara ortada.. Henüz toprak kanunu çıkmamıştır. Kanun kabul edilince elbetteki bunun icaplarına herkes boyun eğecektir. Ama, daha evvel, hodbehot, herkes arazi, ev, apartman işgaline kalkarsa öyle tahmin ederiz ki size bu ihbarı yapanlar da bundan memnun olmazlar.

4 — Bahis konusu yazıda benim her iktidara sırtımı dayadığım yazılmıştır. Bunun böyle olmadığını ihbarı yapanlar kadar YÖN dergisinin sorumluları da bilirler. Yalnız bu isnadın bile bütün iddialardaki samimiyetsizliği ortaya koyacağını, YÖN idarecilerinin bundan dolayı şüphelenerek neşriyat yapmadan meseleyi derinleştirip beni ve ailemi üzecek bu durumu ihdas etmiyeceklerini onların hakşinaslıklarından beklerdim.

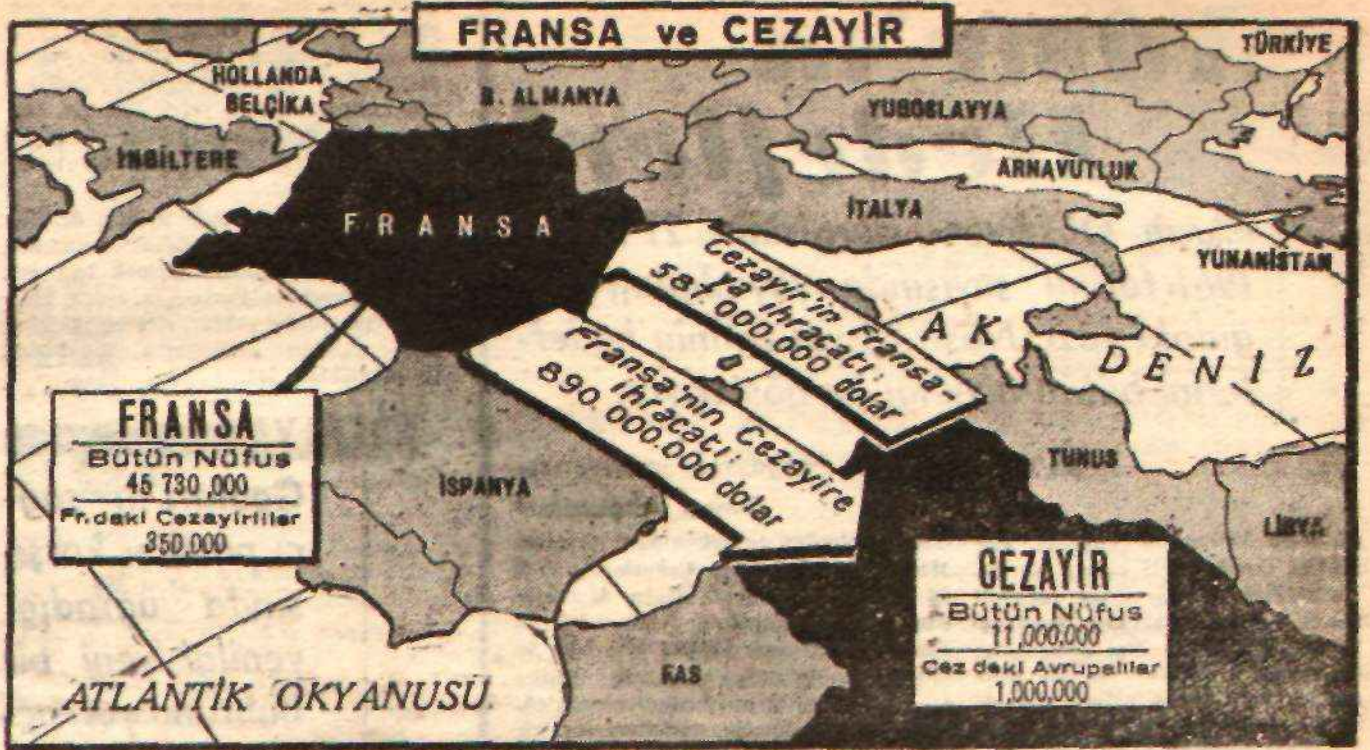
5 — Yine Yön'deki yazı okunduğu zaman, sarih hakların gün ışığına çıkması üzerine bu muameleleri çürütmek için bir çok sun'i isnatlara baş vurulduğu, memurların korkutulduğu, yazılıdır. Bunun böyle olmadığını vesikalar ve tapular ispat etmeye kâfidir. Öyle zannediyorum ki ilişik resmi vesikaları YÖN dergisinin sahipleri görünce İdari Makamlardan ve Mahkemelerden başka türlü düşünemeyecekler ve mahkeme ilâmlariyle İdari kararlara gölge düşürmek maksadından başka bir gayesi olmayan bu çocukça iddiaları ileri sürenlerin yüzüne kapılarını kapayacaklardır.

Bu vesile ile saygılarımı sunarım.

Vefik Pirinççioğlu

BATI BİRLİĞİ

Batılı müttefikler arasında ki anlaşmazlıkların Başkan Kennedy'yi büsbütün hırçınlaştırdığı gözden kaçmamaktadır.

Uyuşamıyanlar

Amerikan Dışişleri Bakanı Dean Rusk'ın bazı Batı Avrupa başkentlerine yaptığı ziyaretin sonucu Batının siyasi Birliği için hiç de umut verici olmamıştır. Yalnız Amerika ile Portekiz'i ilgilendiren Azor adalarındaki üsler meselesindeki anlaşmazlık *söz konusu olsaydı, Rusk'ın,* bu çetin ziyareti «kazasız belâsız» atlattığı söylenebilirdi. Fakat İngiltere'nin Ortak Pazara alınması ve nükleer silâhlar konusunda Birleşik Amerika ile Fransa arasındaki derin görüş ayrılıkları birbirine biraz olsun yaklaşmamıştır. Hem de Amerika'nın taviz vermek için yaptığı zemin yoklamalarına rağmen. Gerçekten de, Dean Rusk, bu son *gezisinde. Fransa'nın kendisi* için meydana getirmek niyetinde olduğu nükleer vurucu kuvvetten vazgeçmiyeceğini anlıyarak, böyle bir kuvvet meydana getirildiği takdirde bunun Nato'nun nükleer kuvveti ile bağıntısının ne olabileceğini, iki kuvvet arasında «âhenkli bir bağıntının» nasıl kurulabileceğini araştırmak istemiştir. Fakat Fransız Dışişleri Bakanı Gouve de Murville, Fransız nükleer vurucu kuvvetinin kurulmasına daha zaman olduğunu ileri sürerek bu konunun ele alınması *geçiştirmiştir.*

Aynı günlerde Avam Kamarasında İşçi Partisi milletvekilleri ve başkanı tarafından çeşitli sorularla karşılaşan Başbakan Macmillan ise, Fransanın nükleer silâhlar konusunda Anglo-Amerikan cephesi karşısındaki şüphelerini tamamiyle haklı çıkaracak cevaplar vermiş, parlâmento hayatında belki de ilk defa olarak son derece güç bir duruma düşmüştür. Macmillan, Fransanın artık bir nükleer güce sahip devlet sayılabileceğini ve bu niteliğinden vazgeçmek *niyetinde olacağını sanmadığını* açıkça belirtmiştir. İngilterenin bağımsız nükleer gücüne sahip olduğunu, bunu muhafaza edeceğini de belirten Macmillan, bunun üzerine birbiri ardından gelen sorularla karşılaşmıştır. İşçi milletvekilleri, Amerikan Savunma Bakanının, bağımsız nükleer kuvvetlerin pahalı, kullanışsız ve tehlikeli olduğunu belirten demeciyle İngilterenin bağımsız bir nükleer güce sahip olduğu yolundaki demecin nasıl bağdaştırılabileceğini sormuşlar fakat tatmin edici bir cevap *alamamışlardır.* İşçi Partisi lideri *Gaitskell* de, İngiltede, nükleer silâhların yayılma tehlikesiyle ilgileniyorsa nasıl bağımsız nükleer silâha sahip olduğunu, bu hakkı kendine tanıdığı halde başkalarına (yani Fransaya) neden tanımadığını sormuştur. Macmillan'ın cevapsız bıraktığı bu sorular, Amerikan iş çevrelerinin organı olan «Wall Street Journal» de yayınlanan bir yazıyla, Fransa lehinde cevaplandırılmıştır. Gazete Savunma Bakanı McNamara tarafından Fransa konusunda ileri sürülen Amerikan *nükleer siyasetini tenkit etmekte,* Fransaya karşı daha anlayışlı olunmasını istemektedir.

Ya Ortak Pazar ya Milletler topluluğu

Müttefikler arasında nükleer konuda ortaya çıkan bu derin görüş ayrılığı, İngiltere'nin Ortak Pazara alınması konusunda da ortaya çıkmaktadır. Fransa, nükleer silâhlar konusundaki «pazarlık» için, İngilterenin Ortak Pazara alınıp alınmamasını bir silâh olarak kullanmak niyetindedir. Nitekim, Dean Rusk'ın ziyaretini bitirip Washingtona dönmesinden az sonra, tarım konularındaki müzakereleri idare eden Fransa Tarım Bakanı Pisani, İngilterenin pazara girmesine yeni bir engel daha çıkarak açıkça şöyle demiştir: «İngiltere Roma anlaşmalarına uyacaksa, İngiliz Milletler Topluluğundan ayrılmaksızın Ortak Pazara giremez.»

Müttefikler arasındaki bu âhenksizliğin, içerde cumhuriyetçilerle, Amerikan iktisadiyatının geçirdiği tehlikeli dalgalanmalarla, halkoyunda tepki uyandıran bazı skandallerle başı derte olan Başkan Kennedy'yi büsbütün «hırçınlaştırdığı» gözden kaçmamaktadır. Nitekim Başkan Kennedy, geçen haftaki *basın toplantısında Batılılar arasındaki* bu âhenksizlikten şikâyet etmiş, Amerikanın Batı Avrupada yüklendiği sorumluluğu ilânihaye taşıyamıyacağını belirtmiş, batılıların Avrupa savunmasında paylarına düşeni yerine getirmemekte ısrarları karşısında, Avrupadaki Amerikan birliklerinden bir kısmının geri alınacağını da ima etmiştir. Amerikan Savunma Bakanlığının, Kennedy'nin konuşmasından üç gün sonra, Avrupadaki Amerikan kuvvetlerine mensup muharip olmayan sınıflardan 7500 kişinin *yıl sonuna varmadan geri alınacağını,* bunu başka birliklerin geri alınmasının izleyebileceğini açıklaması da bu bakımdan *mânidar görünmektedir.* Başbakan Adenauer'in bu haftanın başında Fransaya yaptığı ziyarette Macmillan-Kennedy cephesine karşı De Gaulle-Adenauer cephesinin takınacağı tavır, Batılılar arası âhengin ve Avrupa Siyasî Birliğinin geleceğine daha çok aydınlık getirecektir.

CEZAYİR

Millî Kurtuluş Cephesinin bir siyasî parti hüviyetine bürünmesi, mevcut görüş ayrılıklarını su yüzüne çıkarıyor

Seçimlere doğru

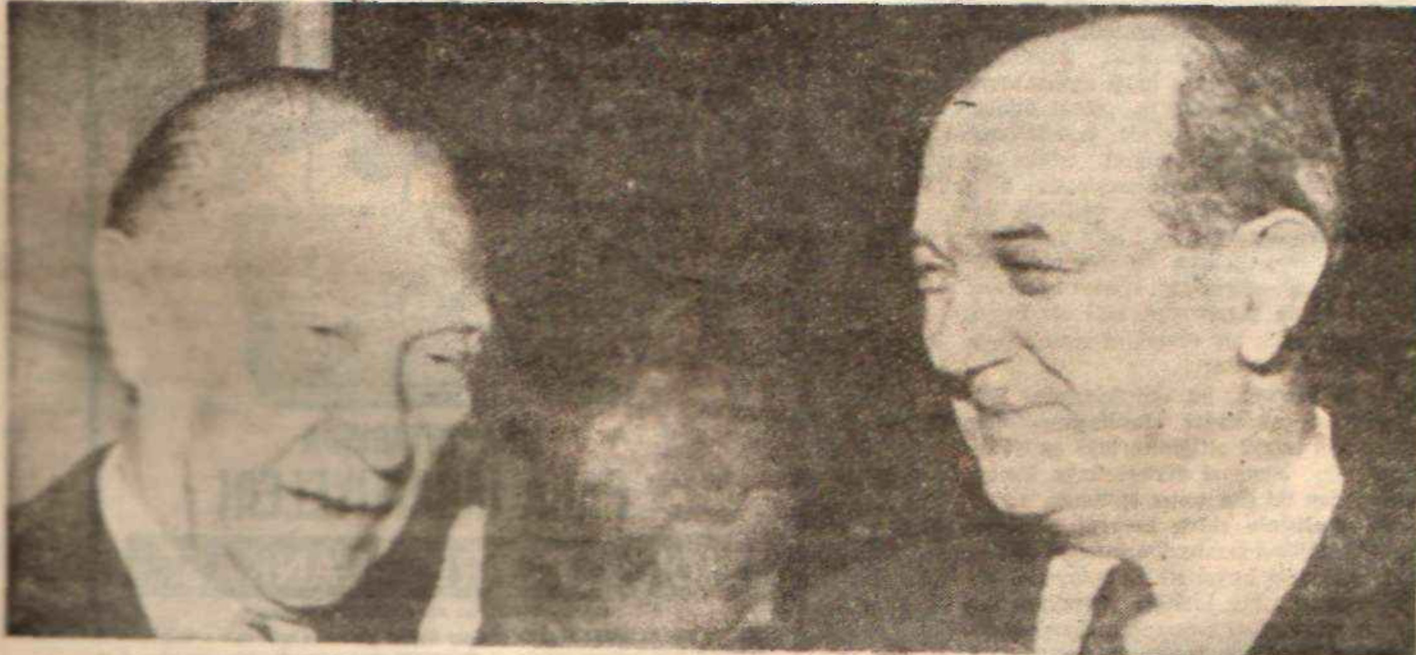
Bu satırlar yayımlandığı vakit, Cezayirdeki referandumun kesin sonuçları alınmış olacaktır. Bu sonucun, Cezayirin bağımsızlığı lehinde olacağından hiç kimsenin şüphesi bulunmamaktadır. Fakat Cezayirin bağımsızlığını kazanmasıyla mesele bitmiş olmamaktadır.

Bağımsızlığı devam ettirmek, pekiştirmek yeni Cezayiri yavaş yavaş kurmak, belki de bağımsızlığı elde etmekten daha güç olabilecektir. Zira, referanduma kadar Cezayirin tek meselesi bağımsızlığı elde etmekti ve bu konuda bütün *Cezayirliler birleşmişlerdi. Fakat şimdi* Cezayire verilecek şekil, Cezayirde millî müesseselerin kurulması, Cezayirin iç ve dış siyasetine bir yön verilmesi, yeni Cezayirin liderliği konuları vardır ki, bunlarda anlaşmazlıklar, görüş ayrılıkları çıkması, hattâ bir mücadele başlaması beklenebilir. Şüphe yok ki, yeni Cezayirde en büyük söz sahibi yine Cezayir Millî Kurtuluş Cephesi ve onun iki esas unsuru (yani Cezayir Geçici Hükûmeti ile Cezayir Millî Kurtuluş Ordusu) olacaktır. Fakat liderlik ve Cezayire verilecek yön konularında bu esas unsurlarda parçalanmalar, ayrılmalar beklenebilir. Nitekim referandum *arifesinde Devlet Bakanı Muhammet* Hıdır'ın istifa ettiğini bildirmesi, bu istifanın hemen İstihbarat Bakanı Muhammet Yezit tarafından yalanlanması bunun belirtilerinden biridir. Tunusun eski İstihbarat Bakanı Muhammed Masmudi'nin Cezayirli liderleri birliğe çağırması da dikkati çeken bir başka olaydır.

Bu haftanın sonunda, Cezayir Kurtuluş Ordusundaki üç yüksek rütbeli subayın «caniyâne faaliyetlerden dolayı» Cezayir Geçici Hükûmetince ordudan tardedilmesi, buna karşılık Kurtuluş Ordusu sorumlularının, bu yetkinin hükûmete değil, Cezayir Millî Kurtuluş *Cephesinin parlâmentosu niteliğinde* olan Cezayir İhtilâli Millî Konseyine ait olduğunu ileri sürmeleri de, hüküm süren huzursuzluğun bir başka sebebidir. Cezayir Geçici Hükûmetinin referandum arifesindeki toplantılarından hemen sonra Bin Bella'nın birdenbire Kahireye hareketi dikkati çeken bir başka olaydır.

Bin Bellâ'nın şimdiki Başbakan Bin Hedda ile hem rakip olduğu hem de belli başlı konularda ayrı düşünceler beslediği meçhul değildir. Hattâ, yukarıda ordudan *tardedildikleri belirtilen üç su*bayın Bin Bellâ'ya bağlı oldukları, bu tart kararının B'n Bellâ Kahire'ye gi*dince verildiği gözönüne alınırsa* liderlik kavgasının vahim şekiller almak üzere olduğu söylenmektedir. Referandumdan sonra yapılacak olan Kurucu Meclis seçimlerine katılmak üzere Cezayir Millî Kurtuluş cephesinin bir siyasî parti hüviyetine bürünmesi, hazırlayacağı program konusunda, bu görüş ayrılıklarının keskinleşerek ortaya çıkacağı da muakkaktır.

Cezayir Geçici Yürütme Organın da Cezayır Millî Kurtuluş Cephesini temsil eden Dr. Şevki Mustafai'nin Kurucu Meclis seçimlerinin 28 Temmuzdan itibaren yapılacağını belirtmesi, bağımsız Cezayirdeki siyasi faaliyeti ve kaynaşmaları suyun yüzüne çıkarmağa başlamıştır.

A.B.D. Dışişleri Bakanı Dean Rusk son gezisinde Adenauer ile
İyi haberlerle dönemedi

Nâsır'ın Hedefleri

«Arab Observer» dergisinin 21 Mayıs 1961 tarihli sayısında yayınlanan aşağıdaki yazı, Nâsır sosyalizminin hedeflerini bütün açıklığı ile gösteriyor:

Biz ilme, öğrenime ve gayrete inanıyoruz»
Cemal Abdülnâsır

«Milletin kalkınması yolunda, Birleşik Arap Cumhuriyeti sadece öğrenimi, verimliliği ve sosyalizme sadakati gözönünde bulundurmaktadır. Derebeylik, irtica, istismar ve dini cemaatçılık Mısırın dışına atılmıştır ve bir daha ll Araplara iade etmek amacıyla kesin Mısıra giremiyecektir. Filistini. Filistin. bir harekete geçilebilmesi için, daha önce, Arap halkının kendi içinde yuvalanmış olan gerici kuvvetleri tamamen tasfiye etmesi gerekmektedir. Bu gerici kuvvetler 1948 Filistin savaşında ve 1961 de Suriyede yaptıkları gibi, ileride bir defa daha ihanette bulunmayı deneyeceklerdir.»

Bu sözleri Başkan Nâsır, «Kulshe» adlı Lübnan dergisini çıkaranlara söylemiştir.

Mısırın her tarafından seçilerek toplantıya çağrılan 1750 delegenin katıldığı «Halk Kuvvetleri Kongresi» nde okuduğu «Milli Berat» ın hazırlanışında kendisine komitelerin yardım edip etmediğini soran gazetecilere Nâsır şu cevabı vermiştir:

«Meselelerin komitelere havale edilmesini gerçekten uygun bulmuyorum. Komitelerin toplanıp konuyu incelemesi ve bir teklif hazırlaması âdet olmuştur. Ben bu yoldan ziyade, bir komitenin önüne belirli bir teklif götürülmesini ve kendisinden bunu inceleyip tartışmasını ve üzerinde gerekli değişiklikleri yapmasını istemeyi daha etkili buluyorum. Milli Berat, anayasadan farklıdır. Onunla, milletin hareket hattı yönü tayin edilmektedir.»

Sözlerine devam eden Nâsır, «Bütün yabancı radyo yayınlarını, yabancı gazetelerde sosyalizm aleyhindeki makaleleri takibi kendime vazife sayıyorum. Şurası muhakkak ki, bu makaleler ve radyo yayınları halk arasında sosyalizm üzerinde tartışmalara sebep olmakta, böylece halkın feodal düzenin kusurlarını görmesini, irtica ve istismarın kötülüklerine inanmasını kolaylaştırmaktadır. Bunun neticesi olarak halk her gün biraz daha sosyalizme ısınmaktadır» demiştir.

Nâsır, Amerikanın Mısıra yapmakta olduğu yardım aleyhinde bazı çevrelerce yürütülen kampanya hakkında da şunları söylemiştir:

«Biz, Amerikadan başka, diğer bazı memleketlerden de ödünç para alıyoruz. Meselâ iki hafta önce Çekoslovakyadan 60 milyon dolar aldık. Doğu Almanyadan, Batı Almanyadan, Japonyadan da yardım görüyoruz. Fransa bile bize 60 milyon sterlin ödünç vermiştir. Bütün bu yardımlar, Mısır iktisadiyatının gücüne karşı beslenen milletlerarası güven esasına göre yapılmaktadır. Yardımların temelinde herhangi bir siyasi pazarlık mevcut değildir. Üstelik, biz, bu yardımları bütçe açığımızı kapamak için almıyoruz. Bu yardımları, yıllık milli gelirimizde yüzde 8 artış kaydetmeyi hedef tutan ve dış mali kolaylıkları gerektiren büyük kalkınma plânlarımızı gerçekleştirmek için kabul ediyoruz. Siyasetle ekonomiyi birbirine karıştırmamak için, projelerimizin finansmanında sadece bir tarafa bel bağlamadık. Her taraftan yardım aldık. Bir başka deyimle, Amerika ile olan münasebetlerimizle, bize yardımda bulunan diğer ülkelerle olan münasebetlerimiz arasında hiç bir fark yoktur.»

Siyasî partiler

«Bağımsızlığa yeni kavuşmuş memleketlerde ideoloji partileri lüzumlu mudur? Değişik ideolojileri olan partiler arasındaki mücadelelerin faydasına inanıyor musunuz?» sorularına Nâsırın cevabı şöyle olmuştur:

«Birleşik Arap Cumhuriyeti, sosyal bir gelişim safhası geçirmektedir. Biz memlekette derebeylik düzenini tasfiyeye uğraşırken, derebeyliğini savunan ve sermaye diktatörlüğünü geri getirmeye çalışan bir partinin faaliyetine müsaade etmek mantıksızlık olur. Biz bugün halkın yüzde 95'ine sosyal adalet götürme işine öncelik tanıyoruz. Halbuki daha önce bu halk sosyal adaletten yoksundu. Milleti teşkil eden bütün grupları Milli Birlik içinde toplayan fikirlerin başımızın üstünde yeri var.»

Arap dünyasının kalkınmasından da bahseden Başkan Nâsır, «Bu bölgenin bütün serveti, bugün halkın yüzde 5 veya 7 sinin elinde bulunuyor. Milli gelirin âdil bir şekilde dağıtılması lâzımdır» demiştir.

İSPANYA

Franco, nihayet konuştu ve «yüz yıl uyuyan adam» hikâyesinin kahramanını andırdırdığını ortaya koydu

Dar kapı

İspanyada grevler, tevkifler, gösteriler birbirini kovalarken susan General Franco, nihayet geçenlerde konuştu. General Franco'nun konuşması kendisinin «yüzyıl uyuyan adam» hikâyesinin kahramanı andırdığını açıkça ortaya koydu. Zira Franco, 1962 yılının ortasında hâlâ iç savaş İspanyasındaki ağızları kullanmaktadır. General Franco, o zaman yaptığı gibi şimdi de ortaya bir «komünizm» ve bir «mason» tehlikesi atmıştır. Franco'ya göre bu iki tehlikeye karşı açılan savaş İspanya'da kazanılmıştır, fakat bunlar şimdi İspanya'nın dışında teşkilâtlanarak İspanyanın güvenliğini tehdit etmektedir. Franco, bu konuşmasını dünyadan haberi olmamanın, geriliğin, cehaletin ve demagojinin bütün unsurlarını bir araya getiren şaheser bir cümle ile sona erdirmiştir: «Basın hürriyeti artık tarihe karışmıştır. Hür bir basın, sadece küçük bir ekseriyet olan milyonerlere mahsustur.

Franco'nun, bu «görüşleriyle» Batı Avrupada ne kadar «fosilleşmiş» bir zihniyeti temsil ettiğini ortaya en iyi koyan olay, İspanyol diktatörünün konuşmasından iki gün sonra Hollanda mebusan meclisinin aldığı karardı. Sosyalist milletvekilleri tarafından sunulan ve 41 e karşı 88 oyla kabul edilen önergede, adı zikredilmemekle birlikte İspanyaya ve onun zihniyetini taşıyanlara karşı ortak pazarın kapılarını kapamak için ilk adım atılıyordu. Önergede Ortak Pazar'a alınması için başvuracak adaylarda aranması gereken nitelikler sayılmaktaydı. Buna göre, Hollanda her hangi bir adayın Ortak Pazara alınması için şu nitelikleri arayacaktı: Demokratik yoldan seçilmiş bir parlâmento, insan haklarının korunması için yeter teminat, sendika kurmak hakkı, dürüst bir siyasi muhalefete var olmak hakkının tanınması.

Ortak Pazarın öbür üyeleri de Hollanda mebusan meclisinin tutumunu benimserlerse, pazara girmek için can atan İspanya ile Portekizin eşikte kalacaklarına şüphe yoktur, zira bu iki ülke, ileri sürülen niteliklerin hiç birini, taşımamaktadırlar.

BREZİLYA

Goulart'ın sağcı partiler karşısında uğradığı yenilgi, yeni bir buhrana yol açmış bulunuyor

Parlâmento Goulart'a karşı

Geçen ayın sonunda kongreye istifasını sunan Başbakan Tancredo Neves'in yerine Cumhurbaşkanı Goulart tarafından tayin edilen Santiago Dantes'in parlâmentoda güvenoyu alamaması Brezilyada yeni bir buhrana yol açmıştır. Hiç şüphe yok ki, Dantas'ın şahsında hedef tutulan, Brezilya İşçi Partisi ve onun başkanı olan Goulart'dır. Goulart'ın büyük bir yenilgiye uğradığı şüphe götürmemektedir. Hem öyle bir yenilgi ki, bu yenilgiye sebep olan sağcı partilerin liderleri bile şimdi sonucun ne olacağı hususunda endişeye düşmüşlerdir.

Dantas'ın başbakanlığının parlâmento tarafından reddedilmesinden sonra ne olabilir? Goulart'ın yeni başbakan adayının seçimini Âyân Meclisine bırakması mümkündür. Fakat kendisi, görevini sonuna kadar yapacağını söylemiştir ki, bu da, Goulart'ın yeni adayı da kendisinin seçeceğini gösterir. Bu takdirde Goulart, parlâmanter kurallara göre bu sefer, Dantas'ın yenilmesine yol açan muhafazakârlar arasından bir aday seçecektir. Fakat Dantas'a karşı belirtilen güvensizlikten dolayı ürkelenen İşçi Partisinin, muhafazakârlarla bir koalisyona katılmaları pek muhtemeldir. Bu durumda İşçi Partisinin muhalefette kalmağı tercih etmesi daha akla yakındır ki, bu da Brezilyadaki siyasi çekişmenin daha çok keskinleşmesine yol açacaktır.

İTALYA

Fanfani hükümeti, sosyalistlerle yaptığı koalisyonun ücretini ödemeye başladı: Elektrik sanayii devletleştiriliyor

Devletleştirilen elektrik sanayii

Hıristiyan Demokrat Partinin Başbakanı Amintore Fanfani, Nenni'ci sosyalistlerle yaptığı koalisyonun i l k ücretini, İtlyan elektrik sanayiinin devletleştirilmesine girişmekle ödemeğe başlamıştır. Devletleştirme tasarısı şimdiye kadarki merhaleleri kazasız belâsız atlatmıştır. Pek tabiidir ki, 5.5 milyar doları bulan bu sanayiin devletleştirilmesi tasarısı, tamamiyle gürültüsüz patırdısız geçmemiştir. Hattâ bu yolda en çok direnenler bizzat Fanfani'nin hıristiyan demokratları olmuştur. Bununla birlikte Fanfani, önce koalisyon partilerinin toplantısında, sonra altı saatlik müzakereler sonunda kabinede, nihayet İtalyan temsilciler meclisinde tasarıyı kabul ettirdi.

Bununla birlikte, bir yandan «sola açılış» ın gereklerinden biri yerine getirilirken, öte yandan toplumsal huzursuzluklar şiddetini yitirmiş değildir. Fanfani, elektrik sanayiinin devletleştirilmesi tasarısını kabul ettirmeğe çalışırken, İtalyada grevler birbirini kovalamaktaydı.

Basın teknisyenlerinin, çelik işçilerinin, Roma Üniversitesi profesörlerinin grevinin yanı sıra, bütün İtalyan yüksek memurlarının katıldığı grev, bu harekete bir de çeşni kattı.

NASIL ÇILDIRILIR ?

Hitler - Hindenburg Pazarlığı

Von Papen'in ilk hareketi, Schleicher'in Hitler'e verdiği sözü yerine getirmek oldu. 4 Haziran'da Reichstag'ın feshi için karar aldı ve yeni seçimlerin tarihi olarak 31 Temmuzu tespit etti. Güvensizlik gösteren nazilerin ısrarı üzerine de 15 Haziranda. S. A. larla ilgili yasağı kaldırdı. Bu kararın arkasından Almanya'nın o zamana kadar rastlamadığı şiddette bir şiddet ve cinayet dalgası ortaya çıktı. Hücum kıtaları sokakları istilâ ettiler, her yerde, özellikle komünistlerle kavga çıkarmağa başladılar. Yalnız 1—20 Haziran arasında Prusya'da sokaklarda 461 çarpışma oldu, 82 kişi öldü, 400 kişi ağır surette yaralandı. Temmuz ayında ölen 86 kişi arasında 38 nazi, 30 komünist bulunuyordu. 10 Temmuz pazar günü 18 kişi öldürüldü. Ertesi pazar, naziler Hambourg'un işçi mahallesi Altona'da polislerin himayesinde dolaştıkları vakit de 19 kişi öldürüldü, 285 kişi yaralandı. «Baronlar kabinesi» nin önlemek zorunda olduğu içsavaş aslında gittikçe şiddetleniyordu. Papen bu durum karşısında iki karar aldı. Önce, 31 Temmuz seçimlerinden önceki onbeş gün içinde bütün siyasî toplantıları yasakladı. İkinci olarak da, yalnız nazileri yatıştıracak değil, fakat demokratik cumhuriyetin henüz mevcut desteklerinden birini yokedecek bir karar aldı: 20 Temmuzda Prusya hükümetini feshetti ve kendi kendisini Reich'ın Prusya komiseri tayin etti. Papen bahane olarak Altona karışıklıklarını, Prusya hükümetinin kanun ve nizamı sağlamaktaki aczini gösterdi. Hattâ Schleicher'in alelacele tedarik ettiği uydurma «deliller» lerle Prusya makamlarını komünistlerle işbirliği yapmakla suçlandırdı. Prusya'nın sosyalist bakanları, ancak kuvvet zoruyla yerlerinden ayrılabileceklerini bildirdikleri vakit de von Papen bunların isteklerini canı gönülden yerine getirdi: Berlin'de sıkı yönetim ilân edildi ve Reichswehr'in Prusya komutanı General von Runstedt, bir teğmen ile on iki askeri gerekli tevkifleri yapmakla görevlendirdi. Von Papen'in bu faaliyeti, Merkezi iktidarı ele geçirmekte olan sağcıların, hele Hitler'in dikkatinden kaçmadı. Artık, demokratik sistemin yıkılması için girişilecek bir teşebbüste, solcu kuvvetlerin, hattâ merkez demokratlarının ciddî bir mukavemetinden endişelenmeğe yer yoktu. Böylece, Von Papen Prusya'nın meşru hükümetini iş başından uzaklaştırmakla Weimar cumhuriyetinin tabutuna bir çivi daha çaktı. Von Papen Prusya hükümetini yıkmak için ancak bir manga askerin yettiğini övünerek söylüyordu.

Yeni seçimler

Hitler ile yakınları ise, yalnız cumhuriyeti değil, von Papen ile başbakanını da yıkmağa kararlıydılar. 31 Temmuz seçimleri, Almanya'da beş ay içinde yapılan üçüncü genel seçimdi. Hitler'in Hindenburg'a nazilerin Papen hükümetini destekliyeceğine dair verdiği söze rağmen, Goebbels İçişleri Bakanına şiddetle çattı. Hitler de 9 Temmuzda Schleicher'i bularak, hükümetin siyasetinden acı acı şikâyet etti.

31 Temmuz seçimleri, Nazi Partisi için büyük bir zafer oldu. 13.745.000 oy alan Nazi Partisi Reichstag'taki 230 üyeliği ele geçirerek parlâmentonun en önemli partisi haline geçti. Bununla birlikte 608 kişilik mecliste çoğunluk olmaktan uzaktılar. Sosyal demokratlar ise 10 üyeliklerini kaybettiler ve meclisteki mevcutları 133 e düştü. Komünist Parti 89 üyelik ile parlâmentonun üçüncü partisi haline geçti. Merkez Katolik Partisi de üye sayısını 68 den 73 e çıkardı. Fakat öbür burjuva partileri, hattâ seçimlerde Von Papen'i destekliyen tek parti olan Hugenberg'i Alman Millî Partisi büyük bir yenilgiye uğradı. Katolikler hariç olmak üzere, bütün yüksek ve orta burjuvazinin naziler lehinde oy kullandığı açıkça anlaşılıyordu.

Hitler, kesin olmayan zaferine rağmen, bu başarıdan şımardı ve sabırsızlanmağa başladı. 4 Ağustosta âniden Berlin'e gitti Von Papen'i değil General Von Schleicher'i görüp şartlarını bildirmek istiyordu. 5 Ağustosta Berlin yakınındaki Fuerstenberger kışlasında Hitler şartlarını General von Schleicher'e bildirdi: Başbakanlık Hitler'e verilecekti; Prusya başbakanlığı, Almanya ve Prusya İçişleri Bakanlığı, Adalet, İktisat ve Havacılık bakanlıkları ve Goebbels için kurulacak yeni bir bakanlık, Halk Kültürü ve Propaganda bakanlığı nazi partisine verilecekti. Hitler, Schleicher'i avlamak için ona da Savunma Bakanlığını teklif etti. Hitler, bundan başkaca, Reichstag'tan belirli bir süre için memleketi kararnamelerle yönetmek için yetki istiyeceğini, bu yetki verilmezse Reichstag'ın «ocağına incir dikeceğini» bildirdi.

Hitler, bu programını Schleicher'e kabul ettirdiğine inanarak, son derece neşeli bir şekilde Güney Almanya'daki Obersalzberg dağlık bölgesindeki ikametgâhına çekildi. Muhalefet karşısında daima şüpheci olan ve politikacı generale ise hiçbir vakit güvenmiyen Goebbels ise Hitler kadar rahat değildi.

Hükümetin sinirini bozmak!

Goebbels, Hitler'in Schleicher'le yaptığı görüşmeden bir sonuç çıkacağına pek güvenmiyordu; zaten bu politikacı Generale bel bağlıyamıyordu. Fakat emin olduğu birşey vardı: «Bir kere iktidara geçersek bir daha hiç terketmiyeceğiz. Bakanlıklardan bizim ancak cesetlerimizi çıkarabilecekler.»

Herşey, Hitler'in sandığı gibi yolunda gitmiyordu. Strasser, Frick ve Funk, hiç de cesaret verici olmayan haberleri iletmek üzere Obersalzberger'e gelmişlerdi. Söyledikleri şuydu: Schleicher bir kere daha oyunbozanlık ediyordu; şimdi, Hitler başbakanlığa tayin edildiği takdirde Reichstag'ın rızasıyla memleketi yönetmesini istiyordu. Funk, Schleicher'in dostu olan büyük iş adamlarının bir Nazi hükümeti kurulması ihtimalini endişeyle karşıladıklarını belirtmekteydi. Schacht'tan da bunu doğrulayan bir rapor almıştı. Nihayet, Wilhelmstrasse de bir nazi hükümet darbesinden korkuyordu. Bu korku boşuna değildi. *Ertesi gün, Goebbels Berlin'de* S. A. ların hazır ol durumuna geçtiğini, Berlin çevresinde her zamankinden kuvvetli bir kordon meydana getirdiklerini, Wilhelmstrasse'nin büyük sinirlilik belirtileri gösterdiğini öğrenecek, sonra şunu ekliyecekti: «Fakat seferberliğimizin amacı da zaten budur: Hükümetin asabını bozmak.»

Hitler, Hindenburg'la görüşüyor

Hitler daha fazla bekliyemedi, ertesi günü otomobille Berlin'e hareket etti. Ortalıkta *pek fazla dolaşamıyordu* ama, çağırıldığı vakit gitmeğe de hazırdı. Fakat Hitler'i çağıran olmadığı için cumhurbaşkanıyla görüşmek üzere kendisi *teşebbüse geçti. Ama bundan* önce Schleicher ve von Papen'le görüşmesi gerekiyordu. Bu görüşme 13 Ağustosta yapıldı. Görüşme çok tartışmalı geçti. Schleicher aradaki bir hafta içinde tutumunu değiştirmişti. Hitler'in elde edebileceği en son mevkiin Başbakan yardımcılığı olduğunu ileri sürerek Von Papen'i destekledi. Hitler öfkelenmişti. Ya başbakan olmalıydı ya da hiçbir şey. Von Papen, «kesin kararı» Hindenburg'a bırakacağını söyliyerek görüşmeye son verdi.

Hindenburg, Nazi şefini, çalışma odasında, ayakta, bastonuna dayanarak karşıladı, böylece bu h r türlü samimiyetten uzak görüşmeye gerçek özelliğini verdi. Hitler'i sabırla dinledi. Nazi şefi bir kere daha başbakanlığı ve olağanüstü yetkileri istiyordu. Bu görüşmenin tek tanıkları., cumhurbaşkanlığı özel kalem müdürü Otto von Meissner ile Goering idiler. Meissner, çok sonra, Nüremberg mahkemesinde bu görüşmeyi şöyle anlattı:

«Hindenburg, çoğunluğu sağlayamayan, müsamahasız, *şiddet taraftarı* ve *disiplinsiz* bir partiye şimdiki gergin durumda iktidarı vicdan huzuruyla veremiyeceğini söyledi. Hindenburg, bu arada, oldukça kızgınlıkla, son zamanlarda meydana gelen birçok olaylara temas etti: Nazi ile polisler arasındaki çatışmalar, Hitler taraftarlarının kendilerinden olmayanlara karşı giriştikleri şiddet hareketleri, yahudilere karşı işlenen suçlar ve diğer kanunsuz hareketler. Bütün bunlar, nazi partisinde birçok disiplinsiz ve disipline gelemeyecek kimseler bulunduğu hakkındaki düşüncesini pekiştirmişti... Uzun bir tartışmadan sonra *Hindenburg Hitler'den* öbür partilerle, özellikle sağ ve merkez partileriyle işbirliğine hazır olduğunu bizzat açıklamasını, olağanüstü yetkiler istemekten vazgeçmesini istedi. Hindenburg'a göre, Hitler öbür partilerle işbirliği yapmak suretiyle elinden neler gelebileceğini ortaya koyabilirdi. Olumlu sonuçlar elde ederse, bir koalisyon hükümetinde bile olsa gittikçe artan, hattâ öbürlerini hükmü altına alan bir nüfuz sağlıyabilirdi. Hindenburg, ayrıca, bir nasyonal sosyalist hükümetinin, kendisinden başka görüşte olanları ortadan kaldıracağı, bütün rakiplerini yavaş yavaş temizleyeceği yolundaki endişelerin önüne geçmesinin en iyi çaresinin de bu olduğunu belirtti. Hindenburg, Hitler'i ve nazi hareketi temsilcilerini bir koalisyon hükümeti içinde kabul etmeğe hazır olduğunu, bunun hangi ölçüler içinde o*labileceğinin tartışılabileceği*ni, fakat Hitler'e tek başına iktidarı teslim edemiyeceğini bildirdi. Bununla birlikte Hitler, öbür parti başkanlarıyla bir koalisyon hükümeti kurmak için müzakerelere girmek durumuna geçmeği şiddetle reddetti.»

Hindenburg, Hitler'i azarlıyor

Görüldüğü gibi, görüşmeden hiçbir sonuç çıkmadı, fakat görüşmenin başından sonuna kadar ayakta duran yaşlı mareşal, nazi başkanını ağır bir şekilde azarlamak fırsatını buldu. Görüşmenin hemen ardından cumhurbaşkanlığınca yayımlanan resmi bildiride Hindenburg şöyle diyordu:

«Cumhurbaşkanı, Herr Hitler'in, Reichstag seçimlerinden *önce söz verdiği şekilde*, Reich başkanının güvenini kazanmış bir millî hükümeti destekleyecek durumda olmamasından üzüntü duymaktadır. Sayın cumhurbaşkanına göre, Hitler sözünü tutmamıştır, geleceğe güveni yoktur. Sayın cumhurbaşkanı, Herr Hitler'i Nasyonal Sosyalist Partinin muhalefetteki faaliyetini efendice bir şekilde idareye, Almanya'ya ve Alman halkına karşı sorumluluğunu unutmamağa davet eder.»

Hitler - Hindenburg görüşmesini, Hindenburg'un görüşüyle veren ve bu arada Hitler'in «devletin kontrolünü tam olarak eline almak istediğini» belirten bu bildiri o kadar acele yayımlandı ki, Goebbels'in propaganda teşkilâtını gafil avladı ve yalnız halkoyunda değil, fakat naziler arasında bile Hitler'in tutumu bakımından şüpheler uyandırdı. Hitler, «mutlak iktidar» istemediğini, ancak başbakanlıkla birkaç bakanlığı istediğini bildirerek cevap verdiyse de, bu konuda genel olarak Hindenburg'un sözlerine inanıldı.

Gelecek yazı
Von Papen oyuna geliyor

YAYINLAR

Bilinmiyen Türk Sinemasi

Nijat ÖZÖN
İnceleyici

Sinema konusunda en yetkili kalemlerden biri olan NIJAT ÖZÖN'ün «Türk Sinema Tarihi» adlı kitabı yayınlandı. Sinema veya tarihle ilgilenenlerin dışında kalanlar için de dikkat çekici olan bu kitabı tanıtıyoruz

Lumière Kardeşler'in «cinématographe» adını verdikleri sinema aygıtları 1895 yılının son günlerinden başlıyarak bütün dünyaya bir salgın halinde yayıldığı vakit, Türkiye'de bu aygıtı elde etmek için Lumière'lere ilk başvuran adamın, o vakit İstanbul'un en ünlü fotoğrafçıların Vafiadis olduğunu biliyor musunuz? Lumiere Kardeşler dünyanın dört bucağına film «operatör»leri gönderirlerken bunların Türkiye'de de filmler çektiklerini, bunlardan birinin, sinemanın en önemli anlatım özelliklerinden biri olan travelling'i (kameranın hareketli bir araç üzerinde çalıştırılması), Haliç'te kiralanan bir kayıkla gerçekleştirdiğini biliyor musunuz? Abdülhamit II. nin müthiş vehmi yüzünden, manivelâsı olan her aygıt şüpheli bir «cehennem makinası» sayıldığı için, sinemanın Türkiye'ye büyük güçlüklerle sokulduğunu biliyor musunuz? Abdülhamit'in sarayına sinemayı ilk defa sokanın Bertrand adında bir Fransız hokkabazı olduğunu biliyor musunuz? Türkiye'de ilk genel sinema gösterisinin Galatasaray Lisesi karşısındaki bir birahanede yapıldığını, Abdülhamit İstanbul'a elektriği sokmadığı için sinemanın petrol lâmbasıyla çalıştığını, ilk filmi seyredenlerin, üzerlerine gelen trenden korkarak salondan kaçtıklarını biliyor musunuz? Abdülhamit'in Mabeyn Kâtiplerinden «Arap» İzzet Paşa'nın konağının sinema merakı yüzünden yanıp kül olduğunu biliyor musunuz? Eski İstanbul'da açık ya da kapalı sinemalarda, kadınlar ile erkeklerin bulundukları bölümleri ayırmak için salonun uzunlamasına tahtaperde ya da çadır bezıyle ikiye ayrıldığını biliyor musunuz? Türkiye'de Türkler tarafından ilk filmin çevrilmesine, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk Dünya Savaşı'na katılmasının sebeb olduğunu biliyor musunz? 1916 da çevrilmeye başlayan ilk uzun filmin, oyuncuların silâh altına alınışı yüzünden yarım kaldığını ancak savaştan sonra tamamlanabildiğini biliyor musunuz? Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun «Nur Baba» adlı romanı filme alınırken Bektaşilerin ayaklanıp stüdyoyu bastıklarını, oyuncuları dövdüklerini, dekorları parçaladıklarını, filmin ancak polis koruması altında çevrilebildiğini biliyor musunuz?.. Her halde elinize bir kâğıt kalem alıp da yukarıdaki sorulardan bildiklerinizle bilmediklerinizi işaretleyecek olsanız, çıkacak sonuç pek de hoşunuza gitmeyecektir. Oysa bütün bunlar, bu ayın başında yayımlanan «Türk Sineması Tarihi» (1) adlı kitabın ancak ilk bölümünden alınmış bilgilerden bir parçasıdır; okuyucu, Nijat Özön'ün «Sinema Sanatı» (1956), «Ansiklopedik Sinema Sözlüğü» nden (1959) sonra sinema üzerine yayımladığı bu üçüncü kitabında bu çeşitten daha birçok ilgi çekici noktaları öğrenebilecektir. Ama bütün bunlar, asıl konunun içindeki teferruattan başka birşey değil. «Türk Sinemasının 1896 dan 1960 yılına kadarki serüvenini, sanat, estetik, toplumbilim, iktisadi yönden özelliklerini de gözden uzak tutmadan gözlerimizin önüne seriyor. Türk sinemasının tarihi, çok karanlık, çok ihmal edilmiş bir konu, «Türk Sineması Tarihi» de bu konuda yetkiyle kaleme alınmış tek eser olduğu için, bu kitap için yapılacak en iyi şey onu genişçe özetlemek olacaktır. Böylelikle hem kitabın kendisi, hem de belki de bu kitabın yazarından başka pek az insanın topluca bilgisi olduğu Türk sineması ana çizgileriyle belirmiş olacaktır.

«Arkeoloji çalışması»

Nijat Özön, kitabının önsözünde önce «Türk sineması var mı?» sorusunu cevaplandırıyor; zira bu sorunun, değil bu konunun yabancıları, hattâ doğrudan doğruya bu sinemada çalışanlardan bazılarınca bile ortaya atıldığını belirtiyor. Yazara göre, bu soruya verilecek en kısa karşılık, sinemanın Türkiye'de gösteri olarak altmış beş yıllık, yapım olarak da aşağı yukarı yarım yüzyıllık geçmişi olduğudur. Bu durumda, bu sinemanın başarı gösterememiş olması, bir tarih gerçeği olarak var olmasını önleyemez. Yazar, sorulması gereken asıl sorunun bu değil de, bugünkü şartlar altında, bugün elde bulunan belgelerle bir Türk sineması tarihi yazılıp yazılamıyacağı sorusu olduğunu söylüyor. Çünkü Türkiye'de hem ilk filmler yokolmaktan kurtarılıp bir yere toplanmamış, hem tarihçinin daha yeni filmleri bile topluca bulup yeniden seyredeceği bir «sinematek» kurulmamış, hem de sinema tarihinin asıl malzemesi olan bu filmlerin yanındaki ikinci elden malzemeler (inceleme, makale, eleştirme, senaryo, anı, tanıtma yazıları, meslek dergileri...) ortaya konmamıştır. Türk sinemasının tarihi üzerine şimdiye kadar ancak, biri 1946 da, öbürü 1953 te iki küçük inceleme yayımlanmıştır. Ama bunların biri beş sayfalık, biri de 16 sayfalık, makale sınırını aşmıyan incelemelerdir. Bundan dolayı da Türk sinemasının tarihini yazmağa kalkışacak bir kimse, tıpkı bir arkeolog gibi, ancak birtakım kalıntılardan ortaya birşeyler çıkarmağa çalışacaktır. Özön'ün, kitabının ilk bölümünde, Türk sinemasının ilk çağlarını anlatırken yaptığı da budur: Kıyıda köşede kalmış birkaç anı, birkaç tanıtma yazısı, birkaç eleştirme, el ilânı, fotokopi yardımiyle bu karanlık dönemi aydınlığa kavuşturmağa çalışmak.

Yazarın önsözde belirttiği üçüncü nokta, Türk sinemasının bölümlere ayrılması konusudur. Özön'e göre, Türk sineması, içinden çıktığı toplumun yaşayışını yansıtan bir sinema niteliğine henüz erişememiştir. Bu bakımdan Türk sinemasının tarihini de Türk toplumunun son yüzyıldaki belli başlı gelişmelerine göre bölümlere ayırmak (yani Cumhuriyetten önce, Cumhuriyetten sonra, savaş içinde, savaştan sonra... gibi) doğru olmayacaktır. Özön, bunun yerine Türk sinemasını, hemen bütün ülkelerdeki sinemaların değişmeyen bölümleri olan «Sinemanın girişi» ve «İlk adımlar» dışında, şu bölümlere ayırıyor: «Tiyatrocular», «Geçiş çağı», «Sinemacılar». Yazar bu bölümlemenin sebebini şöyle açıklıyor: «1922 den 1939 a kadar uzanan döneme «tiyatrocular» çağı adını vermemizin nedeni şudur: Bu on yedi yıl içinde Türk sineması bir tek rejisörün ve bir tek kurumun elinde kalmıştır. Bu kurum «Dârülbedayi» adındaki tiyatro, rejisör de bu kurumun uzun yıllar başında bulunan sanatçıdır. Bu rejisörün yönetiminde çalışan bu kurumun oyuncuları Türk sinemasına, kolay kolay silinmeyen bir «tiyatro kokusu» getirmişler, sinemamızın sonraki gelişmesini geciktirmişler, bu gelişmede son derece olumsuz, son derece kötü etkiler yapmışlardır... Biz bu özelliği belirtmek, aynı zamanda sinemamızda her vakit duyulan aksaklığın kaynağının ne olduğunu unutturmamak için, 1922—1939 arasını «tiyatrocular» çağı olarak adlandırdık. 1950—1960 arasındaki çalışmalardan en dikkate değer olanlar ise, «tiyatrocular» döneminin tam karşıtıdır. 1950 — 1960 döneminde, doğrudan doğruya sinemacı olarak işe başlıyan yeni bir kuşak, Türk sinemasını «tiyatro»dan kurtarmağa, «sinemalaştırmağa», sinema dilinin örneklerini vermeğe çalışmıştır. Bundan dolayı bu dönemi de «sinemacılar» çağı olarak adlandırıyoruz. Bu iki dönem arasında, aşağı yukarı bir «köprü» işini gören 1939—1950 dönemini de «geçiş çağı» olarak adlandırmak yerinde olur.»

Sinema Türkiye'ye giriyor

Özön, bu önsözden sonra sinemanın Türkiye'deki serüveninin nasıl başladığını anlatıyor: Vafiadis'in sonu çıkmıyan teşebbüsü, Lumière operatörlerinin daha çok Rusya'ya giderken şöyle bir uğrayıp yaptıkları tek tük çalışmalar, saraydaki, konaklardaki birkaç gösteriden sonra Romanya uyruklu bir Polonya yahudisi olan Sigmund Weinberg, 1896-97 yıllarında Pathé şirketinin temsilcisi olarak sinemayı ilk defa halka ulaştırmıştır. Weinberg'i Cambon adında bir Fransız izlemiş, sonra yine Weinberg Meşrutiyet'in ilânı üzerine (1908) Türkiye'de ilk yerleşik sinema salonunu açmıştır. Ondan sonra İmparatorluğun çeşitli yerlerinde tek tük sinema salonları açılmağa başlamış, İlk Dünya Savaşı'yla birlikte de hem sinema salonları çoğalmış, hem seyirciler artmış, hem de sinema programları gelişmiştir. Özön, sinemanın Türkiye'ye girmesinden İlk Dünya Savaşına kadar yirmi yıl geçmesine rağmen film yapımının neden başlamadığını şöyle açıklamaktadır: Sinema işletmeciliğinin gösterdiği ağır gelişme, Abdülhamit II. nin son on yılı içinde her alanda, özellikle edebiyat ve tiyatro alanında son dereceye varan baskı. Meşrutiyet'in ilânı üzerine bu baskı birdenbire kalkınca, sanat ve düşünce alanında tam bir boşalma oldu ama, sanatçılar ya siyasete atıldılar, ya da soluğu sahnede aldılar. Tiyatronun yanında sinema akla bile gelmiyordu.

İlk film çevriliyor

Türkiye'de film yapımına başlanması için, Osmanlı İmparatorluğunun İlk Dünya Savaşı'na başlamasını beklemek icabetti. Bu başlangıç, o vakit memleketi yönetenlerin kişiliğine uygun olarak, bir «komik opera» özelliği göstermektedir. Cemal—Talât—Enver Paşa'lardan meydana gelen «triumvirat» bir yandan Fatih Camiinde cihad-ı ekber ilân ettirirlerken, Ayastefanos'ta da (Yeşilköy), 1876—1877 Osmanlı — Rus savaşı sonunda Rusların burada diktikleri yarı anıt yarı hayır kurumu denizden topa tutuluyor, yıkılamayınca dinamitle atılıyor ve bir Yedek Subay olan Fuat Bey (Uzkınay) da bu olayı filme alarak ilk Türk filmini meydana getiriyordu; böylelikle 14 Kasım 1914 cumartesi günü Ayastefanos'taki Rus âbidesinin yıkılışı»nı gösteren 300 metrelik ilk film ortaya çıkmıştı. Bu çalışmanın ardından, Almanya'yı ziyaret eden Enver Paşa'nın oradaki ve Fransız ordusundaki örneği üzerine kurdurduğu «Merkez Ordu Sinema Dairesi» nin (bugünkü Ordu Foto-Film Merkezi) çalışmaları yer almaktadır. Bu kurumu yöneten Weinberg'in ilk uzun filmi olan «Himmet Ağa'nın izdivacı» yukarıda belirtildiği gibi, oyuncularının askere alınmasından dolayı ancak 1918 de piyasaya çıkabildi. Bundan dolayı hikâyeli ilk uzun Türk filmini çevirmek şerefini, tanınmış gazetecilerimizden Sedat Simavi kazanmaktadır. Fakat Simavi'nin birbiri ardından çevirdiği «Pençe» (1917) hiç de iyi karşılanmadı ve bu filmleri çevirten «Müdafaa—i Milliye Cemiyeti» ile o zaman bu filmleri eleştiren Muhsin Ertuğrul arasında şid-

detli bir tartışmaya yol açtı. Simavi'nin çalışmasından sonra tanınmış tiyatro sanatçılarından Ahmet Fehim Efendi'nin çevirdiği «Mürebbiye» (1919) ile Binnaz» da (1919) aynı tepkiyle karşılandı. Özön, birkaç kısa film ve aktüalite filmlerinin de çevrildiği bu ilk altı yılın (1916 — 1922) toplamını şöyle yapmaktadır: İlk altı yıllık yapımın toplamı daha sonraki gelişme bakımından önem taşıyordu, çünkü sonraki yılların sineması bu altı yıl içinde atılan temeller üzerine kuruldu. Altı yıllık film yapımının yanlış adımları, yetersiz çalışmaları, kötü alışkanlıkları sonraki yıllar için ders alınmadan tekrarlanan örnekler olmuştu. Bu aksaklıklar nelerdi? Yazara göre, ilk aksaklık, Türkiye'de film yapımının «cinématographe»tan ancak yirmi yıl sonra başlamasından doğmaktadır. Aradaki bu yirmi yıllık gecikmeden sonra «Türkiye'de film yapımına girişenler, bu arada sinemada sanki bir ilerleme olduğundan tamamiyle habersizdiler. 1916 yılının ilk filmi «Himmet Ağa'nın izdivacı», en azından 1908 yılının sinema anlayışına dayanıyordu. İkinci aksaklık, işe doğrudan doğruya sinemacılık amacıyla başlamamaktan doğuyordu. İlk filmleri çevirten Müdafaa—i Milliye Cemiyeti», «Malûl Gaziler Cemiyeti» birer hayır kurumuydu, sinemayla ancak bir gelir kaynağı olarak ilgileniyorlardı. Üstelik bunlar geçici birer kurumdu, ilerisi için sinema alanında tasarıları yoktu. Almanya'daki ordu sineması örneği üzerine kurulan «Merkez Ordu Sinema Dairesi» de oradaki gelişmeyi gösteremedi, halbuki Almanya'daki ordu sineması İkinci Dünya Savaşının sonuna kadarki bütün Alman sinema endüstrisinin çekirdeğini meydana getirmişti. Sinemaya ciddi niyetlerle başlanmadığı gibi sinema çalışmaları da yine ciddiyetten uzak bir anlayışla yürütüldü. Sinema alanında bilgili kimseler yetiştirmek kimsenin aklına gelmedi. Weinberg, çeşitli işler arasında kendi kendini yetiştirmiş bir operatördü. Uzkınay da onun gibi yetişmişti. Sedat Simavi, hevesli bir gençten başka birşey değildi. Ahmet Fehim Efendi ise «kırkından sonra», elli yaşındayken birdenbire sinemacılığa başlamıştı. Şadi Karagözoğlu da, Fehim Efendi gibi bir tiyatrocuydu. Başka bir aksaklık da, Simavi, ile Uzkınay hariç, altı yıllık sürenin bütün öbür rejisörlerinin tiyatrodan gelme kişiler olmasıdır. Aynı süre içindeki altı uzun filmin dördü de sahne eserlerinden alınmıştır. Oyuncular da tiyatrodan gelmedir. Peki bu altı yılın çalışmalarının olumlu yönü yok mu? Yazar bu konuda şöyle diyor: «Bu aksaklıklara, yetersizliklere, yanlış adımlara rağmen, ilk altı yıllık film çalışmasının büsbütün olumsuz ve yararsız olduğu söylenemez. Herşeyden önce bu çalışma Türkiye'de film çevrilebileceğini göstermiş, arkadan gelenlere bu yolda cesaret vermiştir. Halkın ilk yerli filme gösterdiği ilginin de bunda payı vardır. Ne yazık ki bir yandan sinema işletmeciliğinin ağır gelişmesi, daha büyük ölçüde de işgalden dolayı Anadolu yollarının kapanması bu alanda ağır bir darbe olmuştur. Bugünkü ölçülere göre, altı yılda altı film ilk bakışta azımsanabilirse de, 1922 den film yapımının hızlanmağa başladığı 1946 yılına kadar uzanan çeyrek yüzyıllık süre içinde bu ortalamanın yılda 1,5 yakınlarında dolaşması gözönüne alınınca, aksine önem kazanmağa başlar. Hele bu ilk altı yılın korkunç bir savaş, sonra da ezici bir işgal altında geçtiği göz önüne alınırsa.»

«Tiyatrocular» işe karışıyor

«Türk sineması tarihi» nin bundan sonraki iki bölümü, sinemamızın gelişmesi üzerinde tamamiyle olumsuz etki yapan «tiyatrocular» a ayrılmıştır. Tahmin edileceği gibi, bu bölümde üzerinde en çok durulan kimse, Muhsin Ertuğruldur. Yazar, Ertuğrul'un yalnız Türkiye'deki film çalışmalarını değil, yabancı ülkelerdeki çalışmalarını da ele almakta, Ertuğrul'un Berlin'de nasıl sinemacılığa başladığını, asıl sanatı saydığı tiyatroculuğun yanında sinemayı nasıl bir «ek görev» anlayışıyla ele aldığını, Almanya'daki kötü sinemacıların etkisi altında nasıl yetiştiğini anlatıyor. Sonra da 1922 de bir Türk sinema eleştirmecisinin -bu eleştirmeci de tuhaf bir raslantıyla, kitabın yazarının babası ve edebiyat tarihçisi Mustafa Nihat Özön'dür- Ertuğrul'un Almanya'da çevirdiği filminin İstanbul'da oynatılması üzerine kendisine «sinemadan vazgeçip tiyatroya dönmesini, Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmamasını» öğütlemesine rağmen Türkiye'de film çalışmalarına nasıl başladığını anlatıyor. «Kemal Film» adındaki ilk özel Türk stüdyosunun çalışmaları arasında yer alan bu kısacık dönemden sonra, Ertuğrul 1925 te Sovyetler Birliği'ne gidip orada birkaç film daha çevirip, 1928 de ikinci özel Türk Film Stüdyosu olan «İpek Film» le birlikte Türkiye'deki ikinci çalışma dönemine başlamaktadır. «Türk sinema tarihi» Ertuğrul'un gerek bu on yedi yıl, gerekse daha sonraki dönemlerde meydana getirdiği 29 filmi teker teker incelemekte ve «boşa giden yıllar» sonucuna varmaktadır. Özön, bu yargının sebeplerini şöyle anlatıyor: «Ertuğrul'un Türkiye'de 1922 den başlıyarak meydana getirdiği 29 film içinde, şu ya da bu bakımdan üzerinde durulması gerekenler üçü geçmez. Bunlar da 1939 dan önceki yirmi filmi arasında yer alır. On yedi yıldaki yirmi filmden üçünde ortaya konabilen birkaç sahne elbetteki büyük bir kazanç sayılmaz. Bundan dolayı da bu on yedi yılı «boşa giden» yıllar olarak nitelemek hiç de haksızlık sayılmaz. Fakat iş bununla da kalmıyor: Sinemamızın ilerki gelişmeleri bakımından bu on yedi yıl büsbütün boş geçseydi daha iyi olurdu; zira üç filmin kazandırdıkları yanında geri kalanların getirdiği kötü alışkanlıklar çok daha ağır basıyordu. «Yazar bu kötü alışkanlıkları şöyle sıralıyor: Sinema duygusundan yoksun olmak; sinemayı tiyatronun yanında fazladan gelir sağlıyan bir iş saymak; sahnedeki oyunları olduğu gibi kamera önünde tekrarlamak; sahne eserlerini olduğu gibi sinemaya aktarmak; sinemaya tiyatrodaki oyun, dekor, makiyaj, diksiyon... anlayışını taşımak; sinema için son derece «gayrıtabiî» sayılacak bir oyun çeşidinde direnmek.

Geçiş çağındakiler

1939—1950 arasında yer alan «geçiş çağı» nın büyük bölümü, ikinci dünya savaşının karanlık yıllarına raslamaktadır. Bu arada, dışarıdan iki etki, Amerikan ve Arap filmleri Mısır yoluyla Türkiye'ye girmektedir. Ses ya da sinema malzemesi satan birkaç mütegebbis, birbirini ardından dublâj stüdyosu, film stüdyosu kurmakta, tiyatro dışındaki bazı gençlere film çevirme şansı tanımaktadır. Böylelikle doğrudan doğru Muhsin Ertuğrul'un yanında Şehir Tiyatrosu'nda yetişen rejisörlerden ayrı olarak, geçiş çağının rejisörleri (Faruk Kenç, Şadan Kamil, Turgut Demirağ, Şakir Sırmalı, Çetin Karamanbey, Aydın G. Arakon, Orhon M. Arıburnu) ortaya çıkmıştır. Özön, gerek bunların gerekse geçiş çağında «tiyatrocular» ın çalışmalarını gözden geçirdikten sonra şu sonuca varıyor: Geçiş çağı rejisörleri doğrudan doğruya sinemacı olarak işe başlamışlardı, çoğu sinemacılık eğitimi görmüşlerdi. İçlerinden iyi teknisyenler yetişti. Tiyatro dışından yeni oyuncular denediler, aralarından bazıları bağımsız çalışmalara girişerek eski kadronun tekelciliğine son verdiler. Böylece «tiyatrocular» ın piyasadaki üstünlüğünü sarstılar. Bununla birlikte «geçiş çağı» sinemacıları tam bir başarı kazanamadılar. Çünkü çoğu bir «amatör» olmaktan ileri geçemedi.

«Türk Sinema Tarihi» nde bu tarih bölümlerinden başka rejisörler, oyuncular, teknikerler üzerine gözlemleri ortaya koyan bölümler de yer alıyor. Türkiye'de dökümanter film alanında başlangıçtan günümüze kadarki çalışmalar, Türkiye'deki sinema yazarlığının gelişmesi de anlatılıyor.

«Türk Sineması Tarihi» bu haliyle, bizde bu konuda benzeri bulunmayan bir araştırma; milyonlarca seyircinin ilgilendiği, fakat tamamiyle karanlıkta kalmış bir konuyu aydınlığa kavuşturan değerli bir incelemedir. Kitabın mizanpajındaki aksaklıklar, dizgi yanlışlarının çokluğu, bazı resimaltı yanlışları, gözden kaçmış ufak tefek yanlışlar, çalışmayı kolaylaştıracak bir film ve kişi adları indeksinin eksikliği, son derece meraklı, ilgi çekici bir konunun gözler önüne serilmesindeki başarıyı azaltmıyor.

---

(1) Nijat Özön, Türk Sineması Tarihi (İstanbul, Artist Yayınları, 1962. 303 sayfa, resimli).

Edebiyatta Sosyalist gerçekçilik

I. Sosyalist gerçekçilik bilimsel bir yönteme dayanır. Bu demektir ki o:

A — İnsanı, toplumu ve tabiatı durgun, değişmez, gelişmez ölü bir gerçeklik olarak bulunan canlı bir gerçeklik olarak değil; sonsuz ve sürekli bir oluş, akış, hareket, değişme ve gelişme halinde bulunan canlı bir gerçeklik olarak görülür.

B — Varlıkları ya da olayları birbirinden ayrı, birbiriyle ilgisiz, soyut ve bağımsız tek yanlı birer nesne olarak değil; birbiriyle ilişkili, birbirine bağlı, birbirine karşılıklı etki ve tepkilerde bulunan çokyanlı bir bütün olarak görülür.

C — Hayatı, gerçekliği çelişme ve çatışmadan yoksun, her zaman aynı kalan, kendi kendisiyle uzlaşmış, çelişmesiz bir konu olarak değil; içinde karşıt kuvvetlerin birbiriyle çatışma ve çekişme halinde bulunduğu çelişmeli bir konu olarak görür.

D — Evreni durmadan aynı hareketleri tekrarlıyan, yalnızca nicelikçe değişmelere sahne olan ve fakat nitelikçe değişmelere, devrimlere yol vermiyen mekanik bir varlık olarak *değil*; nicelikçe değişmelerin belli bir birikmeden sonra nitelikçe değişmeler doğurduğu, evrimlerin devrimlerle sonuçlandığı durmayan bir yaratılış, yenileşme ve ilerleme, yani süreç (*processus*) *içinde bulunan diyalektik* bir varlık olarak.

II. Sosyalist gerçekçilik gerçekçi bir *felsefeye* dayanır. Bu demektir ki o:

A — Varlığı kavrayışta ilk ve ana öğenin ruh (bilinç, fikir, akıl) değil, madde, yani tabiatın kendisi olduğuna; dünyayı yaratan, belirliyen şeyin ruh değil, ruhu meydana getiren şeyin dünya olduğuna; evreni kendi dışında metafizik değil, kendi yasalarının yönetmekte olduğuna; dünyayı ve yasalarını tanımanın elimizde olmadığına değil, bilimin, aklın ve denemelerin yardımıyla gerek dünyayı ve yasalarını, gerekse eşyayı ve özünü tanımanın, onlar üstüne gitgide gerçeğe uygun bilgiler edinmenin elimizde olduğuna inanır.

B — Toplumu kavrayışta toplumsal oluş ve akışı «son duruşmada» ideolojik yapının değil, ekonomik yapının belirlediğini, ama iki yapı arasında karşılıklı etkilerin de eksik olmadığını görür ve «önemli tarihsel olayların en son sebebini ve en büyük yürütücü kuvvetini ekonomik evrimde, üretim ve değişim (mübadele) biçiminin başkalaşmasında, toplumun katlara bölünmesinde ve bu katlar arasındaki çatışmada aramak» gerektiğine inanır.

C — İnsanı kavrayışta, genel olarak, kişinin varoluş, yaşayış biçimini belirleyen şeyin salt onun bireysel bilinci değil, bilincini belirliyen şeyin çokluk toplumsal yaşama biçimi ve maddî hayat şartları olduğuna; insanın bir ruh taşıdığı için değil, bir beyin taşıdığı için düşünebildiğine inanır.

D — Tarihi kavrayışta büyük toplumsal değişmeleri gökten gelen teolojik etkilerin değil, geçmişten gelen belirli şartlar içindeki bilinçli insanların gerçekleştirdiğine, tarihlerini kendilerinin yaptığına inanır.

III. Sosyalist gerçekçilik halkçı bir tutuma dayanır. Bu *demektir ki o:*

A — Yalnızca bir kaç aydının ya da uzmanın anlıyabileceği kapalı, çapraşık, karanlık bir anlatım değil, herkesin anlıyabileceği açık, arı, duru bir anlatım kullanır: yalnızca *sayılı bir seçkinler bölüğü*ne (mutlu azınlığa) değil, bütün halka (mutsuz çoğunluğa) seslenir.

B — Sömürücülerin, zorbaların tarafını değil, ezilen, aşağılanan halk yığınlarının *tarafını tutar. (Bölümlü* toplumlarda tarafsız kalınamadığını ve edebiyatın ister istemez, doğrudan doğruya ya da dolayısıyla belli bir kata ve onun siyasetine bağlandığını bilir.)

C — Halka yapılan her çeşit baskıyı, *ezgiyi*, haksızlığı savunmağa ya da saklamağa değil, onları sebep ve sonuçlarıyla birlikte ortaya kaymağa çalışır.

D — Halkı gerçekten uyandırmağa, bilinçlendirmeğe, aydınlatmağa uğraşır.

IV. Sosyalist gerçekçilik devrimci bir anlayışa dayanır. Bu demektir ki o:

A — Hayatı evrimi içinde ve süreç halinde kavradığından yalnızca «gerçek» i değil, gerçeklikteki «doğru» yu da, yalnızca «olmakta olan» ı değil, «olması gereken» i de, yalnızca «şimdi» yi değil, «gelecek» i de yansıtır. (Böylece, hayatı durük bir fotoğraf gibi yansıtan eski gerçekçilikten ayrılır.

B — Başlıca amacı güzel biçimler yaratmak ya da aristokrasinin kaprislerini okşamak olan sorumsuz bir eğlence aracı değil: halkın hayatını, kurtuluş çabasını belirten ve destekliyen sorumlu bir eylem türüdür.

C — Öbür gerici edebiyat akımları gibi, tarihsel oluş ve gelişmenin sosyalizme doğru olan zorunlu akışını gizlemek ya da yavaşlatmak değil: bu durdurulmaz akışı göstermek ve hızlandırmak yolunu tutar.

D — Savaşı, sömürmeyi, işsizliği, yoksunluğu ve bunalımları doğuran geri bir düzenin (kapitalizmin) korunmasına değil, adalet, hürriyet, eşitlik ve barışa dayanan ileri bir düzenin (demokratik sosyalizmin) kuruluşuna yardım eder.

V. Sosyalist gerçekçilik ileri bir tekniğe dayanır. Bu demektir ki o:

A — Geçmişten gelen insancıl değerlerden yaşıyan kültür kalıtlarından, ölümsüz sanat verilerinden kopmağa değil; onları geliştirip aşmağa çalışır.

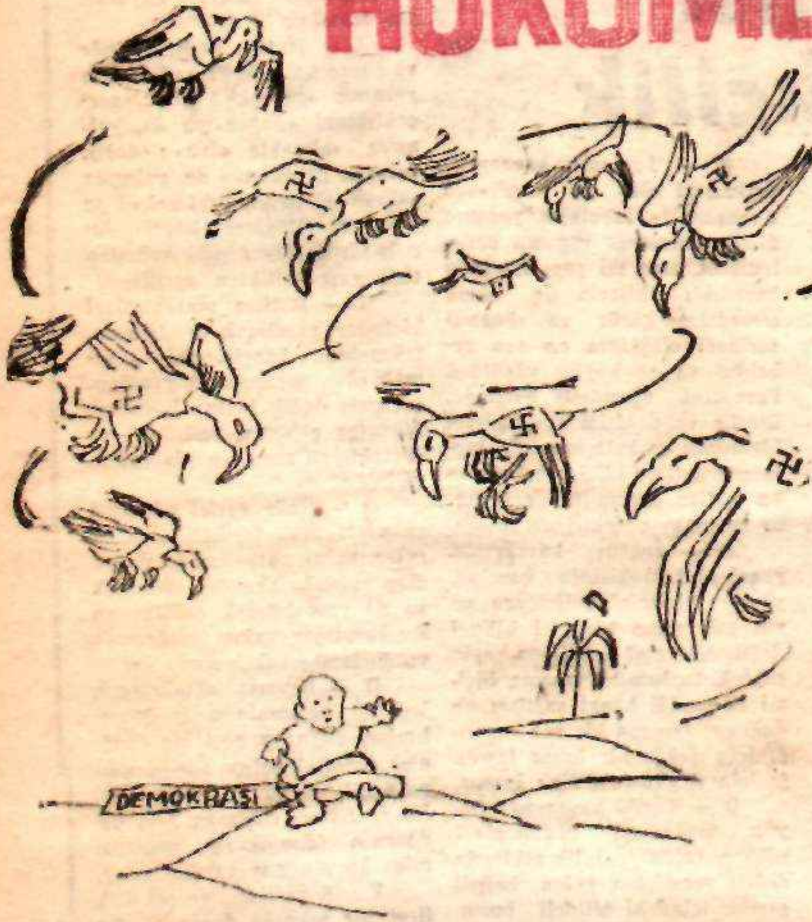
B — Halkçı ve devrimci görevini yaparken, özgünlük (orijinallik) ve içtenlikten, güzellik ve teknikten yoksun, salt öğretici bir ahlâk ya da siyaset kitabı haline düşmeğe değil; hayatı yukarda açıklanan görüşlere uygun olarak estetik bir yapı içinde vermeğe çalışır.

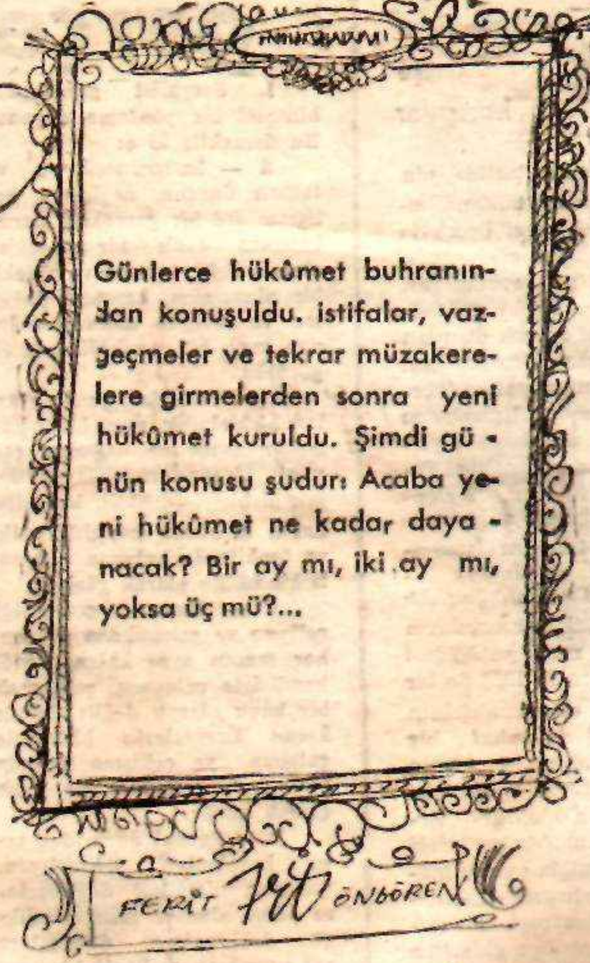
C — Biçimi hor görmeğe, özden ayırmağa değil; özle birleştirmeğe, öze en uygun ve en olgun biçimi bulmağa çalışır.

D — Özü eski, geri, zayıf bir biçimle anlatmağa değil; yeni, ileri, güçlü bir biçimle dile geçirmeğe çalışır. (Çünkü, *o sanatın tekniği iyice kavran*madıkça ve ustaca kullanılmadıkça başarılı bir ruh eğiticisi olunamaz.).

Asım Bezirci

HÜKÛMET BUHRANI

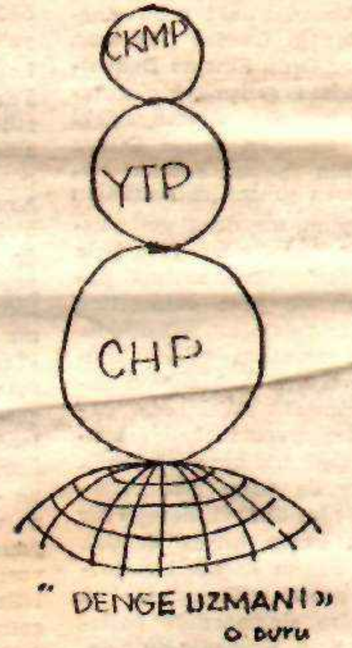
YENİ KABİNE KURULDU

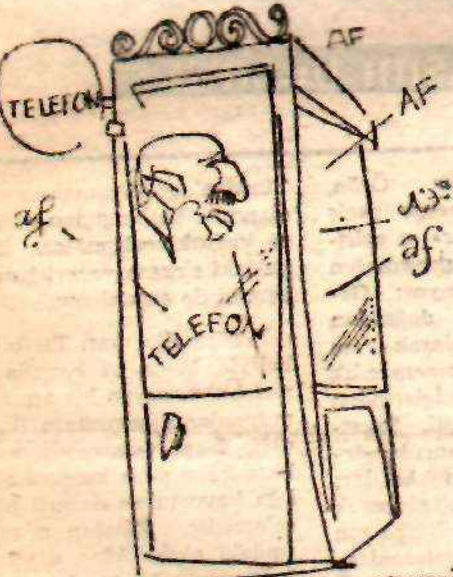
— HAVA YAĞIŞLI; HÜKÛMET DÜŞEBİLİR

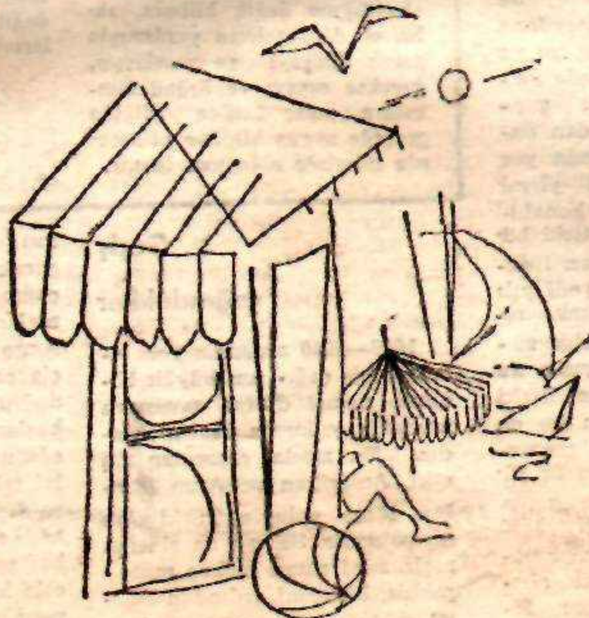

— NEYİ BEKLİYORUZ ŞOFÖR BEY ?
— HÜKÛMETİN KURULMASINI ...

" DENGE UZMANI "
O. DURU

BİRİNCİ İNÖNÜ KABİNESİ .... İKİNCİ İNÖNÜ KABİNESİ

— NASIL, HÜKÛMET BUGÜN DE DÜŞMEDİ YA HANIM

ÇEKECEĞİMİZ

